

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Diplomová práce

Sociální systémy - komparace ve vybraných zemích

Social systems – comparison of selected countries

Bc. Aneta Novotná

Plzeň 2014

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta ekonomická

Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Aneta NOVOTNÁ**
Osobní číslo: **K12N0032K**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika a management**
Název tématu: **Sociální systémy - komparace ve vybraných zemích**
Zadávající katedra: **Katedra financí a účetnictví**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Charakterizujte pojem sociální systém a možné přístupy k sociální politice.
2. Analyzujte praktické aplikace sociálního systému ve vybraných zemích.
3. Provedte komparaci analyzovaných sociálních systémů.
4. Stanovte závěry a shrňte řešenou problematiku.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

„Sociální systémy – komparace ve vybraných zemích“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Mýtě, dne

Bc. Aneta Novotná

Obsah

ÚVOD	6
1 SOCIÁLNÍ SYSTÉM A SOCIÁLNÍ POLITIKA	7
1.1 Definice sociálního systému a sociální politiky	7
1.1.1 Sociální struktura, norma, kontrola a postoj	13
1.1.2 Objekty, subjekty a předměty sociální politiky	15
1.2 Typy a modely sociální politiky	20
1.2.1 Funkce a nástroje sociální politiky	23
1.3 Proces transformace sociální politiky v ČR	29
1.3.1 Sociální reforma v ČR	30
1.3.2 Vývoj sociální politiky v letech 1989-1992.....	30
1.3.3 Vývoj sociální politiky v letech 1992-1995.....	33
1.3.4 Vývoj sociální politiky v letech 1996-1998.....	35
1.3.5 Vývoj sociální politiky po volbách v roce 1998.....	36
1.3.6 Trendy budoucí sociální politiky	38
2 SOCIÁLNÍ SYSTÉM V ČR.....	40
2.1 Struktura, organizace a řízení sociálního zabezpečení v ČR.....	40
2.2 Podpora rodin s dětmi v ČR	45
2.2.1 Těhotenství, péče o dítě	45
2.2.2 Podpora v oblasti bydlení	51
2.2.3 Úmrtí v rodině.....	52
2.2.4 Dávky péstounské péče.....	56
3 SOCIÁLNÍ SYSTÉM V NĚMECKU	59
3.1 Struktura, organizace a řízení sociálního zabezpečení v Německu.....	59

3.2	Podpora rodin s dětmi v Německu	65
3.2.1	Těhotenství, péče o dítě	65
3.2.2	Podpora v oblasti bydlení	72
3.2.3	Úmrtí v rodině.....	74
3.2.4	Dávky pěstounské péče (Pflegegeld).....	75
4	SOCIÁLNÍ SYSTÉM NA SLOVENSKU	78
4.1	Struktura, organizace a řízení sociálního zabezpečení na Slovensku.....	78
4.2	Podpora rodin s dětmi na Slovensku	81
4.2.1	Těhotenství, péče o dítě	81
4.2.2	Podpora bydlení	89
4.2.3	Úmrtí v rodině.....	90
4.2.4	Dávky pěstounské péče.....	92
5	KOMPARACE SOCIÁLNÍCH SYSTÉMŮ VYBRANÝCH ZEMÍ	94
6	ZHODNOCENÍ A SHRUTÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY.....	103
7	ZÁVĚR.....	106
8	SEZNAM TABULEK	108
9	SEZNAM OBRÁZKŮ	110
10	SEZNAM ZKRATEK.....	111
11	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	112
12	SEZNAM PŘÍLOH	121
	Abstrakt.....	6
	Abstract	7

ÚVOD

Sociální systém je uspořádání soustavy lidí a vzájemných vztahů mezi nimi. Prostřednictvím sociální politiky směřuje ke změně či zabezpečení chodu svého nebo jiných sociálních systémů. Každý sociální systém má své sociální potřeby, které, aby byl systém schopen v daném prostředí přetrvat, musí být uspokojeny. Sociální politika je tedy nástroj pro uskutečnění cílů sociálních systémů a v každé zemi směřuje k sociální ochraně svých občanů. Mezi základní modely sociální politiky patří: redistributivní, výkonný a reziduální model.

Cílem diplomové práce je komparace sociálních systémů ve vybraných zemích. Pro účely komparace byly vybrány země: Česká republika, Slovensko a Německo. Tyto země jsou předmětem srovnání zejména z důvodů zeměpisného uspořádání a dostupnosti zdrojů.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí - teoretické a praktické. V teoretické části jsou vysvětleny základní pojmy pro lepší pochopení řešené problematiky. Dále je zde uveden podrobný popis transformace sociální politiky v ČR. Pro zpracování této části je použita metoda rešerše.

Praktická část je věnována detailní analýze sociálních systémů ve vybraných zemích se zaměřením na poskytované dávky pro podporu rodin s dětmi. Struktura analýzy každé země je rozdělena do dvou podkapitol: organizační uspořádání sociálního systému a poskytovaná podpora pro rodiny s dětmi. V druhé podkapitole jsou podrobně analyzovány vyplácené dávky pro rodiny s dětmi včetně jejich výše, nároků a doby poskytování. Je zde tedy použita metoda analýzy. Stěžejní částí diplomové práce je komparace sociálních systémů ve vybraných zemích. Pro její vypracování je použita komparativní metoda. V poslední kapitole je provedeno shrnutí a zhodnocení řešené problematiky. Zde jsou vyzdvihnuty a zhodnoceny konkrétní dávky, které jsou obdobné ve všech vybraných zemích. V poslední kapitole je aplikována syntetická metoda.

Pro zpracování teoretické části je čerpáno z odborné literatury. Hlavní zdroje použité pro praktickou část jsou předmětné zákony a oficiální internetové stránky příslušných ministerstev a úřadů práce.

1 SOCIÁLNÍ SYSTÉM A SOCIÁLNÍ POLITIKA

Lidé jsou sociální tvorové, již od raných dob se sdružovali a vytvářeli společenské (sociální) systémy. Vytvářeli vnitřní uspořádání v rámci obcí, dle určitých pravidel ve svých životech. Utvářeli sítě vzájemných vztahů a vazeb za účelem vykonávání základních sociálních funkcí (žít, živit se, bydlet, atd.). V rámci obce, rodu či území vytvářeli instituce nejrůznějšího druhu pro účely sdružování všech členů. Utvářením sociální struktury si rozdělovali společenské (sociální) role a vytvářeli řád. Všechny tyto úkoly má v dnešním světě stát a snaží se o co nejlepší fungování sociálního systému. [25]

1.1 Definice sociálního systému a sociální politiky

Sociální politika hraje v dnešní době velmi důležitou roli. Nejen v naší republice, ale i ve všech ostatních vyspělých demokratických zemích, je neodmyslitelnou součástí národních politik, neboť směřuje k sociální ochraně svých občanů. I přes svoje důležité postavení, je sociální politika vystavena silnému politickému a ekonomickému tlaku. Důvodem je nepoměr mezi stále rostoucími požadavky a omezenými zdroji. Tato složitá situace je řešena snahou o sociální reformy, ale ta s sebou často nese i negativní dopady, které se projevují rostoucími sociálními nerovnostmi. Prohlubují se především v období ekonomických potíží, čímž dochází k nárůstu sociálních výdajů a rostoucímu očekávání a požadavkům občanů vůči sociální politice. [27]

O sociální politice lze jednat jako o vědě, nebo jako o druhu lidské činnosti. Sociální politika jako věda zkoumá a zařazuje sociální problémy a jevy ve společnosti. Usiluje o řešení problémů a studuje způsoby ovlivňování vývoje sociálních jevů. Případné analýzy jsou nástrojem pro určení závěrů o efektivnosti a řešení. Sociální politika následně formuluje možné alternativy pro další společenské úsilí. K sociální politice jako druhu lidské činnosti přistupujeme jako k profesionální dovednosti, tedy jak politiku tvořit. Politik má za úkol formulovat cíle a profesionál hledat cesty, jak těchto cílů dosáhnout. Studie sociální politiky nelze oddělit od studií celé společnosti ve všech jejích aspektech, tj. ekonomických i politických. Už v minulém století se mezi významnými ekonomy a sociology vedl spor, zda je člověk svou podstatou **homo**

economicus (= člověk ekonomický, racionálně a systémově kalkulující a plánovitě hospodařící, zaměřený primárně např. na zisk, užitek, blaho, bohatství, spotřebu a usilující přitom o minimální náklady) či **homo socialis** (= člověk společenský). Až ve 20. století bylo obecně uznáno, že podstatou člověka není ekonomická činnost. Dnes už je všeobecně známo, že člověk je tvor sociální. [64]

Sociální politika je velmi široký pojem, pro který existuje několik různých definic. Je nutné zdůraznit, že sociální politika je vždy součástí určitého společenského celku. Sociální politika, její cíle, funkce a nástroje, se nevytváří izolovaně, ale v souladu s dalšími sférami společnosti, jako jsou sféry ekonomické, sociální, ekologické, vědeckotechnické, politické a existenční. Na její vznik a fungování mají vliv i normy, např. normy ekonomické, politické, mravní a další jiné normy. Složitost a propojenost těchto vztahů a vlivů vylučuje jednoznačnou a všeobecně přijímanou definici. Téměř každý autor zabývající se sociální politikou má svoji definici. Samotný názor na sociální politiku úzce souvisí s vnímáním samotného pojmu *sociální*.

Obvykle se člení do tří významových rovin dle závislosti na šíři záběru:

- V nejširším slova smyslu - sociální = společenský.
- V užším slova smyslu - sociální = snaha směřující ke zdokonalování životních podmínek lidí.
- V nejužším slova smyslu - spíše ve smyslu řešení nastalých nepříznivých nebo nouzových sociálních situací. [25]

Pojem sociální politika byl zaveden na přelomu 19. a 20. století. Slovo *sociální* je latinského původu a v praxi se užívá v mnoha významech. V české společnosti se původně používalo ve smyslu *společenský, týkající se společnosti*, ale později se toto slovo vyvinulo ve smyslu: „*týkající se vrstev hospodářsky slabých, závislých, vykořisťovaných.*“ [64, str. 20] Ve Slovníku jazyka českého z roku 1948 je slovo *sociální* vysvětleno třemi významy, a to vztahující se ke společnosti, týkající se zlepšování společenských poměrů a týkající se hmotného zabezpečení jedince ve společnosti. V době tehdejší ČSSR, v 70. a 80. letech tohoto století, se pojem *sociální* nesprávně zaměňoval s pojmem *hygienický*, ve spojení *sociální zařízení*, tedy dnes běžně používané sousloví *hygienické zařízení*. Slovo *politika* je řeckého původu a je to

jeden z pojmů, který má mnoho významů. Všichni chápou jeho smysl, ale jen s obtíží ho dokáží definovat. Jedna definice říká, že je to úsilí o udržení nebo změnu určitého systému, jiná, že je to soubor sociálních činností a další, že je to soubor politických nástrojů. Při spojení obou slov, tedy *sociální a politika* docházíme dle autora Igora Tomeše k definici: „*soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo o udržení a fungování svého nebo jiného sociálního systému.*“ [64 str. 20] Toto úsilí, jak je již výše zmíněno, je cílené a soustavné, což vede k tomu, že jeho výsledkem je činnost nebo změna systému. Projevem této činnosti je rozhodování nebo naopak nerozhodování, činnost či nečinnost sociálních subjektů. [64]

Pro příklad odlišnosti různých definic sociální politiky lze použít definici profesora Karla Engliše z počátku minulého století z knihy *Sociální politika*. Za sociální politiku se dle tohoto autora považuje „*praktické snažení, aby společenský celek byl vypěstěn a přetvořen co nejideálněji. Hybným pérem sociální politiky není milosrdenství, nýbrž spravedlnost a společenská účelnost.*“ [23, str. 2] Druhá definice je modernější, je to definice Igora Tomeše z knihy *Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenosti*, a říká nám, že „*Sociální politika je soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo udržení a fungování svého nebo jiného (státního, obecního) sociálního systému. Toto úsilí je – soustavné a cílené.*“ [23, str. 2] V knize *Základy Sociální práce* sociální politiku autor Oldřich Matoušek definuje jako „*soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo o udržení a provozování (fungování) svého či jiného státního, samosprávného nebo nestátního sociálního systému.*“ [27, str. 155]

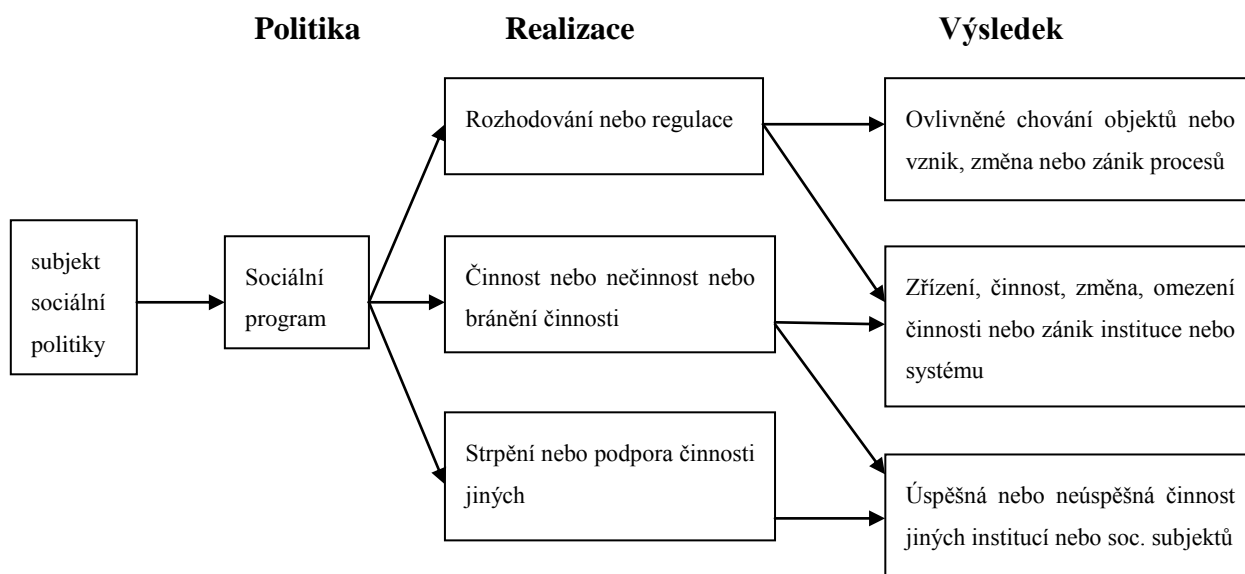
Poslední definice nám říká, že sociální politika musí být soustavná a cílená. Cíle jsou zpravidla vyhlašovány sociálními subjekty prostřednictvím sociálních programů. Způsoby, kterými se sociální politika uskutečňuje, jsou:

- rozhodováním nebo naopak zdržením se rozhodování sociálního subjektu, či regulací (což je rozhodování zavazující jiné sociální subjekty a objekty)
- konáním, či nekonáním sociálního subjektu
- strpěním činnosti jiných sociálních subjektů a objektů [27]

A výsledky sociální politiky zpravidla jsou:

- ovlivněné chování objektů či subjektů, dále vznik, změna nebo zánik procesů
- vznik, fungování, změna či zánik sociálních institucí, popř. systémů
- činnost jiných institucí nebo subjektů, ať už úspěšná, či neúspěšná [27]

Obrázek č. 1: Proces sociální politiky

Zdroj: MATOUŠEK, O. a kol.: *Základy sociální práce*, str. 156

Autor knihy *Sociální politika*, Vojtěch Krebs, definuje sociální politiku jako „soubor aktivit, které promyšleně (cílevědomě) směřují ke zlepšení základních životních podmínek obyvatelstva jako celku, resp. určitých skupin obyvatelstva, k zabezpečování sociálního bezpečí a sociální suverenity v rámci daných hospodářských a politických možností země“. [25, str. 24] V současnosti lze pojetí sociální politiky v ČR rozdělit na dva přístupy. První přístup je typicky širokým pojetím sociálních politik. Definuje ji jako konkrétní činnost státu a ostatních subjektů, která tak bezprostředně ovlivňuje životní podmínky celé společnosti. Toto pojetí je velice významné pro dlouhodobé koncepční úvahy o podobě sociální politiky a jejích programech. V neposlední řadě je velmi potřebný, jelikož nahlíží na sociální politiku jako na určitý systém s vnitřními vazbami a s vazbami na společenské okolí. Druhý přístup sociální politiky ji vymezuje v užším pojetí. V tomto ohledu je jejím hlavním cílem reagovat na všechny možné

negativní dopady sociálních rizik, jakými jsou např. stáří, invalidita a nemoc. Dále je jejím cílem odbourávat negativní sociální jevy, např. nezaměstnanost nebo chudobu atd. V tomto pojetí představuje sociální systém v podstatě soubor opatření v oblasti zaměstnanosti a sociálního zabezpečení. [25]

Sociální systémy lze označit jako uspořádané soustavy lidí (prvky systémů) a vzájemné vztahy mezi nimi. Tyto systémy svou sociální politiku zpravidla směřují ke změně či zabezpečení chodu svého nebo jiných sociálních systémů, což znamená k zachování, rozvíjení nebo změně věcně a časově vymezené struktury lidí, kteří jsou prvky těchto sociálních systémů, a vztahy mezi lidmi. Sociální politika je tedy nástroj pro uskutečnění cílů sociálních systémů. [27] Obecně o pojmu sociální systémy říká americký sociolog Talcott Parsons, že každý sociální systém má své sociální potřeby, které, aby byl systém schopen v daném prostředí přetrvat, musí být uspokojeny. Přirovnává celou skutečnost k organismu, kdy říká, že pokud vše v organismu funguje tak, jak má, jedná se o normální zdravý stav, kdy dochází k bezproblémovému fungování všech orgánů navzájem. Z jeho pohledu lze chápat společnost jako systém, který je tvořen jednotlivými subsystemy, a základní funkcí je stabilita řádu. Aby byla udržena stabilita systému, a tím i celé společnosti, jsou stanoveny základní funkce AGIL. Každé písmeno tohoto slova vysvětluje jednu funkci. Slova pocházejí z angličtiny: A = adaptace, G = dosahování cílů, I = funkce integrity, L = funkce skrytého legitimizujícího vzorce jednání. Adaptace znamená přizpůsobování obyvatel společenským podmínkám životního prostředí, dosahování cílů označuje dosažení cílů v oblasti politického uspořádání vztahů, integrita je zajištění právního systému a poslední funkce se týká oblasti náboženství, filozofie či politické ideologie. Parsons tvrdí, že lidská orientace závisí na převládajících vzorcích chování, norem, institucionalizovaných vzorců očekávaného chování, které je základem sociální integrity, sociální interakce a komunikace. [54] Oproti Parsonsovi německý autor Niklas Luhmann tvrdí, že společnost je uzavřená, nikoli otevřená, a není schopná se vyrovnat s prudkými změnami. Systémy jsou autopoetické, tedy sebevytvářející, samovznikající. Svět je komplexní, což nám říká, že existuje vždy více možností prožívání a jednání, než ty, které se fakticky v systému uskutečňují. V každé společnosti potom existuje síť sociálních mechanismů, které komplexitu převádějí na několik málo alternativ možného jednání a prožívání. Luhmann zdůrazňuje, že vytváření systémů je

náhodné a nepředvídatelné. Efektivita celého systému je dána schopností jednotlivých subsystémů samostatně a diferencovaně řešit problémy v rámci jednotlivých subsystémů a dále jejich následnou součinností při komplexním řešení problému. [22]

Je možné sociální systémy rozdělit na **formalizované** a **neformalizované**. **Neformalizované** sociální systémy jsou ty, ve kterých mají lidé stejný zájem, ale nejsou vytvořeny žádné formální struktury k jeho uplatňování. Tyto systémy lze ještě rozčlenit na *nevědomé* (např. obyvatelé domu, parta lidí ze stejného pracoviště či bydliště, skupina přátel atd.) a *vědomé* (např. lobbisté, účastníci stávky nebo demonstrace). Za **formalizované** sociální systémy označujeme ty skupiny lidí, které jsou organizované a určitým způsobem institucionalizované. Tyto skupiny jsou formálně uspořádané všem účastníkům známým a všemi účastníky přijatým způsobem a mají viditelné a formalizované struktury. Struktury jsou uspořádány hierarchicky, kdy role v nich jsou přiděleny jednotlivým účastníkům a jsou všemi respektovány. V těchto typech sociálních systémů existují normy, dle kterých se jednotliví účastníci chovají, a jsou stanoveny sankce v případě nedodržení norem. Do této skupiny patří na jedné straně řídicí a podnikatelské subjekty, jako jsou společnosti, podniky, ústavy, úřady a na druhé straně formalizované sdružení občanů, např. různé spolky, sdružení, asociace a komory. Společně formalizované i neformalizované sociální systémy se snaží bránit sociální zájmy, struktury postoje nebo zájmy, prosazovat, tzn. Získávat, pro své zájmy podporu a nutit jiné sociální subjekty, aby je respektovaly. Avšak sociální politiku (soustavné cílevědomé úsilí) mají jen formalizované sociální subjekty, tj. formalizované seskupení lidí. Je sice pravda, že i náhodná neformalizovaná seskupení mohou usilovat o jistý sociální záměr, jako je např. demonstrace, ale jejich počín lze jen stěží považovat za systematické úsilí o dosažení změny nebo udržení sociálního systému. Když vezmeme např. demonstrace - ty jen takové úsilí podporují nebo mu brání a vytvářejí politický nátlak na formalizované struktury, aby se chovaly určitým požadovaným způsobem. Neformalizované sociální systémy jsou schopny názor vyjadřovat, ale nejsou schopny soustavného úsilí, nemají sociální politiku. Považují se jen za sociální nátlak. Oproti tomu formalizované sociální systémy zpravidla systematicky a dlouhodobě prokazují určité sociálně-politické úsilí něco prosazovat, konat, činit, poskytovat nebo něčemu bránit. Ať už mají tyto systémy jakýkoliv cíl, vždy mají svoji sociální politiku, jejich prvky jsou lidé. Ústavní a právní formy jsou nejvyšším stupněm formalizovaných

systemů. A nejvyšším stupněm právní formalizace je stát, jelikož stát (prezident, parlament, vláda, soudy a samosprávné územní celky) je vybaven mocí. Jeho cílem je prosazovat státní sociální politiku prostřednictvím přijímáním zákonů, které jsou závazné pro všechny subjekty. Dále vytváří mechanismy pro jejich realizaci a organizuje přerozdělování pro jejich financování. Z tohoto důvodu se všechny sociální subjekty snaží své sociálněpolitické cíle uplatňovat prostřednictvím státu. [27]

1.1.1 Sociální struktura, norma, kontrola a postoj

Jak bylo již výše uvedeno, sociální politiku má nejen stát, ale každý právní subjekt, který v něm působí. Sociální zájmy těchto nestátních subjektů, jako jsou politické strany, odbory, zájmové a jiné organizace, se mohou se státem buď shodovat, nebo s ním mohou soupeřit. Tyto nestátní organizace mohou své zájmy provádět vlastní činností nebo nutit stát, aby jejich zájmy uskutečňoval. Náklady na provoz mohou hradit z vlastních a darovaných zdrojů nebo i ze zdrojů státních. A naopak stát může výkon své sociální politiky svěřit do rukou nestátních organizací. [27]

V demokratických státech není důležité, kdo činnost prosazuje a provádí, ale spíše jde o to:

- či a jaké zájmy daná sociální činnost sleduje
- kdo sociální činnost zabezpečuje
- kdo hradí náklady související se sociální činností
- zda je efektivně dosahováno původního záměru a žádaného sociálního účelu

[27]

Pro pochopení dané problematiky je nutné si vyjasnit ještě několik pojmů, souvisejících se sociální politikou a celým sociálním systémem.

Sociální strukturou se rozumí způsob uspořádání lidí a vztahů mezi nimi v daném sociálním systému. Každý formalizovaný sociální systém má své formální a neformální struktury. [27] Neformální formalizované sociální systémy mají mnoho vazeb a struktur, jako jsou struktury přátelství a nenávisti, důvěry a nedůvěry atd. Jsou to neformální struktury, které mají velký význam pro chod sociálního systému, ale nejsou regulovány. V dané problematice je zájem věnován spíše formální neboli regulované struktuře. [64] Za hlavní formální struktury lze považovat:

- struktury moci – vlády, které lze členit na hierarchické, ekonomické, donucovací atd.
- struktury organizační neboli struktura vlády – lze členit na administrativní, správní a institucionální
- struktury procesní neboli služby – fungování, které lze členit na fungování činností, procesní při poskytování atd. [27, 64]

Sociální normy jsou soubor pravidel, kterými se lidé v sociálních strukturách řídí. Lze je členit na jednoduché (zvyky, obyčeje) nebo složitější (mravy, konvence) sociální normy. Platí, že čím vyšší je forma sociální normy, tím výraznější je i forma jejího vynucování. Změna norem a jejich forem může být také z jedním prosazovaných cílů sociální politiky. Sociální normy jsou prosazovány uvnitř určitého seskupení, nebo navenek, což znamená uplatňování vůči jiným subjektům a objektům. Sociální normy předurčují *sociální chování systémů*, což je chování jak k jednotlivým částem systému, tak i vzájemné chování systémů k sobě. Za sociální chování lze označit:

- postoje směřující k vlastnímu nebo jinému sociálnímu systému, či k objektům sociální politiky
- činnosti, které směřují k zachování či změnám ve vlastních nebo jiných sociálních systémech, tedy k chodu nebo ke změně osobně a věcně, prostorově či časově ohraničené soustavy mezilidských vztahů

Sociální chování je vždy motivováno určitým zájmem, který je stimulován vnitřními nebo vnějšími podněty. Toto chování můžeme rozčlenit na konvergující (vede k vývoji hierarchických a organizačních činností, posiluje vztahy porozumění, spolupráce, sbližování a sdružování) a na divergující (posiluje nesnášenlivost, antagonismy a působí na struktury destruktivně). Sociální politikou sledujeme cíle buď vnitrosystémové (řešení sociálních zájmů členů), nebo mimosystémové (ovlivnění státní sociální politiky, či pomoc občanům, kteří stojí mimo systém). [27, 64]

Uvnitř systému jde často o pomoc členům, anebo o soupeření, o role vně vlastního systému. A vně sociálního systému jde často o rozvoj, změnu a útlum jiných sociálních systémů, aby to co nejlépe vyhovovalo zájmům sociálního subjektu. Může jít i o soupeření mezi několika sociálními systémy o pozice ve vztahu ke státním sociálním subjektům. [64]

Míra demokratičnosti závisí na míře její sociální kontroly. *Sociální kontrola* je takový mechanismus, který umožňuje přesvědčování, příkazy, tlaky, způsoby uznání a zavržení. Tento mechanismus vede strukturu moci v sociálním systému respektování přijatých hodnot, norem a vzorů. Sociální kontrola je tedy prostředek, kterým se vnučuje určité chování mocenských struktur v daném sociálním systému. Pokud vládne v daném sociální politice nedostatek kontroly, vzniká despotismus vlády a moci. Případné změny v sociální kontrole mohou být cílem sociální politiky. I sociální kontrolu lze členit na formální a neformální. Formální nástroje kontroly jsou souhrnně označovány za sociální regulativy, což je soubor pravidel, institucí a procesů sloužící k udržení řádného chodu systému a chování jedinců v něm. Za tyto nástroje lze označit pravidelné volby, účasti na správě, institucionalizovaný dohled a stíhání všech provinění a porušení platných sociálních norem. [27]

Sociální postoj je pojem, který označuje vlastnost systému, která vede k tomu, že určité podněty mají tendenci vyvolávat za podobných situací a okolností podobné chování lidí. [64]

1.1.2 **Objekty, subjekty a předměty sociální politiky**

Objekty a subjekty sociální politiky lze také označit jako aktéry. Jsou to na jedné straně ti, kteří sociální politiku tvoří a rozvíjí, a na druhé straně ti, pro které je tvořena a rozvíjena. Objektem tedy může být obyčejný občan, jenž čerpá dávky a služby poskytované sociálním systémem ve svůj prospěch. Tento občan už ale nemůže být subjektem, nemůže sociální politiku formovat. Aby tomu tak mohlo být, musel by se stát příslušníkem nějaké formalizované organizace. [64]

Za objekty sociální politiky považujeme ty, k nimž tato politika směřuje a ty, které z ní mají prospěch. Považujeme za ně všechny obyvatele dané země, což mohou být jednotlivci nebo určité sociální skupiny. Tyto skupiny jsou zpravidla definovány určitou společensky uznanou potřebou, lze říci, že mají společný znak a můžeme je definovat kategoricky, např. mírou chudoby, věkem, zdravotním stavem atd. [27, 25] Jednotlivec se stává objektem sociální politiky v případě, že je účastníkem systému, např. je přihlášen nebo platí příspěvky, např. na pojištění, anebo se vyznačuje určitou potřebou, např. je chudý, nezaměstnaný, nemocný, starý atd. [64]

Sociální skupinu lze označit jako skupinu osob, mezi kterými existuje určitá interakce, kterou si tyto skupiny i jejich okolí plně uvědomují. Sociální skupina ke své existenci potřebuje:

- trvalý osobní kontakt mezi členy = primární sociální skupiny, např. rodiny a domácnosti
nebo
- vědomí společných zájmů = sekundární sociální skupiny. Jsou to skupiny založeny na společných potřebách, způsobu života, náboženství, cílech, např. nezaměstnaní, chudí, důchodci atd. [25]

Člověk jako objekt sociální politiky může být sociálními systémy:

- opečováván – jedná se o statickou a pasivní péči, kdy člověk může být až v „sociální pasti“, kdy už není motivován a nevynakládá žádnou snahu pro návrat do normálního života
- stimulován k zachování svých lidských rolí – do této skupiny patří sociální politiky, které vytváří pro občany podmínky, ve kterých je možné setrvání či návrat do plnohodnotného života [64]

Dříve bylo přirozeným jevem, že o děti, nemocné a staré osoby se starala rodina - několikagenerační seskupení osob spojených pokrevně, či sňatkově. Úloha starat se a opečovávat, která připadala ženám, zanikla se zrovnoprávněním mužů a žen, proto jsou v současnosti tímto úkolem pověřeny obce a stát. Dnes už rodina nepředstavuje stejně početnou skupinu jako dříve a už není schopna se o nemocné a staré postarat sama, bez pomoci státu. [64]

Autor knihy *Sociální politika* Vojtěch Krebs říká, že: „objekty sociální politiky jsou ti, kterým jsou opatření sociální politiky určena, na něž jsou orientována.“ [25, str. 50] Objekty sociální politiky je možné dle jednotlivých opatření a jejich charakteru různě strukturovat, např. z hlediska věku, pohlaví, vzdělání, příjmů, ekonomické aktivity, počtu potomků atd. [25]

O subjektech sociální politiky autor říká: „ Subjekty jsou ti, kdo mají zájem, vůli, schopnost, předpoklady, možnosti a prostředky k určité sociální činnosti či chování a kdo takové činnosti a chování mohou iniciovat a naplňovat.“ [25, str. 51] I subjekty je

možné různým způsobem strukturovat. Obecně je možné subjekty členit na státní a nestátní, nestátní dále ještě na tržní a netržní. Tyto subjekty ve svém celku koncipují, připravují a realizují sociální politiku. Významným činitelem, který určuje pojetí, obsah, cíle a úkoly sociální politiky v dnešní době je stát. Existuje řada subjektů, které také určují sociální politiku, ale ty zpravidla nemají všeobecnou platnost. Na významnosti přibývají nadnárodní subjekty, které usilují o mezinárodně uznávané instrumenty v oblasti sociální politiky. [25] Dle jiné definice lze říci, že: „*subjektem sociální politiky, který své potřeby a zájmy formuje a prosazuje svou sociální politikou, může být jen formalizovaný sociální systém s definovanými strukturami a chováním, má-li jít o činnost soustavnou a cílenou. Nemohou jimi být jednotlivci nebo neformální a náhodné skupiny lidí.*“ [64, str.72]

Jednotlivci a neformální skupiny lidí mohou být (ti, kteří nejsou sociálními subjekty):

- adresát sociální politiky – jedná se tedy o objekt sociální politiky
- nátlaková skupina, která má v úmyslu sociální politiku ovlivňovat demonstracemi, stávkami či peticemi, aj. [64]

Subjekty sociální politiky lze rozčlenit na:

- stát a jeho orgány (státní subjekty)
 - významnou roli zde hraje parlament, který prostřednictvím zvoleného programu a příslušné koncepce vytváří a schvaluje legislativní opatření. Tato opatření mají rozhodující význam pro sociální politiku státu i pro ostatní nestátní subjekty. Za splnění a uskutečnění dané sociální politiky v daném čase zodpovídá vláda a správní orgány.
- zaměstnavatelé a firmy (dále jen nestátní subjekty)
 - ti jsou povinni zabezpečovat opatření stanovená státem, ale také další dobrovolná sociální nepolitická opatření zaměstnavatelů, která směřují ke svým zaměstnancům jako firemní sociální služby, a firemní sociální politiku.
- zaměstnavatelské, zaměstnanecké a odborové orgány – patří do kategorie nestátních subjektů
 - do této skupiny lze zařadit různé profesní komory, odborové svazy a orgány, atd.

- regiony, místní komunity, obce a jejich orgány
- občanské organizace a iniciativy
 - dobročinné organizace a různé charitativní instituce
- církve
 - nejsou to pouze instituce pro konání bohoslužeb, ale dnes hrají významnou roli i v oblasti mravní, péče o zdraví, péče o handicapované, výchovné, vzdělávací, charitativní, atd.
- občané, rodiny, domácnosti [25]

Z výše uvedených druhů subjektů je stát tím nejsilnějším formalizovaným subjektem. Stát zajišťuje občanům jejich lidská práva, která jsou dána ústavou. Stát vyjadřuje a zajišťuje zájmy široké veřejnosti pomocí demokratických mechanismů. Tyto mechanismy jsou rozhodovací, realizační, donucovací a kontrolní. Odlišují stát od ostatních subjektů sociální politiky. [64]

V současnosti dochází v sociální politice k vědomému posílení úlohy nestátních a zejména netržních sociálních subjektů, včetně jedince. Role nestátních netržních institucí je v České republice (dále jen ČR) zatím v počátcích. Tento typ institucí je ale nutné posilovat z mnoha důvodů. Jedním z nich je, že prostřednictvím těchto institucí se občané sami účastní řešení sociálních problémů a aktivně tím vstupují do sociální politiky. Dalším důvodem je, že tyto instituce svým vstupem do sociální politiky omezují dominanci státních institucí a aktivit v sociální oblasti. Fungování nestátních netržních institucí je ve srovnání se státními zpravidla úspornější a účinnější. V současnosti je sociální politika ve vyspělých zemích založena na pluralitě subjektů. To je možné opodstatnit skutečností, že v takto heterogenní oblasti, kterou sociální politika je, lze do četnosti subjektů očekávat jen to, že se splní velice rozličná a specifická očekávání obyvatel. Zásadou je, aby si subjekty vzájemně nepřekážely ale naopak, aby na sebe navazovaly. [25]

„Předmětem sociální politiky je to, co se má zachovat, uspokojit nebo změnit.“
 [27, str. 162] Za předměty sociální politiky lze nejčastěji považovat:

- podmínky práce a života člověka

- události v lidském životě, které člověk nezvládá vlastními silami. Zde je sociální subjekt připraven pomoci klientovi zmírnit nebo odstranit jejich příčiny, následky a průvodní jevy

Úroveň sociální politiky se prosazuje podle **osobního rozsahu sociální ochrany**, anebo podle **věcného obsahu a rozsahu sociální ochrany**. Osobní rozsah lze definovat selektivně - podle oboru či odvětví práce (např. hornictví, stavebnictví, průmysl, peněžnictví atd.), nebo druhem, či povahou vykonávané činnosti (např. zaměstnanci, samostatně hospodařící, státní zaměstnanci), anebo skupinovým znakem (rasa, politická strana). Osobní rozsah ale může být také univerzální - takový platí pro všechny občany na daném území stejně (např. zdravotní pojištění v ČR). Věcný rozsah je definován jako úkony a události v životě lidí, které jsou považovány za sociální události, podmínky, ve kterých se lidé nacházejí a za kterých se ochrana poskytuje, a úrovní sociální ochrany, kterou subjekty poskytují. [27]

V nejširším smyslu lze říci, že předmětem sociální politiky je poskytnutí sociální ochrany určité úrovně. Každý člověk má díky určitým situacím určité potřeby. Tyto potřeby jsou buď obvyklé a člověk je schopen je sám upokojit svými vlastními silami, anebo jsou mimořádné, které člověk není schopen vlastními silami uspokojit (např. potřeby vyvolané nemocí). V této situaci, kdy vznikne mimořádná (neběžná) potřeba, hrozí ztráty na zdraví, výdělku či majetku. Nastává riziko, proti kterému je potřeba ochrany. Vzniklé riziko může být způsobeno vlastním zaviněním, jinou osobou nebo může být nezávislé na lidském jednání, vznikne určitou událostí – např. nemoc, stáří atd. Pokud je riziko společensky uznáno za objektivní a zasluhuje si pozornost, lze ho označit jako *sociální riziko*. Ale pokud je riziko předmětem soukromoprávního pojištění, nazývá se *pojistné riziko*. Ať již vznikne riziko úkonem člověka, nebo událostí, v obou případech má poškozený nárok na sociální ochranu. Pokud je riziko předmětem zájmu státu, nebo některého veřejnoprávního systému, označuj se toto riziko jako sociální událost. Sociální událost je: *„riziko, které je společensky uznáno za závažné a vyžadující společenskou ochranu, protože postižená osoba nebo rodina nejsou s to jeho nepříznivé důsledky odvrátit.“* [27, str. 163]

1.2 Typy a modely sociální politiky

Již v dějinách sociální politiky probíhal spor o to, jakou roli koncepční i praktickou hraje v sociální politice stát a ostatní subjekty. Podle míry jeho účasti lze rozčlenit sociální politiku do tří základních modelů, které mají svůj vlastní myšlenkový koncept. Pro dané modely existuje dle jednotlivých autorů mnoho titulů. Podstata a obsah členění jsou vesměs stejné.

1. Redistributivní model

Hlavní, základní myšlenkou tohoto typu sociální politiky je, že vnímá sociální potřeby lidí jako jejich sociální práva. V některé literatuře je tento typ označován jako univerzalistický s dominantní rolí státu nebo také jako paternalistický model. Lze říci, že dávky jsou poskytovány univerzálně na celou populaci (nebo vymezené sociální skupiny) bez ohledu na jejich individuální možnosti a potřeby. Je evidentní, že je velice náročný na ekonomiku státu, na zdroje, a vyžaduje velký rozsah redistribucí. Stát má výhradní postavení a zaujímá značný prostor sociální politiky. Někdy může i omezovat a rušit aktivity nestátních subjektů. Stát je organizátorem redistribuce ve velkém rozsahu. Tento model sociální politiky uplatňují země Skandinávie, Dánsko, Holandsko a některé další západoevropské země.

2. Výkonný (korporativní) model

Výkonný model je jindy také nazýván jako sociálně demokratický. Hlavní myšlenkou tohoto typu sociální politiky je, že sociální potřeby mají být prvotně uspokojovány na základě výkonu a produktivity. Jinak řečeno, je zde zdůrazněn význam pracovních zásluh pro uspokojování sociálních potřeb občanů. Tento model je založen na širší spolupráci občanů a nejčastěji také na existenci povinného sociálního pojištění. Ve srovnání s typem redistributivním je zde míra redistribuce méně náročná, jelikož významným zdrojem financování dávek jsou prostředky pojistných fondů. Stát v tomto modelu garantuje pouze společensky uznaná minima a uvolňuje prostor pro působení nestátních subjektů. Do tohoto typu lze zařadit sociální politiky zemí, jako jsou Rakousko, Německo, Francie atd.

3. Reziduální model

Tento typ sociální politiky je opakem redistributivního modelu. Klade důraz na individuální odpovědnost každého občana za uspokojování svých sociálních potřeb. Téměř výhradně je spoléháno na trh a jeho instituce a na rodinu. Stát v poskytování sociálních dávek hraje jen velice skromnou roli, poskytované dávky jsou minimální a jsou závislé na příjmech sociálních objektů. Míra redistribuce je v tomto modelu sociální politiky oproti ostatním modelům jednoznačně nejnižší. Lze sem zařadit země, jako jsou např. USA, Japonsko a v poslední době se tomuto modelu přibližuje i Velká Británie. [25,19]

Výše uvedené modely sociální politiky jsou samozřejmě jen čistým pojmem. Ve skutečnosti nemohou v takto čisté formě existovat. Příslušné země se k určitému typu jen přibližují a vykazují většinu znaků daného typu. V realitě je každá sociální politika určité země spíše kombinací všech tří modelů. Příčinou toho je heterogenost sociální politiky, rozmanitost sociálněpolitických opatření, historický vývoj dané země a nutnost přizpůsobení se okamžitým potřebám občanů a možnostem státu. Výše uvedené modely je nutné chápat spíše jako určité vzory, dle kterých si konkrétní stát ujasní přednosti i negativa daného modelu a poté je schopen najít vhodný koncept vlastní sociální politiky. Model každé sociální politiky určitého státu je proto směsí rysů ze všech uvedených tří typů sociální politiky.

Stejně tomu tak je i v ČR, kdy model sociální politiky neodpovídá jednoznačnému modelu, ale vytváří se vzhledem k historické minulosti, tedy v reakci na naši socialistickou minulost, ale i na změny společenského systému po roce 1989. Model sociální politiky v době Československé socialistické republiky (dále jen ČSSR) byl značně deformován a odpovídal nejvíce modelu redistributivnímu s negativními politickými modifikacemi a důsledky pro občany. Stát zde hrál hlavní roli a téměř vylučoval činnost ostatních sociálních subjektů. Model byl velice náročný na ekonomické zdroje a nutností byly rozsáhlé redistribuce. Obyvatelé zaujímali spíše pasivní chování. Po roce 1989 došlo k zásadní transformaci celé společnosti, vzrostly majetkové nerovnosti a vznikly nové sociální problémy, např. chudoba, nezaměstnanost a sociální vyloučení. Bylo nutností vytvořit nový model sociální politiky. Nová podoba se vytvářela postupně a v současnosti jsou v ní zastoupeny prvky všech tří výše

zmíněných modelů. Model sociální politiky v ČR je závislý na okolnostech, např. na očekávání obyvatelstva, na jejich aktivitách a postojích, na charakteru a moci sociálních subjektů, na střetech politických sil, ekonomických možnostech, mezinárodních smlouvách a v neposlední řadě na národních zvyklostech a tradicích. Nutno přiznat, že jisté zděděné postkomunistické zvyklosti v nynějším typu sociální politiky také hrají svou roli. V současnosti je jisté, že sociální politika je spojena se zeslabením prvků redistributivního modelu, což vede k omezení velkorysosti ze strany státu, a dále s posílením prvků výkonových a reziduálních modelů za účelem zvýšení úspor a zároveň účinnosti sociální politiky. K tomuto typu kombinace modelů vede omezenost ekonomických zdrojů a nezbytnost obnovit u občanů odpovědnost za vlastní osud a životní standard a nutnost motivace k práci. [25]

Jiní autoři uvádějí jiné názvy modelů sociální politiky, ale výše uvedené označení je nejvíce používané. Pro doplnění uvádím členění dle knihy Igora Tomeše, které vychází z historie. Jde o model liberální, charitativní, pojišťovací a navíc uvádí model zaopatřovací. I zde se modely liší dle účasti státu. Model liberální lze přirovnat k reziduálnímu modelu. Tento model je založen převážně na soukromoprávních sociálních institucích. Charitativní model je možné přirovnat k modelu redistributivnímu. Tento model je založen na mnohapilířové konstrukci, kdy stát sice vytváří stavbu povinných sociálních pojištění, ale zajišťuje svým občanům jen strukturu základní. To znamená, že poskytuje jen dávku na stejné úrovni pro všechny na hladině sociální potřeby. Dochází zde ke kombinaci veřejnoprávního a soukromoprávního zabezpečení. Pojišťovací model je téměř ekvivalentem modelu výkonného. I zde je model založen na placení pojistného, na kterém pak závisí výplata dávek. Zvláštním typem modelu pojišťovacího je model zajišťovací, který je založen na přerozdělování a solidaritě. Tento model vznikl za dob velké inflace, kdy sociální pojištění nebylo schopné zajišťovat dávky ze svých prostředků. Zvláštním typem, je model zaopatřovací. Zde jsou platby a státní podpory financované ze všeobecných nebo zvláštních daní. Vyplacené dávky směřují jen potřebným a jsou na úrovni sociální potřeby. Do tohoto modelu můžeme zařadit sociální systém Dánska či Austrálie. Pro ostatní země to může sloužit pouze jako doplněk jiného sociálního modelu. [64]

Dle základních principů každého státu lze sociální politiku ještě dělit na jednotlivé typy. Pro volbu zásadních principů (zásady, pravidla, ideje) jsou rozhodující sociálně

politické doktríny daných zemí. Lze tedy obecně říct, že existují následující typy sociální politiky:

1. Liberalismus

Tento typ sociální politiky vyzdvihuje hodnotu jednotlivce, jeho nezadatelných lidských práv a svobody. Každý jednotlivec je sám odpovědný za svůj blahobyt a sociální politika je posuzována podle vztahu k ekonomické efektivnosti. Stát v první řadě reguluje tržní mechanismus a od něj se daná sociální politika odvíjí.

2. Křesťanské sociální učení

Společenský systém určuje postavení jedince, on sám není zodpovědný za sociální situaci. Hlavním cílem tohoto typu je odstranění bídy, sociální transfery nabývají na důležitosti. Vychází z křesťanského milosrdenství, které je založeno na charitě a dobročinnosti.

3. Demokratický liberalismus

Stát již hraje významnou roli, přejímá značnou míru zodpovědnosti jedinců k jejich sociální situaci. Funguje přerozdělování a solidarita, posiluje se veřejný sektor. Demokratickou cestou se usiluje o zajištění důstojných životních podmínek všem občanům a o rovnost v občanských ale i sociálních právech. [19]

1.2.1 Funkce a nástroje sociální politiky

V sociální politice působí současně několik funkcí, všechny by měly primárně vést k uspokojení cílů sociální politiky. Funkce spolu vzájemně souvisí, působí komplexně a vztahují se k několika objektům, kterými jsou např. člověk jako pracovní síla, člověk ve stavu nouze, pracovní kolektiv, rodina, pacient atd. Členění funkcí sociální politiky není jednoznačně určeno. Dle autora knihy Sociální politika, Vojtěcha Krebse je klasifikace funkcí následující:

1. ochranná

Funkce je historicky nejstarší a tvoří tradiční prvek sociální politiky. Pod jejím významem si můžeme představit odstranění nebo zmírnění důsledků již vzniklé sociální události, která může být spojena se světem práce nebo životními stádii občanů.

Primárně funkce plyne z humanitních snah společnosti a sekundárně z potřeby ochrany člověka jako pracovní síly. Je nutné ji neustále posilovat.

2. rozdělovací a přerozdělovací

Je to jedna z nejsložitějších funkcí a vlastně se dá říci, že prostřednictvím ní je realizován obsah sociální politiky státu. Na základě funkce je určován podíl jednotlivců na výsledku ekonomické činnosti a na společném bohatství. Nejedná se jen o rozdělování důchodů, ale i o účelné začleňování lidí do společnosti, o rozdělování prostředků, podmínek a předpokladů, které slouží ke zdokonalování života občanů a jejich osobního rozvoje. Tato funkce se uskutečňuje prostřednictvím různých mechanismů:

- tržní mechanismus – na základě výkonnosti, efektivnosti a vztahu člověka k práci
- hlasovací mechanismus – dochází k rozdělování vyšší autoritou, státem
- vyjednávací mechanismus – mezi sociálními partnery
- tradice a zvyklosti – solidarita nestátních organizací, dobročinnost, institut dědictví atd.
- nelegitimní mechanismy – podvody, násilí atd.

Základ spočívá ve znovu rozdělení něčeho, co již bylo dávno nespravedlivě či nedokonale rozděleno prostřednictvím trhu. Např. důchody, které jsou prvotně rozděleny trhem na základě odměn majitelů výrobních faktorů, musí být přerozděleny z mnoha důvodů. Jedním z důvodů je nutné zajištění důstojných životních podmínek pro všechny občany. Ne všichni občané jsou v situaci, kdy se mohou podílet na ekonomické činnosti (nemocní, handicapovaní, staří, nezaměstnaní), ale všichni potřebují spotřebovávat ekonomické zdroje. Dále je nutné pro všechny občany zajistit rovné šance na život. V každé společnosti jsou důchodové a majetkové nerovnosti, ale nelze připustit, aby díky sociálnímu původu byli občané zařazeni do společnosti a neměli možnost to změnit. Je tedy nutné poskytnout všem stejné startovací podmínky, rozhodovací šanci a garanci minimálního životního standardu. Jako nástroje pro dosažení slouží investice do vzdělávání, rovný přístup k systému zdravotní péče, stanovení minimálního příjmu, podpora rodin s dětmi s nízkým příjmem. Zabezpečení

bezporuchového fungování společenského systému, spotřeby veřejných statků a odstraňování nedokonalostí trhu jsou další úkoly přerozdělovací funkce.

Bezproblémovým fungováním úlohy sociální politiky dochází ke zmírnění nerovného postavení lidí v takové míře, kterou společnost uzná za vhodné. Nerovnost je nekonečným tématem státu a jeho orgánů, které se snaží o přerozdělení celkového důchodu a hlavně o zajištění spravedlnosti a rovnosti pro všechny. Vláda se na základě své sociálněekonomické politiky musí rozhodnout jakým způsobem, mezi kterými subjekty a objekty bude provádět přerozdělování důchodů i šancí a v jakém rozsahu bude provádět přerozdělování příjmů a jaké konkrétní cíle má přerozdělování naplňovat. Neexistuje všeobecný přístup či model, kterým se má daná ekonomika státu řídit. Přerozdělení probíhá prostřednictvím daní a transferů. Nástroje jsou státní rozpočet a veřejné rozpočty, soustavy pojišťoven (zejména obligatorních) a řada dalších organizací (neziskové, církve, nadace, atd.). Výsledkem přerozdělení je finální rozdělení důchodů, ve kterém stejně dochází k nerovnosti, ne však větší než před procesem přerozdělování. V každé zemi existuje určitá míra nerovnosti, která je daným státem akceptovatelná. Všeobecně řečeno finální přerozdělení se vždy nachází mezi dvěma mantinely:

- příliš vysoká míra přerozdělení – zde dochází k demotivaci občanů k práci a podnikání
- příliš nízká míra přerozdělení – může dojít k oslabení stability rozvoje společnosti

3. homogenizační

Tato funkce je relativně nová a je velmi úzce spojena s funkcí předchozí, přerozdělovací. Jedná se o snahu dosahovat určité stejnorodosti v uspokojování základních životních potřeb občanů. Homogenizace je tedy proces, kdy by společnost měla dospívat k poskytování stejných šancí na vzdělání, práci a péči o zdraví. Jako příklad homogenizační funkce je dorovnání příjmů do výše společensky uznaného standardu, poskytování pomoci handicapovaným nebo etnickým menšinám.

4. stimulační

Funkce má za cíl podporovat či podněcovat žádoucí sociální chování jednotlivců a sociálních skupin v oblasti ekonomické, i mimo ni. Často je tato úloha nazývána

i funkcí produktivity, kdy prostřednictvím sociální politiky je přímo ovlivněna výkonnost pracovního potenciálu, jak produktivity, tak i celkového prospěchu společnosti. Nejedná se jen o opatření vzdělávací politiky, ale i o opatření politiky nezaměstnanosti a zdravotní politiky. Tato funkce nejen podněcuje a stimuluje, ale také má stabilizační efekt, protože tlumí sociální neklid.

5. preventivní

Cílem je snaha zabránit úplně, nebo alespoň částečně, vzniku negativních a nežádoucích sociálních událostí. Politika se musí zabývat odstraňováním příčin různých nepříznivých sociálních situací, které brání integraci člověka do společnosti. Plněním této funkce se mohou zabývat téměř všechny obory sociální politiky, hlavně zdravotní politika a vzdělávací politika. V současné době je preventivní funkce čím dál silnější a stále sílí. Existují poradenství ve všech možných životních situacích, např. poradenství pro volbu povolání, nezaměstnané, závislé, právní, psychologické poradenství, poradenství pro zvládání dluhů, atd.). [25]

Igor Tomeš ve své knize uvedl hlavní principy základních soustav sociálního pojištění. Tyto principy lze považovat za funkce, jde tedy jen o další jiné členění funkcí sociální politiky. Jinak řečeno, na základě jakých principů by měla správně sociální politika fungovat.

Jedná se o principy (funkce):

- univerzalita – všeobecnost, jedná se o univerzální právo občanů na státem garantované základní dávky
- uniformita – rovnost, pro všechny platí stejná pravidla, nevylučuje diferenciaci dávek, ale subjektivní posuzování
- komplexnost – úplnost, zaručuje, aby byly kryty všechny sociální situace
- adekvátnost – přiměřenost dávek potřebám občanů a jejich individuálnímu přičinění
- garance – záruky, jsou právní (zaručeno ústavou a možnost soudního přezkoumání) a ekonomické (zachování nebo zvýšení reálnosti dávek – indexace a valorizace)
- participace – účast [64]

Nástroje sociální politiky představují určitý systém, který se stále mění a zkvalitňuje vzhledem ke konkrétní sociální politice daného státu a také se stále vyvíjí. Slouží k naplnění sociální politiky a jejich spektrum je velice široké a rozmanité. Existují nástroje různého řádu. V každé demokratické společnosti lze uvést jako základní prostředek sociální politiky právní řád. Dalším nástrojem jsou svým způsobem i sdělovací prostředky, vzdělávací aktivity i institut poradenství. [25]

Nástroje sociální politiky můžeme rozlišit následovně:

- právní normy – jsou to Ústava ČR, Listina lidských práv a svobod, zákony, nařízení vlády, různé vyhlášky a kolektivní smlouvy
- ekonomické nástroje – jsou to opatření, která vedou k přerozdělení disponibilních zdrojů, aby bylo dosaženo stanovených cílů, jsou to: fiskální nástroje, úvěrové nástroje a cenová politika
- sociální dokumenty – jsou to projekty, plány a koncepty organizací, jimiž se stanovují cíle sociální politiky a způsoby jejich dosahování
- nátlakové akce – jsou to např. stávkové akce, petiční akce, atd. [25]

Lze říct, že za nástroje považujeme prostředky, jimiž sociální subjekt působí na objekt nebo objekty, na jiné sociální subjekty či jeden subjekt. Za tyto nástroje jsou zpravidla považovány právo, peníze a instituce, regulace a nátlak. Sociální nástroje v jiném pojetí jsou:

- regulace – příkaz nebo zákaz jinému subjektu
- konání – peněžité nebo věcné plnění, poskytnutí služeb
- kontraktace – smlouva, která zavazuje jiný sociální subjekt, aby konal určitou činnost, nebo se naopak činnosti zdržel či ji strpěl
- nátlak – fyzický nebo politický nátlak na objekt, či jiný subjekt, aby přijal a konal jemu určované zájmy [64]

Jiné členění nástrojů sociální politiky vychází z časového hlediska. V časovém ohledu by měla sociální politika pracovat alespoň se dvěma základními typy nástrojů, jsou to:

1. sociální doktrína – dlouhodobá vize o budoucí sociální politice
2. určitý program – specifikace doktríny v kratším časovém úseku

Dalším důležitým nástrojem, který je nutné zmínit, je kolektivní vyjednávání. Je to spíše krátkodobý nástroj a ve vztahu k systému sociální politiky pouze dílčí součástí celku. Kolektivní jednání představuje proces komunikace mezi jednotlivými sociálními partnery o sociálních skutečnostech. Mezi sociální partnery patří odborové organizace, různé svazy, zaměstnavatelské orgány a případně i stát. Tento nástroj sociální politiky má výhradně preventivní charakter a výsledkem jednání jsou kolektivní smlouvy.

Další sociální nástroje, které stojí za zmínku, mají již konkrétní aplikační charakter. Patří sem:

1. sociální příjmy

V ČR lze do tohoto typu nástroje sociální politiky zařadit dávky důchodového a nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, peněžité dávky sociální pomoci a podpory v nezaměstnanosti. Růst podílu těchto dávek na celkových peněžních příjmech je poměrně rychlý, v ČR představují 16 % všech příjmů obyvatelstva. Stanovení jejich výše je složitým politickým procesem, jde o vnímání spravedlnosti.

2. sociální služby

Do této skupiny patří široké spektrum služeb, které uspokojují specifické potřeby určitých skupin obyvatel. Jsou to nejen služby v tradičním slova smyslu, jako jsou služby spojené s péčí o staré, nemocné, neschopné, nemohoucí, sociálně narušené občany, ale i služby v širším pojetí, jako jsou služby ve sféře zdraví, vzdělávání, bydlení, poradenství, atd.

3. věcné dávky

Tyto dávky jsou spojeny především s ochranou zdraví - jedná se o poskytnutí léků a zdravotních pomůcek. Ale také jsou to dávky, které se uplatňují v sociální sféře, kdy je občanům poskytnuto ošacení, potraviny, atd. U těchto případů není jisté, zda by peněžité pomoci sloužili k pořízení základních životních potřeb.

4. účelové půjčky

Do této skupiny nástrojů patří všechny zvýhodněné půjčky, které slouží k podpoře občanům v dané situaci. Mohou to být novomanželské půjčky, půjčky na bydlení,

vzdělávání, atd. Nejsou to dávky, ale návratné finanční prostředky. Jejich efekt pomoci spočívá v přijatelnějších podmínkách půjčky.

5. úlevy a výhody

Poskytnuté úlevy určitým skupinám obyvatel, např. studenti, důchodci, handicapovaní, mladiství, atd.

6. ceny spotřebního zboží a služeb a jejich státní regulace

Stát reguluje ceny některých produktů, např. některé léky či regulované nájemné. Ceny jsou dnes ale utvářeny trhem a jejich význam pro sociální oblast je značně omezen. [25]

1.3 Proces transformace sociální politiky v ČR

Změny, které nastaly po listopadu v roce 1989, zasahovaly nejen do politické oblasti, ale také do oblasti ekonomické a sociální. Přejít z totalitního systému na systém demokratický sice přinesl transformaci, z centrálně plánované ekonomiky se přešlo k ekonomice tržní, ale také došlo k mnoha nepříznivým vlivům v sociální oblasti. Došlo k růstu nezaměstnanosti, poklesu reálných příjmů a chudoby některých skupin obyvatelstva. Proto bylo již od začátku jasné, že transformaci ekonomiky musí doprovázet i transformace sociálního systému, aby byl zmírněn negativní dopad, který změna ekonomiky přinášela. Sociální reformou docházelo ke kompenzaci sociálních změn na obyvatelstvo a také k vytvoření odpovídajícího systému sociálního zabezpečení založeného na běžných evropských standardech. [25]

Do roku 1989, v době Československa, ještě nelze mluvit o existenci sociální politiky jako takové. Už sám termín **sociální politika** v 50. letech chyběl ve slovnících a začal se používat až později, v 70. a 80. letech, v souvislosti s vytvářením socialistického života. Tehdejší problémy v podobě nezaměstnanosti či chudoby stát řešil spíše ekonomickými nástroji, jako byly dotace a přezaměstnanost. Stát měl v této době hlavní a primární postavení, tvořil právní legislativu, vše sám kontroloval i financoval. Systém financování byl netransparentní a dá se říct, že i velice neefektivní. Finanční zdroje byly přerozdělovány přes státní rozpočet. Jakékoliv nestátní sociální subjekty nemohly do politiky zasahovat, tudíž stát poskytoval dávky a služby občanům. Lidé byli odkázáni na stát a chyběla jim motivace k vlastní odpovědnosti pro řešení

jejich sociálních situací a problémů. Byli postaveni pouze do role pasivních příjemců, aniž by měli jakoukoliv možnost sebemenší spoluúčasti a rozhodování. Do roku 1989 byla sociální politika nefunkční a neefektivní. I přesto, že ekonomika a politika minulých let byla vždy odmítána, nebylo to tomu tak jednoznačně u sociální sféry, ale nutnost její reformy, jako souběžným činitelem s reformou ekonomickou, byla zřejmá. Tyto dvě oblasti (ekonomická a sociální) se po roce 1989 objevují v procesu transformace. Až po roce 1989 byl zažehnut plamínek naděje pro vznik nového sociálního systému, který by odstranil výše zmíněné nedostatky a vznikl by plně fungující systém sociální ochrany. [25]

1.3.1 Sociální reforma v ČR

Krok aplikace sociální reformy do chodu a vytvoření nové fungující sociální politiky je dlouhodobým procesem. Proces sociální reformy musí jít ruku v ruce s reformou ekonomickou. Obě reformy se navzájem podmiňují a nelze je uskutečnit izolovaně. Je nutné zabezpečit, aby každý krok, který se uskuteční v rámci ekonomické reformy, byl následně přijímán i ze sociálního hlediska, aby nedocházelo k nadměrnému sociálnímu napětí či krizi. [25]

Úspěch reformy závisí na tom, do jaké míry se podaří uvést koncepční řešení do praxe, tedy zavést odpovídající opatření. Nedostatky v sociálním systému byly známy, proto se příprava začala vytvářet již od okamžiku jmenování federální vlády. Cílem bylo vytvořit plně fungující sociální systém a odstranit systémové nedostatky, které jsou zmíněny v předchozí kapitole. Proces reformy byl zaměřen prvotně na realizaci politiky zaměstnanosti, sociálního zabezpečení, na rodinnou politiku a politiku v oblasti pracovních příjmů. Níže je podrobněji rozveden vývoj podoby sociální reformy v nejdůležitějších bodech české historie. [25]

1.3.2 Vývoj sociální politiky v letech 1989-1992

Dne 4. října 1990 byl vytvořen novou federální vládou úplně první scénář plánované sociální reformy. Tento akt byl považován za první krok směřující k sociální reformě a jednalo se o vládní program, který byl zpracován pouze na přechodné období dvou let. Byl prvním sociálním programem od roku 1948, který byl koncepčněji zaměřen. Původní sociální systém obsahoval tolik nedostatků, že bylo zřejmé, že nelze

odstranit všechny nedostatky najednou, ale bylo nutné určit si priority, a ty realizovat v první řadě. Vládní program se zaměřoval spíše na aktuální sociální rizika, která vznikla ekonomickým vývojem v zemi, jako inflace, nezaměstnanost a následky privatizace. Byl chápán spíše jako ochranný program podporující ekonomickou reformu, který bude svými opatřeními tlumit sociální napětí spojená s těmito procesy. Ve skutečnosti aplikace tohoto programu stanovená očekávání spíše předčila. [25]

Vypracovaný scénář plánované reformy obsahoval tři základní cíle, které podporovaly reformu ekonomickou.

Tři základní cíle sociální reformy byly:

- Pluralizace – do této doby občané dostávali přiděl od státu dle státní byrokracie a cílem reformy bylo, aby se občané začali starat sami o svoji vlastní budoucnost a byli za ni odpovědní
- Privatizace sociálních institucí – občanům byla vrácena odpovědnost za jejich osudy a osudy jejich rodin tím, že byla zvýšena finanční účast na sociálním zabezpečení, dále také vznik záchranné sociální sítě
- Demokratizace – cílem byly čtyři dílčí programové pilíře: politika zaměstnanosti, politika v oblasti pracovních příjmů, rodinná politika a politika sociálního zabezpečení [64]

V tomto období dále vláda plánovala k datu 1. 1. 1993 zavést novou soustavu sociálního pojištění, která by kompenzovala případnou ztrátu výdělku. Jednalo se o dvě životní situace – nemoc a stáří. V nemocenské části byl projektován vznik jednotné dávky, která bude záviset na výši minulých příjmů a bude valorizovaná podle růstu průměrných mezd. V důchodové části vláda plánovala dvousložkový důchod. Základní složka důchodu bude zabezpečovat životní minimum a bude valorizovaná dle růstu životních nákladů a druhá, nadstavbová složka důchodu bude záviset na době a výši pojištění a bude valorizovaná dle růstu průměrného placeného pojištění. Takto stanovený a do detailu promyšlený plán nebyl uskutečněn, protože vzhledem k politickým událostem v roce 1992 se státní síly soustředily spíše na rozdělení republiky. [64]

Výsledky první etapy sociální reformy byly, i přes to všechno, z pohledu budoucí reformy průlomové. V politice zaměstnanosti vnikl v roce 1991 zákon o zaměstnanosti,

který byl základem pro vznik úřadu práce a pro poskytování dávek v nezaměstnanosti. Síť úřadů práce vznikla ještě dříve, než se nezaměstnanost stala problémem, proto lze tento akt požadovat za velký přínos. Klád se větší důraz na aktivní politiku zaměstnanosti než na pasivní podporu v nezaměstnanosti. Bohužel se časem ukázalo, že dávky nezaměstnaným byly příliš benevolentní a později, na základě požadavků Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, byly podmínky dávek zpřísněny a sladěny s evropskou legislativou. Také došlo ke vzniku dohod mezi ČSFR a Polskem o vzájemném zaměstnávání občanů. V oblasti příjmové politiky vzniká průlom z pohledu tripartitních jednání, kolektivního vyjednávání (1991 zákon o kolektivním vyjednávání) a deregulací mezd. Tripartita projednává nejdůležitější předpisy, které ovlivňují podnikání a zaměstnanost. Vzniká mimo vládní orgán Rada hospodářské a sociální dohody ČSFR, která je v této době poradním orgánem pro sociální otázky. Dále v této oblasti dochází mimo jiné k novelizaci zákoníku práce, regulačnímu zdanění v oblasti mzdové politiky a úprav náhrad spojených s výkonem práce. V oblasti rodinné politiky dala vláda zelenou vzniku zákonu o rodičovském příspěvku, který byl jediným aplikovaným bodem v této oblasti. Nedostatkem bylo výrazné zaostávání výše příspěvku za vývojem průměrných mezd. V oblasti sociálního zabezpečení byla úspěšně zavedena valorizace důchodových a nemocenských dávek. Došlo k ochraně příjmů před cenovými výkyvy způsobených liberalizací cen, především zdražování potravin a energie. Dále vláda schválila principy nové koncepce sociálního zabezpečení, opatření pro kompenzaci růstu cen a příspěvek na sociální zabezpečení jako příjem do státního rozpočtu. [64]

Mezi další úspěchy tohoto období patří sjednocení správy sociálního zabezpečení, i přesto, že celý proces nebyl dokončen. Nedošlo k oddělení sociální správy od státní, její orgány se nestaly samosprávnými. A nedošlo ani k oddělení finančních prostředků sociálního zabezpečení od státního rozpočtu. Vznikl zákon o životním minimu, který měl směřovat k pomoci chudým občanům, ale díky kompetenčním sporům nemohl sám o sobě vytvořit potřebnou sociální síť. [64]

Sociální síť se rozumí: „*soubor různých legislativních norem upravujících různá sociálně-politická opatření, kterými stát garantuje všem občanům určitou minimální úroveň pomoci v případě, že se ocitnou v závažných a státem uznaných nouzových sociálních situacích.*“ [25, str. 97]

Úkolem záchranné sociální sítě je především: „*zmírňovat nejvyhraněnější sociální dopady jednotlivých postupných kroků transformace ekonomiky. Je výrazem solidarity a zodpovědnosti státu ve vztahu k občanům pro případ, že se ne vlastní vinou dostanou do stavu nouze, případně že jsou ohroženy důležité sociální zájmy občana nebo i státu (společnosti). V těchto případech stát garantuje potřebný, nezbytný, společensky uznávaný standard.*“ [78, str. 7]

Z hlediska realizace sociálního scénáře lze říct, že vláda dosáhla mnoha úspěchů. Na druhou stranu řada stěžejních bodů plánovaného scénáře stále nebyla splněna a jejich splnění se oddálilo. 1. 1. 1993 došlo k rozdělení ČSFR a v důsledku toho nebyly přijaty některé důležité normy, které byly podmínkou pro další etapu přechodu k tržnímu hospodářství. Tyto normy byly následně řešeny až vládou samostatného státu České republiky v roce 1994 a 1995. [25]

1.3.3 Vývoj sociální politiky v letech 1992-1995

Vzhledem k rozdělení ČSFR na dva samostatné státy se vláda vypořádávala do konce roku 1992 s přípravami pro toto rozdělení a do poloviny roku 1993 řešila jeho dopady. Program české vlády měl za hlavní cíle pokračovat v budování právního a demokratického státu, radikálně transformovat ekonomiku a integrovat Českou republiku do evropských a celosvětových struktur. Z výše uvedených plánů bylo evidentní, že vláda chce pokračovat v sociální reformě a navazovat na plnění stanoveného scénáře a decentralizovat sociální správu. [64] Vláda se po parlamentních volbách roku 1992 zavázala, že bude

- „upevňovat principy právního státu, parlamentní demokracie a respektu k základním lidským právům a svobodám
- reformovat státní správu a decentralizovat ji;
- respektovat mezinárodní závazky federace, podporovat mezinárodní regionální spolupráci a důsledně hájit zájmy České republiky a jejích občanů ve vztahu k zahraničním partnerům;
- úspěšně dokončovat ekonomickou transformaci na standardní tržní hospodářství;
- vytvářet vyrovnané rozpočtové podmínky pro stabilitu měny;

- provádět daňovou reformu;
- vytvářet podmínky pro restrukturalizaci, nebude ji však sama organizovat;
- pomáhat rozvoji drobného a středního podnikání;
- podporovat infrastruktury potřebné pro ekonomický rozvoj a restrukturalizaci.“
[64, str. 222]

Vláda si plně uvědomovala, že jedině účinná sociální politika a sociální smír zaručí úspěšnou ekonomickou transformaci a kvalitní životní úroveň občanů. Stěžejními body pro tvorbu sociální politiky byly tyto životní postoje:

- občan je odpovědný za své postavení
- obec a rodina je základním sociálním prostorem pro jednotlivce
- stát pouze vytváří právní, ekonomické a organizační podmínky [64]

Vláda se zaručila, že podstoupí mnoho kroků v oblasti zaměstnanosti, pracovních vztahů, sociálního zabezpečení, bytové politiky i zdravotnictví. Vláda i Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) vydaly značný počet novel a předpisů, aby upravily zděděný právní řád bývalé ČSFR, tak aby byl aplikovatelný i v nově vzniklém státu. Stejně tak i Česká národní rada byla nucena, ze stejného důvodu, přijmout spoustu nových zákonů. V roce 1992 byl vládou navržen a Parlamentem schválen zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon nabyl účinnosti 1. 1. 1993 a již v tomto roce byl novelizován a poté ještě několikrát. V roce 1993 byla vláda České republiky zaneprázdněna ekonomickou reformou, zejména privatizací. Z pohledu sociální politiky stát usiloval o ochranu obyvatel před nepříznivými důsledky privatizace a liberalizace, vzniká novela zákona č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti (novely č. 84/1993, 165/1993 a později 134/1995). Dále v roce 1993 došlo ke zvýšení částky životního minima, zvýšení sociálních dávek a vznikl jednorázový příspěvek vyplácený na nezaopatřené děti. Vláda se snažila udržet reálnou hodnotu sociálních dávek, proto docházelo k jejich zvyšování. V oblasti zaměstnanosti dochází k rozvoji aktivní politiky zaměstnanosti a MPSV vydává řadu vyhlášek k této problematice, např. vyhlášku č. 314/1993 Sb., o zřizování společensky účelných pracovních míst a vytváření veřejně prospěšné práce, která nabyla platnosti v prosinci roku 1993.

Z pohledu protiinflační politiky podstoupila vláda také několik kroků, a to hlavně v podobě regulace minimální mzdy a mzdového růst, dohodnutého v rámci generální dohody. [64]

Druhá polovina roku 1993 už je z hlediska sociální reformy přínosnější a vláda aktivnější. Vzniká zákon č. 39/1994 Sb., o předčasné poskytování starobního důchodu a o změně zákonů na úseku zaměstnanosti, zákon č. 41/1994 Sb., o zvýšení důchodů, které jsou jediným zdrojem příjmu, a sociálních důchodů, zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením. Mimo zákony v oblasti důchodů vzniklo i nařízení vlády č. 51/1994 Sb., o nárocích osob, kterým byl odňat nebo snížen důchod podle dřívějších předpisů a některých osob účastněných soudní rehabilitaci. [64]

O rok později, tedy v roce 1995 přijal Parlament zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a rovnou v tomto roce novela č. 160/1995 Sb., zákon, kterým se mění a doplňují některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o důchodovém pojištění. [64]

K dokončení projektu sociální reformy z roku 1990 zbývá jen příprava a následné schválení zákonů o sociální pomoci a sociálních službách, o státních zaměstnancích a nový zákoník práce. [64]

1.3.4 Vývoj sociální politiky v letech 1996-1998

V této etapě si vláda po volbách v roce 1996 stanovila priority v oblastech:

- bydlení
- zdravotnictví
- dopravy
- zemědělství
- hospodářství
- sociální politice
- státní správě a samosprávě
- boje s kriminalitou [64]

V oblasti bydlení se vláda snažila o vznik podpůrného fondu pro bytovou výstavbu a tím chtěla zvýšit dostupnost bydlení. Dále vláda usilovala o zlepšení dostupnosti hypoték, o podporu obcí k výstavbě sociálních bytů a o vhodné sociální dávky pro vyrovnání sociálních dopadů vzniklých deregulací nájemného. Již v tomto období bylo zřetelné, že podpora obcí pro výstavbu sociálních bytů je neefektivní. Vzhledem ke zkušenostem zahraničních států je evidentní, že chudí mohou být zítra bohatí a sociální byt neopustí. Proto se začíná raději preferovat systém sociálních dávek, které bude občan pobírat jen po dobu své chudoby, tedy po prokazatelně omezenou dobu. V oblasti sociální politiky je prioritou pravidelně udržovat důchody a životní minimum na reálné hodnotě. Dále si vláda klade cíle udržet již vytvořený systém dávek státní sociální podpory, oddělit financování důchodů od státního rozpočtu, zjednodušit administrativu a podpořit obce v roli sociální politiky. Také je nutné rozvíjet konkurenční prostředí v oblasti sociálních služeb. [64]

Dne 23. 6. 1996 vzniká Programové prohlášení vlády České republiky, kde je stanovena sociální politika jako důležitý faktor stabilizace. V oblasti sociální politiky vznikají tyto zákony:

- zákon č. 75/1997 Sb., o sociálním příspěvku k vyrovnání zvýšení cen tepelné energie, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 132/1997 Sb., o sociálním příspěvku k vyrovnání zvýšení nájemného a o změně zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění zákona č. 137/1996 Sb. a přijala některé dílčí novely k zákonům č. 100/1997 Sb., o sociálním zabezpečení, č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře [64]

V oblasti práce a mezd nevznikají v tomto období žádné větší zákonné úpravy. [64]

1.3.5 Vývoj sociální politiky po volbách v roce 1998

Po volbách v roce 1998 vzniklo prohlášení, ve kterém vláda určila sociální politiku jako klíčový faktor rozvoje společnosti. V tomto prohlášení se vláda zavázala ke snaze o řešení nezaměstnanosti, růstu reálných mezd, zvýšení kupní síly důchodu a odstranění veškeré sociální diskriminace. Zapracovala na úzké spolupráci se sociálními partnery a ohlásila úsilí o uzavření paktu sociální stability. Přihlásila se

k Evropské sociální chartě, návrh ratifikace nabyl platnosti 4. 12. 1999. Evropská charta je dokument, který zabezpečuje ochranu sociálních a hospodářských práv. Dalším důležitým krokem vlády byl záměr připravit nový zákoník práce, o němž se již delší dobou vědělo, že je nutností. [64]

Za uplynulé období byl plněn vládní program tím, že:

- rozvíjela spolupráci se sociálními partnery
- předložila Parlamentu návrh na ratifikaci Evropské sociální charty
- předložila Parlamentu návrh novel zákoníku práce, který byl schválen, následně hned začala na novém zákoníku pracovat. Dále předložila návrh na novely zákona o odměňování zaměstnanců ve sféře podnikatelské tak i ve sféře rozpočtových a příspěvkových organizací,
- připravovala nový systém úrazového pojištění, ve kterém se zabývá především zvýhodněním důchodců při předčasném důchodu a znevýhodnění důchodců při odloženém důchodu
- v květnu roku 1999 přijala Národní plán zaměstnanosti, čímž usilovala o snížení nezaměstnanosti, zvýšila finanční prostředky o 0,9 mld. Kč určené pro nástroje aktivní politiky zaměstnanosti
- poskytla sociální transfery ve výši 250 mld. Kč (v roce 1999)
- nastavila zvyšování minimální mzdy tak, aby vedla k motivaci občanů pracovat
- snaží se o určení takových sociálních dávek, které povedou k motivaci občanů pracovat a zvyšovat si kvalifikaci, valorizuje částky životního minima
- podporuje činnost nesociálních subjektů formou finančních příspěvků v oblasti sociálních služeb
- zvýšila dávky nemocenského pojištění dle mzdového vývoje
- rozšířila možnost dobrovolného důchodového připojištění a zaměstnaneckého penzijního připojištění

- dala vznik právním předpokladům pro odstranění diskriminace uchazečů o zaměstnání a pro rovnoprávnost žen a mužů na trhu práce, dále rovnoprávnost žen a mužů při plnění povinností k rodině a dala vznik rodičovské dovolené
- vytvořila zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí [64]

1.3.6 Trendy budoucí sociální politiky

Proces transformace sociální politiky je velice dlouhý a složitý proces, který se musí neustále přizpůsobovat vývojovým trendům společnosti. Vývoj sociální politiky ovlivňuje mnoho faktorů jako je rozvoj nových technologií a vědeckých poznatků, globalita, subjektivita občanů, demografický vývoj a řada dalších. Jiným a neméně významným faktorem ovlivňující vývoj sociální politiky je české specifikum. V důsledku spolupráce se zahraničními zeměmi usiluje ČR o rozvoj demokracie, která vede k diferenciaci občanů nejen v příjmech, ale i v majetku a sociálních poměrech. Ale diferenciaci se stává závažným problémem, protože historicky obyvatelé ČR vždy inklinovali k nadměrnému rovnostářství. Tato skutečnost vychází z naší minulosti a bohužel ovlivňuje i budoucí vývoj a může vyvolat sociální neklid a napětí. [25]

V současnosti je pojem sociální politiky obecně chápán pouze jako systém sociálního zabezpečení, tedy jako ochranný proces, který nastupuje tam, kde fungování tržního hospodářství selhalo. Výdaje na její aktivity jsou považovány za náklady, které zatěžují státní rozpočet. Sociální politika působí většinou v řešení již vzniklých sociálních problémů. Pro budoucí pojem sociální politiky je nutné změnit pohled a vnímat ji z širšího pohledu. Měla by působit nejen jako pasivní nástroj, ale také jako více aktivní, minimálně by měla být rozšířena o vzdělávací politiku. Dále by ji občané měli vnímat jako proces kultivace a považovat ji za příležitost k proměně. Nevykořisťovat stát a nespoléhat se na dávky, poučit se ze špatné sociální situace a snažit se postavit na vlastní nohy. Širší pojetí obecného vnímání sociální politiky povede k lepšímu fungování tržní ekonomiky a k morálnímu chování občanů. V budoucnu bude poté sociální politika považována za prevenci pro nežádoucí sociální situace, kterými jsou nezaměstnanost a chudoba. [25] *“Účinná sociální i hospodářská politika pak bude především vyžadovat, aby se v dlouhodobé perspektivě dařilo skloubit dva fenomény (v nichž se prolínají jak ekonomické, tak i etické hodnoty): výkonnost*

a solidaritu. Jejich vyváženost umožní promítat ekonomické efekty do zlepšování a rozvíjení životních podmínek občanů.“ [25, str. 332]

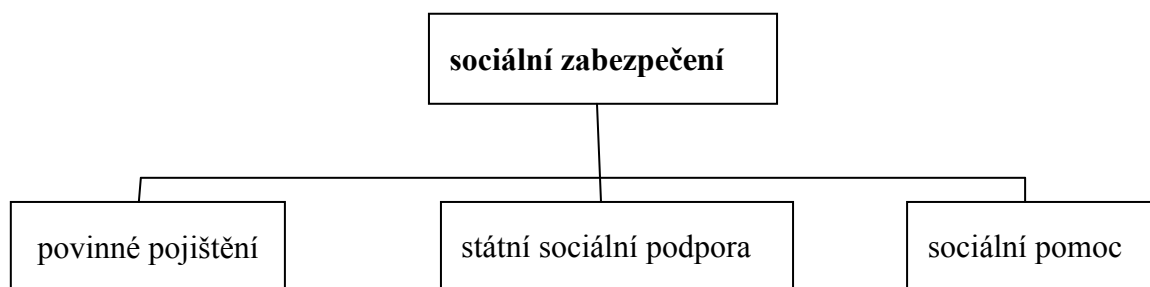
2 SOCIÁLNÍ SYSTÉM V ČR

Jak již bylo výše zmíněno, sociální politika ČR neodpovídá jednoznačně jedinému modelu, ale skládá se z prvků všech tří typů sociální politiky. V ČR existují podpory, které jsou jak závislé na příjmu občana, tak i nezávislé.

2.1 Struktura, organizace a řízení sociálního zabezpečení v ČR

Sociální zabezpečení v ČR po reformě lze rozdělit do 3 základních vzájemně propojených pilířů: sociální pojištění, státní sociální podpora, sociální pomoc (nebo také sociální péče). Členění je znázorněno následujícím obrázkem.

Obrázek č. 2: Struktura sociálního zabezpečení v ČR

Zdroj: *ARNOLDOVÁ, A.: Sociální zabezpečení I, str. 12*

Výše uvedené tři pilíře lze popsat následovně:

1. pilíř – sociální pojištění

Tento pilíř řeší takové sociální situace, na které se lze dopředu v životě připravit nebo je předpokládat. Občané si odkládají části jejich důchodů jako rezervu pro případný vznik dané budoucí sociální situace. Jedná se např. o situace ztráty zaměstnání (příspěvek na státní sociální politiku zaměstnanosti), ztráty zdraví (zdravotní pojištění), ztráty dočasné pracovní neschopnosti (nemocenské pojištění), dlouhodobé pracovní neschopnosti (důchodové pojištění). Dávky z tohoto pilíře lze rozdělit do tří oblastí: **nemocenské pojištění**, což jsou krátkodobé sociální události (pracovní neschopnost, těhotenství a mateřství, ošetřování člena rodiny), **důchodové pojištění**, které řeší dlouhodobé sociální události (stáří, invalidita, ovdovění, osiření). Tyto dva druhy pojištění tvoří společně dle české legislativy pojištění na sociální zabezpečení. Poslední oblastí tohoto

pilíře je **příspěvek na státní politiku zaměstnanosti**, z něhož jsou hrazeny dávky v nezaměstnanosti. Dohromady všechny tři zmíněné oblasti pojištění tvoří sociální pojištění. Občané se připravují na možnost, že v budoucnu nastane příslušná sociální situace a odkládají si část svých příjmů pro tuto potřebu. Vytváří se fondy, které umožňují, aby byli občané zabezpečeni v situacích, které by sami ze svých příjmů nezvládli. Vytvářejí se i správní orgány, které s těmito fondy disponují, stát vytváří právní rámec a stanovuje základní podmínky fungování a limity. Tento pilíř sociálního zabezpečení ještě lze rozčlenit do 3 úrovní. První úroveň je základní, kdy pojištění je povinné, určené a garantované státem. Druhá úroveň je založena spíše na vztazích uvnitř skupin, na určité mezigenerační solidaritě. A třetí úroveň závisí na individuálním rozhodnutí občana, pojištění je zcela dobrovolné, eventuelně s určitou státní podporou. Patří sem například penzijní připojištění, stavební spoření, životní pojištění atd. [1, 19]

Zákonem definovaní povinně hradí odvody pojistného, který se řídí **zákonem č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů**. Vybrané příspěvky jsou příjmem do státního rozpočtu. Výše pojistného je stanovena procentní sazbou z vyměřovacího základu za rozhodné období, což je pro zaměstnance kalendářní měsíc a pro OSVČ je to kalendářní rok.

Výše pojistného

Zaměstnanci - bez účasti na důchodovém spoření = 6,5 %

- s účastí na důchodovém spoření = 3,5 % do státního rozpočtu + 5 % na důchodové spoření, kdy 3 % jsou z povinně placeného pojištění a 2 % si zaměstnanec přispívá dobrovolně

Zaměstnavatelé – do 26 zaměstnanců = 26 %

- 26 a více zaměstnanců = 25 %

OSVČ – bez účasti na důchodovém spoření = 29,2 % - z toho 28 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti

- s účastí na důchodovém spoření = 26,2 % - z toho 25 % na důchodové pojištění a 5 % na důchodové spoření, kdy 3 % jsou z povinně placeného pojištění a 2 % si OSVČ přispívá dobrovolně, a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Platba

záloh na nemocenské pojištění je u OSVČ dobrovolná. Povinnost platit odvody na sociální zabezpečení mají OSVČ, které vykonávají hlavní činnost nebo při vykonávání vedlejší činnosti dosáhly příjmů vyšších než je stanovená rozhodná částka (v roce 2014 je to 62 261 Kč). [19] Přehledněji výše plateb na sociální pojištění znázorňuje tabulka č. 1, viz níže.

Tabulka č. 1: Výše odvodu pojistného na sociální pojištění

Účel platby	plátce	zaměstnanec	zaměstnavatel		OSVČ
			≤ 25 zam.	≥ 26 zam.	
Důchodové pojištění	s důchod. spoř.	3,5 %	21,5 %	21,5 %	25 %
	bez důchod. spoř.	6,5 %			28 %
Nemocenské pojištění		-	3,3 %	2,3 %	2,3 %
Státní politika zaměstnanosti		-	1,2 %	1,2 %	1,2 %

Zdroj: MPSV

Další zvláštní skupinou jsou **osoby s dobrovolnou účastí důchodového pojištění**. Jsou to osoby, které nejsou povinným účastníkem, ale dobrovolně si přispívají na důchodové pojištění. Jsou to situace, jako např. když je občan veden v evidenci uchazečů o zaměstnání a nenáleží mu podpora v nezaměstnanosti, či rekvalifikaci, dále v případě když se občan studiem na vysoké či střední škole soustavně připravuje na budoucí povolání. Důvodů dobrovolné účasti může být více, jsou uvedeny v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Výše pojistného je stanovena procentní sazbou z vyměřovacího základu, což je částka, kterou si osoba sama určí, je však omezena minimální hranicí ve výši jedné čtvrtiny průměrné mzdy v kalendářním roce, ve kterém se pojistné na důchodové pojištění platí. Opět záleží, zda se osoba účastní důchodového spoření, či nikoli. Sazba pojistného bez účasti důchodového spoření činí 28 % z vyměřovacího základu, ale nejnižší platba pojistného na rok 2014 je určena částkou 1 817 Kč (částka odpovídající 28 % z jedné čtvrtiny průměrné mzdy za rok 2014). Sazba pojistného pro občana s účastí důchodového spoření je stanovena na 30 %, nejméně na částku 1 946 Kč (částka odpovídající 30 % z jedné čtvrtiny průměrné mzdy za rok 2014). [71]

Odvod pojistného na sociální zabezpečení je směřován do státního rozpočtu a veřejnoprávních fondů.

Výše je uveden pojem **důchodové spoření**, což je finanční produkt, který nabyl platnosti dne 1. 1. 2013 s účinností nového **zákona č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodové spoření, ve znění pozdějších předpisů**. Jedná se o dobrovolnou platbu, která má formu spoření, v rámci II. pilíře důchodové reformy. Občané si mohou sami dobrovolně spořit na důchod nad rámec povinného důchodového pojištění. Stát jim přispívá 3 %, které by jinak museli zaplatit na důchodovém pojištění do státního rozpočtu, a dále si ještě dobrovolně přispívají 2 % ze svého vyměřovacího základu. Lidé si tak mají možnost dalšího zajištění na důchod a diverzifikaci svých dlouhodobých investic. Těchto 5 % nejde do státního rozpočtu, ale na soukromý účet u vybrané penzijní společnosti. Výběr dané společnosti, kam bude občan své prostředky posílat, je dobrovolný, záleží na aktuální nabídce penzijních společností a priorit každého občana. Každá společnost nabízí investice do čtyř důchodových fondů, kdy každý fond má odlišnou investiční strategii. Lze volit mezi fondy státních dluhopisů, konzervativními fondy, vyváženými a dynamickými fondy. Když klient dosáhne důchodového věku, vybírá si, jakým způsobem našetřené peníze bude čerpat. Možností je několik – doživotní starobní důchod, doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu tří let, starobní důchod na dobu 20 let, sirotčí důchod na dobu pěti let. Nastrádané prostředky jsou v případě smrti vlastníka předmětem dědického řízení, ale nejsou předmětem exekuce a uspokojování věřitelů. Nelze si peníze vybrat předčasně a nelze z důchodového spoření odstoupit. Pokud se klient dobrovolně účastní důchodového spoření, snižuje se tím výše státního důchodu. [76]

2. pilíř – státní sociální podpora

Tento pilíř je směřován pro nízkopříjmové rodiny a rodiny s dětmi, jsou to situace jako např. péče o dítě, výchova dítěte atd. Státní sociální podpora je nástrojem sociálního přerozdělení mezi chudé a bohaté, rodiny s dětmi a bez dětí a také je to projevem určité solidarity. Tyto dávky lze rozdělit na dvě skupiny, a to a dávky závislé na příjmu rodiny – hlavním kritériem je stanovení životního minima - a dávky nezávislé na příjmu. S rostoucí výší příjmu se dávky závislé na příjmu rodiny snižují až po případné zániknutí jejich nároku. Pro poskytnutí jednotlivých dávek existují přesně stanovené hranice a jsou poskytovány jednotně na území celé ČR. Jsou upraveny **zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů** a dávky jsou vypláceny ze státního rozpočtu, jedná se tedy o nejsilnější solidaritu přes daně. [1, 19]

3. pilíř – sociální pomoc

Jinak lze tento pilíř označit jako pomoc hmotné nouze. „Za sociální nouzi se považuje taková situace, kdy se člověk o sebe nemůže nebo nedokáže postarat. Může to být bezmocnost, a to jak fyzická, tak duševní nebo jejich kombinace.“ [1, str. 11] Zde se stát snaží pomoci lidem ve hmotné nouzi vrátit se do stavu sociální suverenity. Občané, kteří mají nárok na dávky z tohoto pilíře, žijí pod hranicí životního minima a nemají možnost si vlastní činností příjem zvýšit. Toto je jediný systém, ve kterém se testuje příjmová a majetková situace občana. Tento pilíř je financován ze zdrojů státního rozpočtu, z rozpočtu obcí a různých dobrovolných a charitativních organizací. [1, 19] Právní úprava dávek pomoci v hmotné nouzi je zakotvena v **zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů** a dalšími právními předpisy, zejména **zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů** a vyhláškou **č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi**.

Další složkou tohoto pilíře jsou sociální služby. Prostřednictvím sociálních služeb je zajišťována pomoc při péči o vlastní osobu, zajištění stravování, ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, ošetrovatelská péče, pomoc s výchovou. Dále se za sociální služby považuje poskytování informací, zprostředkovatelská činnost se společenským prostředím, psychoterapie, socioterapie a pomoc při prosazování zájmů a práv občana. Poskytované dávky osobám se zdravotním postižením jsou upraveny **zákonem č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů**. [19] Smysl zákona o sociálních službách je sledovat dva základní cíle: zabezpečení sociální péče všem osobám, které tuto péči nezbytně potřebují, a náprava deformovaných právních vztahů mezi státem, poskytovateli a uživateli sociálních služeb. [13]

Dle tohoto zákona jsou vypláceny dva druhy dávek, a to příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku. [19]

2.2 Podpora rodin s dětmi v ČR

Dále už se kapitola podrobněji zabývá jen podporou rodin s dětmi v sociálním systému ČR. Níže jsou analyzovány dávky vztahující se k rodinám s dětmi, poskytované již od doby těhotenství.

2.2.1 Těhotenství, péče o dítě

V České republice se zabezpečení rodin s malými dětmi dělí na dávky nemocenského pojištění a dávky státní sociální podpory.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

Tato peněžitá dávka spadá do dávek vyplácených z nemocenského pojištění. Nemocenské pojištění je zákonné pojištění, které je upraveno **zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů**, jenž nabyl platnosti dne 1. 1. 2009. Dávka slouží v situaci, ve které ženy, které z důvodu těhotenství, mateřství či kojení byly přeloženy na jinou práci, kde dosahují nižšího příjmu. V případě těhotenství je tento příspěvek vyplácen ženám od doby, kdy jsou převedeny na jinou práci až do nástupu na peněžitou pomoc v mateřství (dále jen PPM), což je maximálně 6 týdnů před porodem. Jedná se o dorovnání příjmu, který žena pobírala do doby převedení na jinou práci z důvodu těhotenství, mateřství či kojení. V některých stanovených případech jsou převedeny ženy na jinou práci i po porodu z důvodu mateřství či kojení a taktéž jim náleží tento příspěvek, avšak jen do doby 9 měsíců věku dítěte. [72, 31]

Výše vyrovňovacího příspěvku v těhotenství a mateřství (dále jen VPTM) se stanoví jako rozdíl redukovaného denního vyměřovacího základu ke dni převedení na jinou práci a průměru příjmů určených na jeden den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení.

Veškeré peněžité dávky spadající do oblasti nemocenského pojištění jsou vypláceny ze státního rozpočtu, tedy z příjmů vybraných z tohoto pojištění. Vyplácí je OSSZ. Pro výpočet je nutné určit zaměstnanci **denní vyměřovací základ** (dále jen DVZ). Zaměstnanci se vypočte za rozhodné období, což je zpravidla 12 předcházejících kalendářních měsíců před sociální událostí, průměrný denní příjem. Příjmy za rozhodné období se vydělí počtem pracovních dní za toto období a dále se redukuje třemi

redukčními hranicemi na denní vyměřovací základ, který slouží jako podklad pro výpočet všech peněžitých dávek tohoto druhu pojištění. S redukčními hranicemi se nadále, dle jednotlivého druhu dávky, pracuje pro její konečný výpočet.

Aktuální redukční hranice platné od 1. 1. 2014 jsou:

1. Redukční hranice 865 Kč
2. Redukční hranice 1 298 Kč
3. Redukční hranice 2 595 Kč

Redukce denního vyměřovacího základu je následující:

- do první redukční hranice – 100 % DVZ
- část DVZ mezi první a druhou redukční hranicí – 60 %
- část DVZ mezi druhou a třetí redukční hranicí – 30 %
- část nad třetí redukční hranicí se nebere v potaz

Tabulka č. 2: Vývoj redukční hranice v letech 2009-2014 (v Kč)

redukční hranice	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1. RH	786	791	786	838	863	865
2. RH	1 178	1 186	1 178	1 257	1 295	1 298
3. RH	2 356	2 371	2 356	2 514	2 589	2 595

Zdroj: <http://www.podnikatel.cz/clanky/zvysenim-redukcnich-hranic-se-zvysi-nahrada-mzdy>,
[/http://www.mpsv.cz/cs/7](http://www.mpsv.cz/cs/7)

Peněžité pomoci v mateřství

Tato dávka zabezpečuje matky před porodem a určitou dobu po porodu je závislá na účasti nemocenského pojištění.

Povinná minimální účast nemocenského pojištění pro nárok na poskytnutí této dávky je 270 dní v posledních dvou letech před nástupem na PPM. Existuje zde ochranná lhůta – lhůta, kdy má žena nárok na PPM i přesto, že není aktuálně pojištěná. Tato ochranná lhůta je 180 kalendářních dní ode dne zániku pojištění. Do doby účasti na nemocenském pojištění pro nárok této dávky se započítává i doba studia na střední, vyšší odborné nebo

vysoké škole, jestliže je toto studium soustavnou přípravou na budoucí povolání pro účely důchodového pojištění. Podmínkou je úspěšné dokončení tohoto studia.

Podpůrčí doba činní 28 týdnů, z toho 6 nebo maximálně 8 týdnů před porodem a zbytek je čerpán po porodu. Jedná-li se o porod více než jednoho dítěte, je podpůrčí doba 37 týdnů a opět je čerpání 6-8 týdnů před porodem a zbytek po porodu. Po uplynutí 28 týdnů tato podpůrčí doba trvá jen za podmínky, stará-li se pojištěnec alespoň o dvě z těchto dětí. Pokud je dítě převzato do péče na základně rozhodnutí příslušného orgánu, činí podpůrčí doba této dávky 22 týdnů a u více než jednoho dítěte 31 týdnů. Opět u více dětí nad rámec 22 týdnů podpůrčí doba trvá, stará-li se pojištěnec alespoň o dvě z těchto dětí.

Dávku PPM může vybrat i otec dítěte či manžel ženy na základě písemné dohody, ale nejdříve od 7. týdne po porodu. Nejkratší doba pobírání PPM je 7 kalendářních dní po sobě jdoucích, pojištěnci se tedy o pobírání dávky mohou střídat. [72, 31]

Výše PPM činí 70 % redukovaného denního vyměřovacího základu, jehož výpočet je výše uveden. Při výpočtu redukovaného denního vyměřovacího základu pro stanovení PPM se postupuje stejně jako u výpočtu pro stanovení VPTM.[72]

Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek (dále jen RP) je dávka spadající do druhého pilíře státní sociální podpory, což znamená, že na tuto dávku má nárok každá osoba, která se po dobu celého kalendářního měsíce celodenně a řádně stará o nejmladší dítě v rodině. Není zde podmínka účasti sociálního pojištění. Právní úprava je zakotvena v **zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.**

Osoba pobírající RP má nárok v souhrnu až na 220 000 Kč, maximálně tuto částku může čerpat do 4 let věku dítěte. Osoba si sama může libovolně stanovit výši měsíčního příspěvku či dobu, po kterou chce příspěvek pobírat. Pokud lze alespoň jednomu rodiči určit k datu narození dítěte 70 % třicetinasobku denního vyměřovacího základu pro stanovení PPM (má-li alespoň jeden rodič nárok na PPM), může si rodič libovolně stanovit výši a délku pobírání rodičovského příspěvku (maximálně však do vyčerpání částky 220 000 Kč). [70, 31]

Je zde stanovena maximální částka, kterou lze měsíčně čerpat. Stanovení maximální měsíční částky příspěvku se odvíjí od vyměřovacího základu. Pokud je 70 % třicetinásobku denního vyměřovacího základu nižší nebo rovno částce 7 600 Kč, maximální měsíční rodičovský příspěvek je 7 600 Kč. A pokud je vyšší než částka 7 600 Kč, maximální měsíční RP je 11 500 Kč. Pokud lze stanovit vyměřovací základ u obou rodičů, vychází se z toho vyššího. Výše se může v průběhu rodičovské dovolené měnit, nejdříve však jednou za tři měsíce. V případě, že ani jednomu z rodičů nelze stanovit denní vyměřovací základ, je výše RP pevně stanovená. Do konce 9. měsíce věku dítěte se vyplácí částka 7 600 Kč a poté částka 3 800 Kč až do věku 4 let. [70, 31]

V zákoně je dále stanoveno, za jakých podmínek a v jakém rozsahu smí dítě navštěvovat jesle, mateřskou školu, rehabilitační zařízení či jiné předškolní zařízení. Rodič může zlepšovat finanční situaci rodiny výdělečnou činností za podmínky, že zajistí péči o dítě jinou zletilou osobou. [70]

RP plynule navazuje na PPM. Pokud žadatel o rodičovský příspěvek nemá nárok na PPM, začíná tuto dávku pobírat ode dne porodu dítěte. Dávku spravují a vyplácí příslušná kontaktní pracoviště Úřadu práce dle trvalého pobytu žadatele.

Ošetřovné

Tato peněžitá dávka je nemocenskou dávkou. Slouží občanovi, který nemůže pracovat z důvodu ošetřování nemocného člena domácnosti, nebo jelikož musí pečovat o zdravé dítě do věku 10 let z důvodu uzavření školního zařízení nebo byla-li dítěti nařizována karanténa či z důvodu, že osoba, která se o dítě stará, onemocněla. Podpůrčí doba činní 9 kalendářních dní, pokud je zaměstnanec samoživitel a má v péči dítě do věku 16 let povinné školní docházkou, podpůrčí doba je 16 kalendářních dní.

Tuto dávku může pobírat pouze jednou a jen jeden rodič (nebo oprávněná osoba), osoby se mohou vystřídat. Nelze si tuto podporu vybrat v případě, pobírá-li jeden z rodičů dávku peněžité pomoci v mateřství či rodičovského příspěvku, výjimky jsou, pokud nastane situací, ve které tento rodič nemůže o dítě pečovat (onemocněl, je v karanténě, utrpěl úraz, porodil či nastane jiná zákonem stanovená podmínka).

Dávka ošetřovného je 60 % redukovaného denního vyměřovacího základu, kdy při postupu redukce je výše DVZ do první redukční hranice 90 %. [72]

V tabulce č. 3 jsou uvedeny výdaje na analyzované dávky nemocenského pojištění rozdělené dle osob za období 2011 a 2012.

Tabulka č. 3: Vyplacené dávky nemocenského pojištění v ČR v letech 2011 a 2012

Dávky (mil. Kč)	Celkem		z toho nemocenské pojištění					
			zaměstnanců		zaměstnanců		osob samostatně	
			u právnických		u fyzických		výdělečně	
			osob		osob		činných	
			2011	2012	2011	2012	2011	2012
Celkem	8 152	7 913	7 210	7 320	486	457	455	135
v tom:								
ošetřovné	640	682	605	649	35	33	-	-
peněžitá pomoc v mateřství	7 506	7 224	6 599	6 664	451	424	455	135
vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství	6	7	6	7	0	0	-	-

Zdroj: Statistická ročenka ČR 2013

Pro výpočet většiny dávek státní sociální podpory se používá částka životního minima dle **zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů**. **Životní minimum** lze definovat jako minimálně společensky uznanou hranici peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. **Existenční minimum** lze chápat jako minimální hranici peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let. Částky životního a existenčního minima jsou stanoveny **nařízením vlády č. 409/2011 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima**. Využití existenčního a životního minima je uvedeno v **zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů**. Tyto vládou stanovené sumy slouží k posuzování při poskytování dávek státní sociální podpory, při rozhodování soudu o alimentech či při posuzování situací hmotné nouze občanů. [19,32]

Aktuální částky životního minima za měsíc činí:

• pro jednotlivce	3 410 Kč
• pro první dospělou osobu v domácnosti	3 140 Kč
• pro druhou a další dospělou osobu v domácnosti	2 830 Kč
• pro nezaopatřené dítě ve věku	
- do 6 let	1 740 Kč
- 6 až 15 let	2 140 Kč
- 15 až 26 let (nezaopatřené)	2 450 Kč

Životní minimum je celková suma všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti.

Existenční minimum za měsíc činí částka **2 200 Kč**. [32] Částky životního a existenčního minima se naposledy zvyšovaly roku 2012, od té doby nedošlo ke splnění valorizačních podmínek, tudíž vláda neměla povinnost tyto částky zvyšovat.

Žádosti a výplatu dávek vyřizují kontaktní místa příslušných poboček Úřadu práce podle místa trvalého pobytu osoby, jež má nárok na dávku státní sociální podpory. [19] Dávky státní sociální podpory týkající se rodin s dětmi jsou již výše zmíněný rodičovský příspěvek, dále přídavek na dítě, porodné, pohřebné a příspěvek na bydlení - tyto dávky jsou podrobněji popsány v textu níže.

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je dávka státní sociální podpory a je to dlouhodobá dávka, poskytovaná rodinám s dětmi, které mají nižší příjmy. Slouží jako pomoc při krytí nákladů spojených s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Nárok na tuto dávku má rodina, jejíž příjem nedosahuje **2,4násobku** životního minima rodiny. Období, které se posuzuje pro nárokování dávky, je předchozí kalendářní rok. [70]

Výše přídavku je stanovena dle věku nezaopatřeného dítěte, viz níže tabulka č. 4.

Tabulka č. 4: Výše přídatku na dítě v Kč

Věk dítěte	Výše přídatku na dítě za měsíc
Do 6 let	500 Kč
6-15 let	610 Kč
15-26 let	700 Kč

Zdroj: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>

Porodné

Tato dávka patří opět mezi dávky testované hranicí příjmu. Slouží jako jednorázový příspěvek pro rodinu s nízkým příjmem při narození prvního potomka. Výše rodinného příjmu však nesmí přesáhnout **2,4násobek** životního minima rodiny. Zkoumají se příjmy za kalendářní čtvrtletí předcházející narození dítěte. Do rozhodného příjmu se nezapočítává přídatek na dítě ani rodičovský příspěvek. Výše porodného činí 13 000 Kč, narodí-li se dvě či více dětí najednou, výše porodného je 19 500 Kč. Dávka spadá do oblasti druhého pilíře, tedy do správy státní sociální podpory. [70]

2.2.2 Podpora v oblasti bydlení

Příspěvek na bydlení

Tato dávka spadá do oblasti státní sociální podpory a slouží rodinám či jednotlivcům s nízkými příjmy jako příspěvek při krytí nákladů spojených s bydlením. Nárok na tento příspěvek má vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě přihlášen k trvalému bydlišti a pokud 30 % příjmu rodiny či jednotlivce nestačí na pokrytí nákladů na bydlení. Výjimka je bydlení v Praze, kdy je kritérium příjmu 35 %, zároveň 30 % příjmů rodiny, či jednotlivce nesmí být vyšší než tzv. normativní náklady na bydlení, což je částka stanovená zákonem. Normativní náklady jsou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení dle počtu obyvatel v obci a počtu členů domácnosti. Dále jsou do nich zahrnuty ceny služeb a energií. Výše normativních nákladů na bydlení jsou stanoveny v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. [70, 31]

Příjmy se testují za předchozí kalendářní čtvrtletí a započítává se do nich rodičovský příspěvek i přídatek na dítě. Dávka příspěvku na bydlení je omezena časovým hlediskem na maximální dobu vyplácení 84 měsíců za posledních 10 let. Výjimku tvoří

domácnosti z osob starších 70 let a osoby se zdravotním postižením, žijící v bytě jim přizpůsobeném či postaveném. [70]

Tabulka č. 6 znázorňuje výdaje na vyplacené analyzované dávky státní sociální podpory.

Tabulka č. 6: Vyplacené dávky státní sociální podpory v ČR v období 2005, 2009-2012

v mil. Kč	rok				
Dávky	2005	2009	2010	2011	2012
Dávky státní sociální podpory	32 954	41 082	40 791	36 007	35 543
z toho:					
přídavek na dítě	11 195	4 736	3 862	3 497	3 342
sociální příplatek	4 779	2 962	3 100	786	52
příspěvek na bydlení	2 459	2 280	3 521	4 638	5 746
rodičovský příspěvek	12 627	28 586	27 722	25 706	25 032
dávky pěstounské péče	467	922	1 005	1 072	1 213
porodné	895	1 579	1 565	292	144
pohřebné	533	17	16	15	14

Zdroj: Zdroj: Statistická ročenka ČR 2013

V roce 2011 došlo ke změně pravidel pro vyplacení dávek porodného a sociálního příplatku. Sociální příplatek byl poté v roce 2012 zrušen, proto je suma vyplacených dávek na sociální příplatek za rok 2012 (52 mil. Kč) tak nízká. Jedná se o dávky vyplacené zpětně za prosinec 2011.

2.2.3 Úmrtí v rodině

Stát zabezpečuje i ty, jež se setkají s nepříznivou životní událostí, a to úmrtím v rodině. Existují dávky, jež podporují pozůstalé a pomáhají se vyrovnat s nepříznivou finanční situací.

Pohřebné

Tato dávka spadá do oblasti státní sociální podpory a nepodléhá testování příjmů. Je to jednorázová pevně stanovená částka ve výši 5 000 Kč, která slouží jako příspěvek na krytí nákladů spojené s pohřbem. Náleží osobě, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti (výjimka je mrtvě narozené dítě) nebo rodiči nezaopatřeného dítěti. Podmínkou je, že osoba, jež má pohřeb, měla trvalé bydliště na území ČR. [70, 31]

Vdovský a vdovecký důchod

Tato dávka slouží jako finanční výpomoc lidem, kterým zemře manžel či manželka. Nárok na vdovský či vdovecký důchod má osoba, které zemře manžel/manželka, který/která:

- pobíral/a starobní či invalidní důchod
- ke dni smrti splnil/a podmínku na pobírání starobního či invalidního důchodu (podrobně v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů)
- zemřel/a následkem pracovního úrazu [71, 31]

Vdovský či vdovecký důchod zaniká po uplynutí doby jednoho roku od smrti manžela či manželky. Existují však výjimky, kdy je důchod pobírán i nadále, a to v případech, kdy:

- pozůstalý se stará o dítě nezletilé či závislé na pomoci jiné osoby
- pozůstalý se stará o svého rodiče či rodiče zemřelého, pokud s ním žije v domácnosti a je závislý na pomoci jiné osoby
- pozůstalý je invalidní třetího stupně invalidity
- pozůstalý dosahuje věku alespoň o 4 roky nižšího, než činí věk s nárokem na starobní důchod [71]

1. 1. 2010 došlo k mnoha změnám v **zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů**, pro určování nároku a výše vdovského či vdoveckého důchodu. Tento zákon sděluje nutný věk pozůstalého při nárokování důchodu a dále rozlišuje výši vdovského či vdoveckého důchodu dle data přiznání, před 1. 1. 2010, po 31. 12. 2009, či po 31. 12. 2011. Výše důchodu se skládá ze stanovení procentní výměry ke dni úmrtí manžela či manželky a ze stanovení procentní výměry při obnově nároků na tento druh důchodu. [31]

Výše procentní výměry je 50 % starobního, či invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně, na který měl, nebo by měl zemřelý nárok v době smrti. [71]

Sirotčí důchod

Sirotčí důchod slouží nezaopatřenému dítěti v případě smrti jeho rodiče. Podmínky pro splnění nároku na sirotčí důchod jsou stejné jako podmínky pro přijetí vdovského či vdoveckého důchodu. Dítě má nárok na sirotčí důchod, jestliže jeho rodič:

- pobíral starobní či invalidní důchod
- ke dni smrti splnil podmínku na pobírání starobního či invalidního důchodu (podrobně v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů)
- zemřel následkem pracovního úrazu [31]

Výše procentní výměry je 40 % starobního důchodu či invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně, na který měl, nebo by měl zemřelý nárok v době smrti. [71]

V tabulce č. 5 jsou uvedeny výdaje vyplacené MPSV na vdovský, vdovecký a sirotčí důchod za období 2005, 2009-2012.

Tabulka č. 5: Vyplacené pozůstalostní důchody v ČR v období 2005, 2009-2012

Ukazatel	2005	2009	2010	2011	2012
Vyplacené důchody celkem k 31. 12. (tis.)	743	733	720	717	726
v tom:					
vdovské	600	590	579	575	580
vdovecké	89	95	95	96	98
sirotčí	54	48	46	46	48
Vyplacené dávky důchodového pojištění celkem (mil. Kč)	22 377	27 079	26 495	27 169	27 247
v tom:					
vdovské	18 042	21 576	21 018	21 483	21 463
vdovecké	1 651	2 249	2 263	2 385	2 443
sirotčí	2 684	3 254	3 214	3 301	3 341

Zdroj: Zdroj: Statistická ročenka ČR 2013

Pokud se jednotlivec, či rodina nachází v hmotné nouzi, vzniká jí nárok ještě na další dávky. Systém pomoci v hmotné nouzi je upraven v **zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů** a dalšími právními předpisy, zejména **zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění**

pozdějších předpisů a vyhláškou č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi. Dříve, než budou analyzovány tyto dávky, je nutné si vyjasnit, kdo je osoba v hmotné nouzi. **Osoba v hmotné nouzi je** osoba, nebo rodina, která nemá dostatečné příjmy, či její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost a není schopná si tyto příjmy z objektivních důvodů zvýšit pomocí vlastní práce, uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo využitím majetku. [19] Dávky pomoci v hmotné nouzi vyplácí a rozhoduje o nich příslušná krajská pobočka úřadu práce, a jsou to dávky příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Dále jsou podrobněji vysvětleny jen dávky týkající se podpory rodin s dětmi přispívající rodinám na bydlení.

Příspěvek na živobytí

Příspěvek na živobytí je finanční pomoc jednotlivci, nebo rodině, pokud její příjmy po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahují částky živobytí. Částka na živobytí je stanovena ve výši životního minima, jen u žadatelů s prokazatelným (lékařsky potvrzeno) dietním stravováním je tato částka zvýšena dle druhu diety. Částka živobytí rodiny je stanovena součtem částek životního minima příslušníků rodiny. Příspěvek na živobytí je vyplácen ve výši rozdílu živobytí jednotlivce, či rodiny a jejich příjmem sníženým o náklady na bydlení. Náklady na bydlení musí být prokazatelné a tvoří maximálně 30 % příjmů rodiny či jednotlivce. [69, 31]

Doplatek na bydlení

Tato dávka slouží osobám v hmotné nouzi k pokrytí nákladů na bydlení, pokud nestačí jejich příjmy ani včetně příspěvku na živobytí. Doplatek na bydlení je vyplácen nájemci nebo vlastníkovu bytu, který má nárok na příspěvek na živobytí a na příspěvek na bydlení. Vyplácí se i tomu, kdo nemá nárok na příspěvek na bydlení ani na živobytí, z důvodu toho, že využívá jinou než nájemní formu bydlení. Výše dávky je stanovena tak, aby po zaplacení veškerých nákladů spojených s bydlením (nájem, energie a služby), zbyla žadateli částka na živobytí. Výplata této dávky pomoci v hmotné nouzi je časově omezena, a to po dobu 84 měsíců v posledních 10 letech. Toto časové omezení neplatí pro osoby starší 70 let a osoby se zdravotním postižením žijících v bytech pro ně

postavených či upravených. Další podmínkou je nárok žadatele na příspěvek na živobytí. [69, 31]

Následující tabulka č. 7 znázorňuje vyplacené dávky pomoci v hmotné nouzi za období 2010-2012.

Tabulka č. 7: Výplata dávek pomoci v hmotné nouzi v ČR v období 2010-2012

Ukazatel	2010		2011		2012	
	vyplacené dávky (tis.)	částky (mil. Kč)	vyplacené dávky (tis.)	částky (mil. Kč)	vyplacené dávky (tis.)	částky (mil. Kč)
Dávky pomoci v hmotné nouzi celkem	1 371	3 548	1 530	4 670	1 923	7 583
v tom:						
příspěvek na živobytí	1 093	2 862	1 217	3 820	1 397	5 910
doplatek na bydlení	278	686	313	850	526	1 673

Zdroj: Statistická ročenka ČR 2013

2.2.4 Dávky pěstounské péče

Tyto dávky obsahují několik příspěvků pro osoby, jež si vzaly jedno či více dětí do pěstounské péče. Cílem je přispívat na potřeby spojené s péčí o dítě, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat a které je svěřeno do pěstounské péče. Pobíráním dávek pěstounské péče nezaniká právo pěstouna či dítěte na pobírání jiných dávek státní sociální podpory. Od 1. 1. 2013 již tento druh dávek není součástí dávek státní sociální podpory, ale patří pod sociální ochranu dětí. Právní úprava těchto dávek je zakotvena v **zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů**. Zřizuje se Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, který je správním úřadem s celostátní působností. Sídli v Brně a je podřízen MPSV. [75]

Pro účely dávek pěstounské péče se jako pečující osoba rozumí:

1. osoba, která je pěstounem a osoba v evidenci

2. osoba, která byla po dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem nebo poručníkem, a to po takovou dobu, po kterou má neopatřené dítě nárok na úhradu potřeb dítěte

3. osoba, které je před rozhodnutím soudu nebo orgánu sociálně-právní ochrany dítě svěřeno do péče, a to po dobu trvání této předpěstounské péče

4. osoba, která je poručníkem dítěte, pokud o dítě pečuje osobně

5. osoba, která má dítě v osobní péči a nemá k dítěti vyživovací povinnost, a to po dobu, dokud soud neustanoví tuto osobu poručníkem [31]

Existuje pět druhů pěstounských dávek, které jsou popsány níže.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na tuto dávku má dítě svěřené do pěstounské péče, pokud zůstane ve společné domácnosti s pěstounem. Příspěvek se poskytuje do dosažení zletilosti dítěte nebo do věku 26 let, pokud jde o nezaopatřené dítě. Výše činí **2,3násobek** životního minima dítěte a v případě závislosti na jiné osobě se zvyšuje. [75, 31]

Odměna pěstouna

Odměnu pěstouna lze považovat za finanční ohodnocení osobě pečující o cizí dítě z hlediska společenského uznání. Výše je stanovena jako částka životního minima jednotlivce za každé svěřené dítě. Pokud pečuje pěstoun alespoň o 3 svěřené děti či o dítě, které je závislé na pomoci jiné osoby ve stupni závislosti II, III nebo IV, výše odměny je **5,5násobek** životního minima jednotlivce. Za každé další svěřené dítě do pěstounské péče se odměna zvyšuje o **0,5násobek** a za každé další svěřené dítě se stupněm závislosti na jiné osobě II, III nebo IV se odměna zvyšuje o **0,75násobek**. Odměna ve výše uvedených zvláštních případech pěstounovi připadá, jen pokud není celý měsíc výdělečně činný. Potom se tato zvýšená odměna posuzuje jako plat ve vztahu k sociálnímu a zdravotnímu pojištění [75, 31]

Příspěvek při převzetí dítěte

Tento příspěvek plní funkci příspěvku na nákup potřebných věcí při převzetí dítěte do péče pěstouna. Je stanoven jednorázovou pevnou částkou dle věku dítěte. Výše příspěvku dle věku je znázorněna tabulkou č. 8 níže. [75, 31]

Tabulka č. 8: Výše příspěvku při převzetí dítěte do pěstounské péče

Věk dítěte	Příspěvek při převzetí
Do 6 let	8 000 Kč
6-15 let	9 000 Kč
15-26 let	10 000 Kč

Zdroj: zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Dostupné na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Tento příspěvek náleží pěstounovi, který má v pěstounské péči alespoň 4 děti. Vozidlo, jež si za příspěvek zakoupí, nesmí používat pro výdělečnou činnost. Výše příspěvku činí 70 % pořizovací ceny vozidla nebo jeho opravy, maximálně však 100 000 Kč. [75, 31]

Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Nárok na tuto dávku má fyzická osoba, která byla až do dne zletilosti v pěstounské péči. Jedná se o jednorázový příspěvek ve výši 25 000 Kč a je vyplácen jen jednou. Příspěvek připadá zletilému dítěti ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. [75, 31]

3 SOCIÁLNÍ SYSTÉM V NĚMECKU

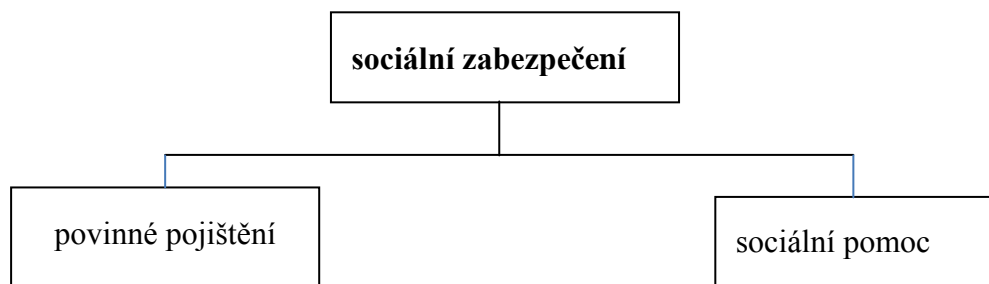
Sociální politika Německa se v současné době realizuje pomocí celé řady sociálních programů, ale jádrem je klasické sociální pojištění, které zahrnuje zejména následující složky: důchodové pojištění, nemocenské pojištění, úrazové pojištění, pojištění pro případ odkázanosti na dlouhodobou péči a pojištění pro případ nezaměstnanosti. V rámci sociálního pojištění nejsou vždy zahrnuty všechny skupiny občanů, ale převážně zaměstnanci. Zbytek obyvatelstva je zajištěn doplňkovými programy sociální pomoci, která funguje na principech potřeby a solidarity. Zvláštní skupinu tvoří zemědělci, kteří mají vlastní systém nemocenského, úrazového a důchodového pojištění. Nad rámec povinného sociálního pojištění existují v Německu i různá připojištění, které jsou na dobrovolné bázi. Ty jsou spravovány komerčně orientovanými institucemi i vlastními fondy jednotlivých podniků. Neméně významnou sociální jistotou je vlastní soukromá péče, která je stavěna na vyživovací povinnosti příbuzných v přímé linii. [53]

Sociální politika Německa se přiklání spíše ke korporativnímu (výkonnému) modelu.

3.1 Struktura, organizace a řízení sociálního zabezpečení v Německu

Němci se nebojí tvrdit, že německá sociální síť je jedna z nejsilnějších na světě. Vedle veřejného zabezpečení a státní péče hraje sociální zabezpečení velmi důležitou roli. Přes 90 % německých občanů jsou účastníci sociálního zabezpečení a tím jsou chráněni před životními riziky, které mohou každého z nich potkat. Současný německý sociální systém lze rozdělit na povinné sociální pojištění a dále na sociální pomoc, ze které jsou dávky vypláceny nezávisle na finančním příspěvku od obyvatel.

Obrázek č. 3: Struktura sociálního zabezpečení v Německu

Zdroj: Vlastní zpracování

1. Sociální pojištění

Mezi zákonné pojištění patří **důchodové pojištění** (Gesetzliche Rentenversicherung), **nemocenské (zdravotní) pojištění** (Gesetzliche Krankenversicherung), **pojištění pro případ odkázanosti na dlouhodobou péči** (Gesetzliche Pflegeversicherung), **úrazové pojištění** (Gesetzliche Unfallversicherung) a **pojištění pro případ ztráty zaměstnání** (Gesetzliche Arbeitslosenversicherung). [18]

Všechny tyto druhy pojištění jsou financovány z odvodů na pojištění a z daní. Zaměstnavatelé strhávají svým zaměstnancům určité procento jejich mzdy a odvádějí příslušným pojišťovněm na konkrétní pojištění. Zaměstnanec hradí dané procento své mzdy povinně na nemocenské (zdravotní) pojištění, pojištění pro případ odkázanosti na dlouhodobou péči, důchodové pojištění a pojištění pro případ ztráty zaměstnání. Příspěvek na úrazové pojištění hradí výlučně zaměstnavatel. OSVČ si samy povinně hradí veškeré příspěvky na nemocenské pojištění, pojištění pro případ odkázanosti na dlouhodobou péči a na důchodové pojištění, dobrovolně se může účastnit úrazového pojištění. [16]

Výše pojistného je stanovena v následující tabulce č. 9.

Tabulka č. 9: Výše pojistného na sociální zabezpečení v Německu

Účel platby	Plátce	Zaměstnanci	Zaměstnavatelé	OSVČ
Pojištění pro případ nezaměstnanosti		1,50 %	1,50 %	3,00 %
Zdravotní pojištění		8,20 %	7,30 %	15,5 %
Pojištění dlouhodobé péče	nesplňují podmínku, viz níže	1,025 %	1,025 %	2,05 %
	bezdětní od věku 23 let, narození od 31. 12. 1939	1,275 %	1,025 %	2,30 %
Důchodové pojištění		9,45 %	9,45 %	18,90 %

Zdroj: <http://www.deutsche-sozialversicherung.de/de/wegweiser/saeulen.html>

Jak již bylo výše zmíněno, povinné **úrazové pojištění** je výhradně v režii zaměstnavatelů a jeho výše se odráží od klasifikace rizika povolání zaměstnance. Zaměstnavatel platí odvody za své zaměstnance až na konci roku, kdy mu příslušná instituce (Deutsche Gesetzliche Unfallversicherung) určí výši jejich platby. Pro zemědělce je spravující organizací Pojišťovna sociálního pojištění pro zemědělce, lesníky a zahradníky (Sozialversicherung für Landwirtschaft, Forsten und Gartenbau). [18]

U každého druhu pojištění je stanoven maximální vyměřovací základ. Pokud zaměstnanec převyšuje maximální vyměřovací základ, platí pojistné ze zákonem stanovené sumy. Maximální vyměřovací základ je hrubý roční příjem a pro pojištění pro případ nezaměstnanosti a důchodové pojištění činí částku 71 400 Eur ročně pro západní Německo a 60 000 Eur ročně pro východní Německo. [16] Pro zdravotní pojištění a pojištění dlouhodobé péče je maximální hrubý roční příjem 48 600 Eur ročně. Pokud učni dostávají měsíční plat do výše 325 Eur, povinné nemocenské pojištění hradí výhradně zaměstnavatel. Studenti platí pojistné ve výši, která je pevně stanovena pro všechny zdravotní pojišťovny. [17] Dále je ještě stanoven maximální hrubý roční příjem, kterého když zaměstnanec dosáhne, nemusí platit zákonné zdravotní pojištění. Částka je určena na 50 850 Eur ročně. Dosáhne-li zaměstnanec tohoto ročního hrubého příjmu, má možnost se dobrovolně účastnit zákonného zdravotního pojištění nebo se může účastnit soukromého zdravotního pojištění. Soukromé pojišťovny se ale řídí

jinými zákony než zákonné pojišťovny, a tím mohou pojištěnci vzniknout vyšší náklady. [55]

Od platby sociálního pojištění jsou osvobozeny osoby, jejichž měsíční příjem nepřesáhne 400 Eur. Dále osoby, které jsou zaměstnány krátkodobě, což znamená, že jejich roční pracovní doba nepřesáhne 50 pracovních hodin. [21]

Povinné důchodové pojištění organizuje Svaz německého důchodového pojištění (Deutsche Rentenversicherung Bund), Regionální úřady německého důchodového pojištění (Regionalträger der Deutschen Rentenversicherung), Německé důchodové pojištění pro horníky, železničáře a námořníky (Deutsche Rentenversicherung Knappschaft-Bahn-See) a penzijní fondy pro zemědělce (Landwirtschaftliche Alterskassen). Nemocenské pojištění spravuje na území Německa přibližně 145 pojišťoven, z nichž některé mají regionální působnost (Ortskrankenkassen) a některé celostátní (Ersatzkassen). Kromě zemědělských pojišťoven, které jsou jen pro zemědělce, slouží tyto pojišťovny všem občanům bez ohledu na jejich profesi či pracovní poměr. Až na výjimky (státní úředníci, vojáci, soudci) jsou povinni všichni pracovníci být účastníky sociálního pojištění. Pro mladistvé existují zvláštní předpisy. Zákonné pojištění pro případ odkázanosti na dlouhodobou péči slouží těm, kteří potřebují dlouhodobou péči. Pokud je občan pojištěn u zákonné zdravotní pojišťovny, je v rámci této pojišťovny kryt i proti riziku potřeby dlouhodobé péče. Dávky jsou vypláceny z pojistného fondu, který musí mít zřízený každá zákonná zdravotní pojišťovna. Osoby se soukromým pojištěním musí mít s vybranou soukromou pojišťovnou uzavřenou takovou smlouvu, aby i pro případ potřeby dlouhodobé péče byly kryty. A zákonné pojištění pro případ ztráty zaměstnání spravuje Spolkový úřad práce (Bundesagentur für Arbeit), který se dělí na ústředí, oblastní ředitelství a místní úřady. Pojištění se vztahuje na všechny zaměstnance jakékoliv profese. [21]

Výchozím německým zákonem pro sociální zabezpečení je Sociální zákoník (Sozialgesetzbuch, dále jen SGB), který se skládá z 12 samostatných knih. Tento zákon spolu s dalšími normami, které na něj bezprostředně navazují, určuje základní schéma sociálního zabezpečení Německa.

2. Sociální pomoc

Kromě výše uvedených typů sociálního zabezpečení existuje také sociální pomoc, která je postavena mimo klasický systém sociální podpory. Dávky vyplácené ze sociální pomoci jsou relativně nízké a představují německou hranici chudoby. [30] Patří sem minimální dávky pro uchazeče o zaměstnání, podpora ve stáří a v případě snížené výdělečné schopnosti, různé rodinné dávky a příspěvky na bydlení. I tento pilíř sociálního zabezpečení Německa je právně zakotven v Sociálním zákoníku, konkrétně se sociální pomocí zabývá XII. kniha zákoníku. [21]

Dávky sociální pomoci (Sozialhilfe) jsou vypláceny občanům, kteří nejsou schopni zajistit si svou existenci vlastními prostředky, finančními příjmy a majetkem, schopností vykonávat výdělečnou činnost ani za pomoci třetích osob. Jednou z podmínek nárokování sociální pomoci je trvalé bydliště na území Německa. Systém sociální pomoci je rozdělen do několika oblastí, dle situace hmotné nouze. Podpora je směřována pro osoby, které nejsou schopny práce a jejichž prostředky nejsou dostačující k pokrytí potřeb na živobytí a potřeb rodiny (Hilfe zum Lebensunterhalt ausserhalb von Einrichtungen), pro osoby, které jsou ve věku do 65 let a díky dočasné pracovní neschopnosti nemohou pokrýt své potřeby. Tyto osoby pobírají dávky spadající do pomoci k zajištění soběstačnosti (Hilfe zum Lebensunterhalt). Dále jsou poskytovány dávky pro osoby starší 65 let a osoby starší 18 let s úplnou trvalou pracovní neschopností, které si mohou nárokovat doplatek k důchodu ve stáří a snížené výdělečné schopnosti (Grundsicherung im Alter und bei Erwerbsminderung). A poslední oblastí pro vyplácení dávek sociální pomoci je skupina nezaměstnaných osob ve věku 15-65 let, které jsou práceschopné a jsou bez finančních prostředků. Ti mohou pobírat minimální dávky pro uchazeče o zaměstnání, tzv. minimální dávky v nezaměstnanosti II. typu (Arbeitslosengeld II), anebo nejsou schopni práce a jsou ve věku do 65 let a žijí v domácnosti s osobou práceschopnou, ti pobírají sociální příplatek (Sozialgeld). Právní úprava je zakotvena v Sociálním zákoníku, ve kterém jsou přesně stanoveny nároky a podmínky poskytování dávek sociální pomoci. Dávky sociální pomoci pro rodiny s dětmi (Hilfe zum Lebensunterhalt ausserhalb von Einrichtungen), pro osoby starší 65 let a osoby nad 18 let s úplnou trvalou pracovní neschopností (Grundsicherung im Alter und bei Erwerbsminderung) jsou upraveny v Sociálním zákoníku, XII. kniha (SGB XII). Dávky pro uchazeče o zaměstnání II. typu a Sociální

příplatek jsou upraveny v Sociálním zákoníku, II. knihy (Grundsicherung für Arbeitsuchende nach SGB II). [21, 63]

Pro výplatu dávek sociální pomoci se posuzuje příjem žadatele, jeho majetek, schopnost zajistit si příjmy a pomoc třetí osobou. Obecně je sociální pomoc upravena v Sociálním zákoníku (Sozialhilfe nach SGB XII). Každá země Německé spolkové republiky má ale jiné hranice minimálních příjmů určených dle životní úrovně. Standartní dávky (Regelsätze) si stanoví každá spolková země individuálně, od nichž se odvíjí posuzování nároku na dávky sociální pomoci. Žadatel musí podat na příslušný pracovní úřad žádost o dávku a doložit příjmy, náklady a jiné dokumenty, které jsou požadovány. Na základě doložených dokladů poté pracovníci úřadu práce žádost posuzují a vypočítávají výši poskytované dávky. Plošné dávky pro celé Německo jsou dávky „běžných požadavků“ (Regelbedarfe), které slouží jako přídavek k pokrytí nákladů na stravu, ošacení, energie (mimo teplo a teplou vodu), osobní péči, domácnost a jiné základní životní potřeby. Tento příspěvek je vyplácen jako dávka v nezaměstnanosti II. typu (Arbeitslosengeld II) pro práceschopné uchazeče, již nemají dostatek příjmů k pokrytí nákladů na živobytí, nebo jako dávka sociálního příplatku (Sozialgeld) pro občany neschopné práce, již žijí v domácnosti s práceschopným občanem bez aktuálního zdroje příjmů. [2]

Výše dávky „běžných požadavků“ je pro rok 2014 stanovena na částky:

- Pro jednotlivce v domácnosti nebo samoživitele 391 Eur
- Pro další osobu v domácnosti 353 Eur
- Pro nezaopatřené dítě ve věku:
 - 0-6 let 229 Eur
 - 6-13 let 261 Eur
 - 14-17 let 296 Eur [2]

Tabulka č. 10: Vyplacené dávky sociální pomoci v Německu v letech 2009 a 2013

Výdaje (mil. Eur)	2009	2013
Sociální pomoc	24 489	24 911

Zdroj: https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Soziales/Sozialbudget/Tabellen/SozialbudgetLeistung2009_2010.html

3.2 Podpora rodin s dětmi v Německu

Dále se kapitola zabývá jen dávkami podporující rodiny s dětmi, které jsou níže podrobněji analyzovány.

3.2.1 Těhotenství, péče o dítě

Dávky poskytované rodinám při narození dítěte a pro následnou péči o něj jsou rozděleny do dvou částí, stejně jako v ČR. Jsou to dávky nemocenského pojištění a dávky sociální pomoci.

Dávka v mateřství (Mutterschaftsgeld)

Dávka je závislá na platbě příspěvku na nemocenském pojištění. Podmínkou nároku je účast na nemocenském pojištění, ve kterém je každý měsíc hrazen příspěvek libovolné zdravotní pojišťovně. Pokud hradí zaměstnanec zákonné nemocenské (zdravotní) pojištění, dávka vyplácená od pojišťovny činí 13 Eur na den. Zbytek do plného platu dorovnává zaměstnavatel. Žena má tedy nárok na 100 % svého platu. Výše se vypočítává z čistého příjmu za 3 uplynulé měsíce před nástupem na mateřskou dovolenou. Matky, které nehradí zákonné nemocenské pojištění, tzn. jsou pojištěny u soukromé zdravotní pojišťovny nebo ženy, které hradí zdravotní pojištění na základě odvozeného práva (familienversichert), dostanou od pojišťovny příspěvek pouze v maximální výši 210 Eur (tzv. instituce Bundesversicherungsamt přeloženo „pojišťovací úřad Spolkového Republiky“). Podpůrčí doba je celkem 14 týdnů, kdy si žena vybírá 6 týdnů před porodem a 8 týdnů po porodu (12 týdnů po porodu je u narození dvou a více dětí najednou). Není zde stanovena žádná minimální doba nutné

účasti nemocenského pojištění. Podmínkou je pouze nutnost být v pracovním poměru a tím účastníkem nemocenského pojištění. [9]

Rodičovský příspěvek (Elterngeld)

Právo na rodičovský příspěvek má rodič, který pečuje o nejmladší dítě v rodině a jehož rozsah pracovního výkonu nepřesahuje 30 hodin týdně. Podpůrní doba tohoto příspěvku činí maximálně 14 měsíců. Tuto dobu lze libovolně rozdělit mezi oba rodiče, ale vždy může dávku pobírat jen jeden z nich. Minimální doba pro jednoho rodiče je 2 měsíce, maximální 12 měsíců. Aby bylo dosaženo podpůrní doby celých 14 měsíců, musí se rodičovské dovolené účastnit oba rodiče, tzn. že jeden z rodičů musí snížit své pracovní nasazení maximálně na 30 hodin týdně a pobírat rodičovský příspěvek. Dále je dávka poskytována celých 14 měsíců samoživiteli. Rodič může být na rodičovské dovolené až do 3 let věku dítěte a dokonce je možné si jeden rok schovat a vybrat ho až do 8 let věku dítěte. V praxi to rodiče aplikují tak, že si vyberou rok dovolené, když dítě nastoupí do školy, aby se mu mohli věnovat. Ale rodičovský příspěvek bude vyplácen jen po zákonem stanovenou dobu, a to v maximální výši 14 měsíců. [29]

Výše příspěvku se odvíjí od minulého čistého příjmu za předchozích 12 kalendářních měsíců před narozením dítěte. Do této doby se nezapočítává doba pobírání mateřské dávky, rodičovského příspěvku či doba, kdy zaměstnankyně pobírala nižší příjem z důvodu onemocnění přičiněného těhotenstvím. Příspěvek se vyplácí v rozmezí 65–100 %, dle předchozího výdělku. Při předchozím příjmu mezi 1 000-1 200 Euro za měsíc dosahuje rodičovský příspěvek 67 %. Pro příjmy menší než 1 000 Eur měsíčně postupně roste výše plnění až k 100 %. Čím menší měl žadatele příjem, tím více procent bude dostávat formou rodičovského příspěvku. Při předchozím příjmu nad 1 200 Eur měsíčně se výše plnění snižuje a od 1240 Eur měsíčně je výše rodičovského příspěvku pouhých 65 %. Jsou stanoveny minimální a maximální hranice rodičovského příspěvku, a to minimální výše 300 Eur za měsíc bez ohledu na to, kolik příjemce vydělával, a maximální výše činí 1 800 Eur za měsíc. [4]

Dále je řešena i situace, kdy má rodina více malých dětí. V tomto případě pobírá příspěvek na sourozence v maximální výši 10 % stanoveného rodičovského příspěvku na nejmladší dítě, což je minimálně 75 Eur měsíčně. Pokud mají rodiče roční příjem vyšší než částku 500 000 Eur, samoživitelé 250 000 Eur za rok, nárok na rodičovský

příspěvek zaniká. Stejně jako v ČR je rodičovský příspěvek spravován a vyplácen příslušným Úřadem práce dle místa bydliště žadatele. O rodičovskou dovolenou mohou žádat oba rodiče, ale střídání rodičů během podpůrčí doby je možno jen dvakrát. [30, 11]

Rodičovský příspěvek spadá pod správu Spolkového ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mladistvé (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend – BMFSFJ).

Tabulka č. 11: Výdaje na rodičovský příspěvek v Německu v letech 2009, 2013

Výdaje (mil. Eur)	2009	2013
Rodičovský příspěvek	4 703	4 680

Zdroj: https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Soziales/Sozialbudget/Tabellen/SozialbudgetLeistung2009_2010.html

Níže jsou uvedeny tabulky s počtem vyplacených dávek Rodičovského příspěvku v Německu v období 2009-2012. Tabulka č. 12 znázorňuje, v jakém poměru byl počet dávek vyplacen mužům a ženám, a tabulka č. 13 uvádí rozdělení vyplacených dávek dle délky čerpání (v měsících).

Tabulka č. 12: Počet vyplacených dávek na RP rozdělen dle pohlaví v Německu za období 2009-2012

Rodičovský příspěvek	2009	2010	2011	2012
počet vyplacených dávek celkem	800 942	792 792	814 487	808 715
z toho:				
muži	148 793	158 180	169 514	181 316
ženy	652 149	634 612	644 973	627 399

Zdroj: <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Soziales/Sozialleistungen/Elt erngeld/Tabellen/Leistungsbezeuge2009Bezugsdauer.html>

Tabulka č. 13: Počet vyplacených dávek na RP rozdělen dle délky čerpání v Německu za období 2009-2012

Rodičovský příspěvek	2009	2010	2011	2012
počet vyplacených dávek celkem	800 942	792 792	814 487	808 715
z toho:				
do 2 měsíců	117 405	124 943	134 495	145 725
3-9 měsíců	48 827	50 326	52 848	54 104
10-12 měsíců	618 879	602 650	613 252	595 329
13-14 měsíců	15 831	14 873	13 892	13 557

Zdroj: <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Soziales/Sozialeleistungen/Elt erngeld/Tabellen/Leistungsbeziege2009Bezugsdauer.html>

Ošetrovné (Kinderkrankengeld)

Nárok na ošetrovné má rodič či osoba, které je svěřené dítě do péče, pokud se na základě lékařského potvrzení stará o nemocné dítě, které je ve věku do 12 let. Péče o nemocné dítě jinou osobou není možná. Doba dávky je stanovena na 10 pracovních dní ročně na jedno dítě, maximálně je to však pro jednoho rodiče 25 pracovních dní za rok (pokud má více dětí). V případě samoživitele je to 20 pracovních dní ročně na jedno dítě, maximálně 50 dní za rok. Nárok je podmíněný účastí zákonného nemocenského pojištění, pokud jsou oba rodiče pojištěni u soukromé zdravotní pojišťovny, nárok mít nemusí, záleží na podmínkách pojištění. Výše je určena na 70 % průměrných hrubých příjmů (rozhodné období pro výpočet je individuální dle pojišťovny, většinou se vychází z 12 předešlých kalendářních měsíců) ne však více než 90 % poslední čisté mzdy. Dávka se vyplácí za kalendářní den. Účast nemocenského pojištění pro nárok na dávku není zákonem stanovena, před nástupem na ošetrovné je nutná účast pojištění. Právní úprava je zakotvena v Sociálním zákoníku (SGB V). [12]

Příspěvek na péči (Betreuungsgeld)

Nově vznikl příspěvek na péči, který je směřován rodinám s dětmi dětí do 3 let věku, pokud je dítě v každodenní péči rodiče (dítě nechodí do předškolního, ani jiného zařízení s celodenní péčí). V podstatě tento druh příspěvku navazuje na rodičovský příspěvek v případě, že rodiče nemají zajištěnou péči o své dítě, aby měli možnost vrátit

se do práce. Dávka je poskytována od 15. měsíce věku dítěte až do jeho 36 měsíců. Podpůrčí doba tedy činí 22 měsíců a výše příspěvku je 150 Eur měsíčně na dítě ve věku do tří let. Příspěvek nelze pobírat současně s rodičovským příspěvkem. Příspěvek je nově poskytován od 1. 8. 2013 a mají na něj nárok rodiče s dětmi narozenými od 1. 8. 2012 a později. Dávku má na starosti Ministerstvo pro rodinné záležitosti (Bundesfamilienministerium) a její výplatu poskytuje prostřednictvím jednotlivých poboček pro konkrétní země Německa. [10]

Přídavek na dítě (Kindergeld)

Přídavek na dítě je vyplácen každé rodině s dětmi na každé dítě v rodině minimálně do 18 let věku dítěte. Nárok na přídavek na dítě nad rámec 18 let dítěte má dítě do věku 21 let, pokud není zaměstnán a je registrován jako uchazeč o zaměstnání na Úřadu práce v Německu, jiném státě EU, Lichtenštejnsku, Norsku nebo Švýcarsku. Dále mají rodiče nárok na přídavek na dítě do 25 let věku dítěte, pokud je dítě studentem, či se zrovna nachází v přechodném období mezi dvěma stupni vzdělávání v maximální délce 4 měsíců. Pokud je dítě zdravotně postižené, výplata přídavku je také do dovršení věku 25 let a v některých zvláštních případech i déle. Výše přídavku na dítě je stanovena na 184 Eur měsíčně na první dvě děti, 190 Eur měsíčně na třetí dítě a 215 Eur měsíčně na čtvrté a každé další dítě v domácnosti. Při výplatě přídavku na dítě je ještě jedno omezení, a to pro děti nad 18 let. Rodiče mají nárok na výplatu přídavku na dítě nad 18 let věku dítěte pouze za podmínky, že roční příjem dítěte nepřesahuje 8 004 Eur, nemůže si samo zajistit obživu či vzdělání. Přídavek na dítě spravují a vyplácí z fondů rodinných příspěvků příslušné pobočky úřadu práce. [3]

Tabulka č. 14: Vyplacené dávky na přídavek na dítě v Německu za období 2005-2012

Výdaje (mil. Eur)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Přídavek na dítě	29325	29787	29262	28886	32112	33942	33614	33764

Zdroj: <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Soziales/Sozialleistungen/Elt erngeld/Tabellen/EmpfaengerAusgaben.html>

Sociální příplatek na dítě (Kinderzuschlag)

Pokud mají rodiče nízké příjmy a pobírají přídavek na dítě, mohou dostávat ještě sociální příplatek na dítě. Limitní hranice příjmů pro nárok na tento příplatek je 900 Eur měsíčně pro pár a 600 Eur měsíčně pro samoživitele. Poté mohou rodiče dostat na dítě, které s nimi žije ve společné domácnosti, až 140 Eur měsíčně do 25 let věku dítěte (věk nároku na příplatek se odvíjí dle nároku na přídavek na dítě). I tento příplatek je hrazen z fondů rodinných příspěvků příslušnou pobočkou úřadu práce. [7]

Vzdělávací balíček (Leistungen für Bildung und Teilhabe)

Tento balíček je doplňkovým příspěvkem sociálního příplatku. Rodinné fondy poskytují až 140 Eur na platbu různých školních aktivit. Vždy jde jen o prokazatelné náklady, které jsou z této dávky přímo proplaceny. Příspěvek může sloužit na různé školní výlety, vícedenní kurzy a výlety s pečovatelskou službou, osobní školní potřeby (maximálně do výše 100 Eur za rok), na úhradu dopravy žáků do školy, různé vzdělávací granty, úhradu stravného ve školní jídelně a účast na různých kulturních a společenských akcích (maximálně do výše 10 Eur za měsíc). Tato dávka je upravena Sociálním zákoníkem a nárok na ni mají ti občané, kteří mají nárok na dávky v nezaměstnanosti II. typu (nárok dle Sociálního zákoníku II. Kniha) nebo na dávky sociální pomoci (nárok dle Sociálního zákoníku, XII. kniha) nebo na příspěvek na bydlení či sociální příplatek na dítě. [28]

Výživné (Unterhaltsvorschuss)

Dávkou je řešena situace, kdy rodič, samoživitel, nedostává od druhého rodiče alimenty na vyživované dítě žijící s ním ve společné domácnosti, ačkoli je výživné nařízeno soudem. Rodič samoživitel má nárok na výživné od státu až do 12 let věku dítěte. Výživné se vyplácí po dobu maximálně 72 měsíců. Dávka není podmíněna limitní výší příjmu rodiče, který o dítě pečuje. Výše příspěvku je 133 Eur měsíčně pro děti do věku 6 let a 180 Eur měsíčně pro děti ve věku od 6 do 12 let. Rodič, který si chce nárokovat výživné, musí požádat o dávku příslušný Úřad pro mládež (Jugendamt). Správa výživného vymáhá částky po rodiči, který má povinnost platby alimentů a neplatí je. [5]

Sociální příplatek (Sozialgeld)

Tato dávka slouží jako sociální pomoc pro rodiny s dětmi, které žijí ve společné domácnosti a jsou ve věku do 15 let. Je zařazena pod dávky v nezaměstnanosti II. typu, které jsou určeny pro osoby v nezaměstnanosti s nízkou životní úrovní a slouží jako příspěvek na živobytí. Výše sociálního příplatku je stanovena dle životního minima vymezeného dle dávek v rámci „běžných požadavků“ (Regelbedarfe). Děti ve věku 0-5 let mají nárok na 229 Eur za měsíc, ve věku 6-13 let na 261 Eur za měsíc a děti ve věku 14-17 let mají nárok na 296 Eur za měsíc. Dávka je právně zakotvena v Sociálním zákoníku, II. kniha a její správu a výplatu má na starosti příslušná pobočka úřadu práce. [2, 6]

Další významnou životní událostí, kterou se Německo zabývá a podporuje, je těhotenství. Spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mladistvé se zabývá podporou těhotenství, ať už plánovaného, pomáhá rodinám s otěhotněním, průběhem těhotenství i prvotní péči o miminko, či neplánovaného, snaží se o pomoc matkám s porodem v anonymitě, následnou péči o dítě, či adopci. Ministerstvo vede program, který se zabývá životními situacemi spojenými s těhotenstvím, vydává brožury, poskytuje informace a poradenství a dokonce zřídilo Spolkovou nadaci – Matka a dítě. Nabízí poradenství v oblasti těhotenství, každý občan má nárok na bezplatnou poradenskou službu ohledně těhotenství a následné podpory rodin s dětmi. Dále pomáhá ženám, které chtějí být v anonymitě dle nařízení Důvěrného narození dítěte, jenž vejde v platnost 1. 5. 2014. Zaměřuje se na těhotné ženy, které se nachází v krizové situaci a chtějí родit v anonymitě. Cílem je předejít riskantním utajeným porodům mimo zdravotnická zařízení, a tím ohrožení zdraví, či dokonce úmrtí novorozenců. Další poradenské služby jsou nabízeny v oblasti prenatální diagnostiky, či v případě plánovaného potratu, který je v Německu dle trestního zákoníku (Strafgesetzbuch) nelegální. Doby třetího měsíce těhotenství je interrupce možná v případě, že jí předcházelo tzv. „interrupční poradenství“, které poskytují poradny zřízené ministerstvem zdravotnictví a jsou zcela odděleny od lékařských zařízení. Dále je v tomto programu poskytována podpora a pomoc při neplodnosti a adopci. [8]

Spolková nadace Matka a dítě

Spolková nadace „Matka a dítě – ochrana nenarozeného života“ byla zřízena roku 1984 za účelem poskytování pomoci těhotným ženám, které se nachází v tíživé finanční situaci. Nabízí nejen poradenství a péči o těhotné ženy, ale také finanční podporu, a to zejména na těhotenské oblečení, počáteční výbavu pro dítě, udržení domácnosti a bydlení a na zařízení pro děti a jejich péči. Základní předpoklady pro podporu od nadačního fondu Matka a dítě jsou následující: těhotenství, osobní finanční stav nouze, trvalé bydliště na území Německa.

Na finanční pomoc od Spolkové nadace Matka a dítě neexistuje právní nárok, poskytnutí a výše dávky závisí na samotné nadaci. Finanční prostředky jsou nadaci přiděleny ze státního rozpočtu. Se sumou 92 milionů ročně podporuje nadace až 150 000 nastávajících matek ve finanční nouzi. [8]

3.2.2 Podpora v oblasti bydlení

Příspěvek na bydlení a vytápění (Unterkunft und Heizung)

Slouží k úhradě prokazatelných nákladů na bydlení a vytápění pro osoby v tíživé finanční situaci. Tato dávka spadá pod oblast dávek v nezaměstnanosti II. typu. Výše dávky je poskytována ve výši skutečných nákladů spojených s bydlením. Výplatu a správu má na starosti příslušná pobočka úřadu práce. [2]

Příspěvek na bydlení (Wohngeld)

Příspěvek na bydlení je státní podpora pro občany Německa, kteří nemají dostatečné příjmy na pokrytí veškerých nákladů na bydlení. Slouží jako příspěvek ke krytí nájmu či nákladů na bydlení v osobním vlastnictví. Příspěvek na bydlení není stanoven jako kompletní převzetí všech nákladů na bydlení, ale pouze jako vládní dotace. Nárok na příspěvek má domácnost, jejíž příjmy nedosahují na náklady za bydlení. O poskytování rozhodují speciální úřady pro Příspěvek na bydlení (Wohngeldbehörden) příslušné dle místa bydliště žadatele. Základními faktory nároku na příspěvek, které se zkoumají, jsou: počet občanů v domácnosti, výše příjmu domácnosti a výše nákladů na bydlení.

Je stanovena minimální příjmová hranice, od které má žadatel nárok na příspěvek na bydlení, čímž se chce zákonodárce vyhnout tomu, aby příspěvek nebyl využíván pro

jiné účely, než pro bytové. Řízení minimální mzdy na rozhraní životního minima vyplývá ze Správních předpisů **VwV 15.01 ff** (Verwaltungsvorschriften) k **§ 15 WoGG**.

Empirický/zjednodušený vzorec pro minimální mzdu

Normálová sazba (Regelsatz) včetně příplatků zvýšené potřeby (Mehrbedarf) dle § 21 Sociálního zákoníku, II. kniha + nájem (včetně nákladů na topení)

Normálová sazba činí dle § 20 Sociálního zákoníku, II. kniha od 1. 1. 2013 382 Eur (u samostatně žijících). Zvýšená potřeba se dle § 21 Sociálního zákoníku, II. kniha uplatňuje například při mateřství, při nemoci nebo také u samoživitelů. K tomu se ještě mohou přidat měsíční náklady jako příspěvky na pojištění atd. U žádosti o příspěvek na bydlení postačí, když žadatel dosáhne jako minimální příjem 80% výše uvedených příspěvků. Do příjmů uchazeče jsou započítány všechny finanční prostředky, které má měsíčně k dispozici, nezávisle na tom, zda je příjem hodnocen jako příjem ve smyslu zákona o příspěvku na bydlení.

Jelikož náklady za bydlení se v jednotlivých městech nebo obcích značně liší, jsou sestaveny tabulky s maximální výší nájmů dle lokality. Celkem existuje 6 tabulek - I (nejvýhodnější stupeň nájmu) až VI (nejdražší stupeň nájmu) Maximální výše nájemného, které může být uznané jako náklad na bydlení, je tedy stanoveno ve speciálních tabulkách dle oblasti bydliště žadatele.

Výše Příspěvku na bydlení se odvíjí i od těchto tabulek. Stanovení výše příspěvku na bydlení je velice složité a zabývají se jím samostatné úřady pro příspěvky na bydlení. Délka poskytování příspěvku je 12 měsíců, ale tato doba může být kratší i delší. Dávky jsou vypláceny nejdříve od měsíce obdržení žádosti příslušným úřadem, nejdříve v době vzniku nájmu. Právní úprava je zakotvena ve speciálním zákoníku o tomto příspěvku (Wohngeltgesetz). [67]

Tabulka č. 15: Vyplacené dávky na příspěvek na bydlení v Německu za období 2009, 2012 a 2013

Výdaje (mil. Eur)	2009	2012	2013
Příspěvek na bydlení	1 698	1 18,70	1 908

Zdroj: https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2013/12/PD13_420_223.html

3.2.3 Úmrtí v rodině

I v Německu jsou vypláceny pozůstalostní důchody a Pohřebné. Dávky jsou níže analyzovány.

Pohřebné (Sterbegeld)

Pouze v případě úmrtí v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání náleží osobě, která vypraví pohřeb. Tato dávka spadá pod oblast sociálního pojištění, jelikož je podmíněna účastí úrazového pojištění. Nárokovat si ji může osoba, která vypravuje pohřeb jen v případě úmrtí v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání. [64] Výše pohřebného je individuálně stanovena dle smlouvy úrazového pojištění. Pevně stanovené částky jsou na Pohřebné stanovené Sociální pojišťovnou pro zemědělce, lesníky a zahradníky, a to ve výši 4 740 Euro pro staré spolkové země a ve výši 4 020 Euro pro nové spolkové země. Dříve bylo Pohřebné součástí povinného zdravotního pojištění, kdy byly pevně stanoveny dávky pro všechny občany, ale v roce 2004 to bylo zrušeno. [65]

Vdovský a vdovecký důchod (Witwen-und Witwerrenten)

Tento druh důchodu řeší finanční situaci pozůstalého manžela či manželky. Dávka je podmíněna platbou důchodového pojištění zesnulého alespoň po dobu 5 let, nebo v případě, že zesnulý již pobíral starobní důchod. Výjimkou je, pokud manžel či manželka zemřou následkem pracovního úrazu či krátce po dokončení studia nebo odborné přípravy. Další podmínkou pro nárok je trvání manželství alespoň jeden rok. Výše činí 25 % důchodu, na který by měl zesnulý partner nárok. Pokud zesnulý zemřel před dovršením věku 63 let, výše vdovského/vdoveckého důchodu se snižuje o slevu,

kteřá je individuálně stanovena. Doba výplaty je omezena na dobu dvou let. Toto je tzv. malý vdovský/vdovecký důchod. Pokud se pozůstalý stará o nezaopatřené dítě, dosáhl věku 47 let nebo je snížena jeho schopnost výdělku, pak se jedná o velký vdovský/vdovecký důchod. Výše důchodu je poté 55 % z důchodu, na který by měl nárok zemřelý. Opět pokud zemřelý před úmrtím nedosáhl věku 63 let, důchod se snižuje o slevu, která je individuálně stanovena. Doba pobírání velkého vdovského/vdoveckého důchodu je stanovena dle věku zemřelého a dle data svatby.

Vdovy a vdovci, kteří vychovali děti, mají navíc nárok na příplatek. Výpočet je složitý, podrobně je popsán v Sociálním zákoníku (SGB VI). [15]

Avšak jestliže byla smrt důsledkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, pozůstalí mají nárok na pozůstalostní důchod (Hinterbliebenenrenten) na základě účasti úrazového pojištění, byl-li zemřelý pojištěn svým zaměstnavatelem či sám dobrovolně. Pokud je vdově/vdovci více než 47 let nebo pokud je nepraceschopný či vychovává nezaopatřené dítě s nárokem na sirotčí důchod, výše pozůstalostního důchodu je 40 % ročního příjmu z výdělečné činnosti zemřelého. V případě, že vdova/vdovec nesplňují výše uvedené podmínky, výše důchodu je 30 % ročního příjmu z výdělečné činnosti zesnulého a vyplácí se po dobu dvou let. [21]

Sirotčí důchod (Waisenrente)

Sirotčí důchod je přiznáván pozůstalému dítěti do věku 18 let, byl-li zemřelý účastníkem důchodového pojištění. Doba pobírání sirotčího důchodu se prodlužuje do věku 27 let, pokud je pozůstalé dítě studentem nebo se účastní odborné přípravy nebo alespoň jeden rok vykonává práci prospěšnou pro společnost, životní prostředí jestliže mu zdravotní stav brání v zajištění vlastních potřeb. Pokud jeden z rodičů žije, sirotek má nárok na poloviční sirotčí důchod. Sirotčí důchod v plné výši je vyplácen pouze v případě, že zemřou oba rodiče. Výše sirotčího důchodu se odvíjí od případného důchodu zemřelého, přesný výpočet a výše je uvedena v Sociálním zákoníku (SGB). [14]

3.2.4 Dávky pěstounské péče (Pflegegeld)

I v Německu existuje pěstounská péče a stát ji finančně podporuje. Výše a rozsah dávek záleží na štědrosti každé země Německa. Dávky jsou v režii Úřadu pro mládež

(Jugendamt) příslušné spolkové země Německa. Sám stanovuje jejich výši a podobu a také je vyplácí. Většinou jsou poskytovány jak měsíční přídavky na běžné výdaje dítěte, tak i jednorázové příspěvky, zejména na počáteční náklady spojené s osvojením dítěte. S pěstounskými dávkami nezaniká nárok na přídavek na děti (Kindergeld) ani na jiné dávky sociální pomoci. Obecný právní rámec je upraven v Sociálním zákoníku, VIII. kniha (SGB VIII).

Pro příklad jsou uvedeny dávky pěstounské péče pro město Karlsruhe (země Bádensko-Württembersko) a pro Mnichov (země Bavorsko).

1. Příklad dávek pěstounské péče

Pěstounský příspěvek v Karlsruhe je členěn do tří druhů dávek: **Dávky na věcné náklady, Dávky na náklady za péči a výchovu dítěte a Dávky pěstounské péče.** Dávky na věcné náklady většinou pokryjí veškeré výdaje na obživu a běžnou potřebu svěřence a zbylé dvě dávky jsou spíše jako odměna pro pěstouna. Výše příspěvku se odvíjí od věku dítěte a je často vyplácena měsíčně po dobu trvání pěstounské péče, viz tabulka č. 16 níže. Karlsruhe vyměřuje dle „Zásad pro finanční dávky opatrovnickým rodinám“ (Grundsätzen für die finanziellen Leistungen an Pflegefamilien). [24]

Tabulka č. 16: Dávky pěstounské péče v oblasti Bádensko-Württembersko (v Eurech)

Věk dítěte	Věcné náklady (Eur)	Náklady za péči a výchovu (Eur)	Dávka pěstounské péče (Eur)
do 6 let	504	267	771
od 6 do 12	584	267	851
od 12 do 18	671	267	938

Zdroj: <http://www.karlsruhe.de/b3/soziales/einrichtungen/pflegekinderdienst/vollzeitpflege/finanzielles.de>

Pokud má pěstoun v péči dítě s narušeným vývojem, výše dávek se může navýšit. Toto se řeší dle individuálních případů.

Kromě měsíčních příspěvků mají pěstouni nárok i na jednorázové příspěvky, především na pokrytí nákladů při převzetí dítěte do péče nebo na různé kulturní akce a volnočasové aktivity.

K výše uvedeným příspěvkům mají ještě pěstouni nárok na slevu na odvody důchodového pojištění, dále na úhradu nákladů běžné potřeby pro děti, které právě začaly povinnou školní docházkou, a mnoho dalších výhod. Všechny příspěvky jsou osvobozeny od daně. [24]

2. příklad dávek pěstounské péče

Výše měsíčních dávek v Mnichově jsou také rozděleny dle věku dítěte, viz následující tabulka č. 17.

Tabulka č. 17: Dávky pěstounské péče v oblasti Bavorsko

Pěstounská dávka	0-7 let (Eur)	8-14 let (Eur)	15-18 let (Eur)	19 let a výše (Eur)
Sazba sociální pomoci	157,00	204,00	283,00	251,00
Přidělená částka	263,45	270,29	277,15	277,15
Příplatek 30 %	126,14	142,29	168,05	158,45
Příspěvek na vzdělání	193,80	193,80	193,80	193,80
Celkem	740,39	810,38	922	880,4

Zdroj: *file:///C:/Users/Luk%C3%A1%C5%A1/Desktop/bar%C3%A1%C4%8Dek/wir_wollen_pflegeeltern_werden.pdf*

K výše uvedeným měsíčním dávkám jsou nadále poskytovány různé jednorázové příspěvky dle potřeby. Pokud jde pěstoun do důchodu, má nárok na příplatek k dávkám v maximální výši 53,23 Eur měsíčně. Všechny příspěvky jsou opět osvobozeny od daně. [52]

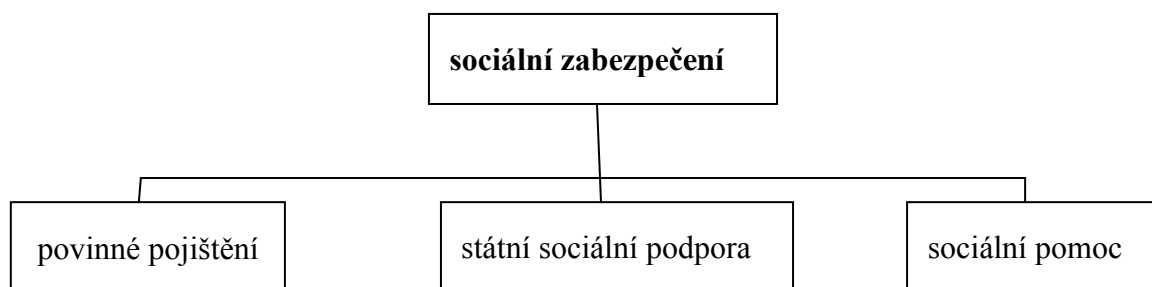
4 SOCIÁLNÍ SYSTÉM NA SLOVENSKU

Sociální systém Slovenské republiky je velice podobný sociálnímu systému v ČR. Ani tento systém neodpovídá jednomu modelu, ale je sestaven ze všech tří základních modelů.

4.1 Struktura, organizace a řízení sociálního zabezpečení na Slovensku

Obdobně jako v ČR se systém sociálního zabezpečení SR skládá ze sociálního pojištění, státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi.

Obrázek č. 2: Struktura sociálního zabezpečení na Slovensku

Zdroj: Vlastní zpracování

1. Sociální pojištění

Sociální pojištění na Slovensku obsahuje pět samostatných částí povinného pojištění a jsou to: **nemocenské pojištění** (řeší případnou dočasnou pracovní neschopnost jako je nemoc, ošetřovává člena rodiny, těhotenství a mateřství), **důchodové pojištění** (člení se na dvě části: starobní a invalidní pojištění), **úrazové pojištění** (pro případ poškození zdraví nebo úmrtí způsobené pracovním úrazem), **garanční pojištění** (povinné pro zaměstnavatele a slouží pro případ platební neschopnosti zaměstnavatele vůči zaměstnanci) a **pojištění v nezaměstnanosti** (finanční krytí pro případ ztráty zaměstnání). Všechny tyto druhy pojištění jsou samostatné pojistné systémy, které jsou ve správě Sociální pojišťovny Slovenska. Dále se občan může účastnit dobrovolného pojištění, které je možné v systémech nemocenského pojištění, důchodového pojištění a pojištění v nezaměstnanosti. Sociální pojištění vychází z principu zásluhovosti,

individuální zodpovědnosti a osobní účasti pojištěnce. V přiměřené míře zde hraje roli i princip solidarity. Právní úprava sociálního pojištění spadá do **zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov**. [34]

Platbu pojistného mají ze zákona povinni zaměstnanci a zaměstnavatelé, OSVČ pouze pokud překročí určitou hranici příjmů, a osoby dobrovolně účastněné pojištění. Hranice pro povinnou účast pojištění OSVČ je určeně 12násobkem minimálního vyměřovacího základu, který je stanoven v § 138 odst. 5 **zákona č. 461/2003**. Aktuální částka minimálního vyměřovacího základu pro rok 2014 činí 4 830 Euro. Výše plateb na sociální pojištění je znázorněna následující tabulkou č. 18.

Tabulka č. 18: Výše odvodu pojistného na sociální zabezpečení v SR

Druh pojištění	plátce	zaměstnanec	zaměstnavatel	OSVČ
Důchodové pojištění	Starobní důchod	4 %	14 %	18 %
	Invalidní důchod	3 %	3 %	6 %
Nemocenské pojištění		1,4 %	1,4 %	4,4 %
Úrazové pojištění		-	0,8 %	-
Garanční pojištění		-	0,25 %	-
Pojištění v nezaměstnanosti		1 %	1 %	-
Rezervní fond solidarity		-	4,75 %	4,75 %

Zdroj: <http://www.socpoist.sk/poistne-vun/48012s>

Jak je uvedeno, do systému dobrovolné účasti sociálního pojištění spadá nemocenské pojištění, důchodové pojištění a pojištění v nezaměstnanosti. Podmínkou pro účast dobrovolného pojištění je dovršení věku 16 let a trvalý pobyt na území Slovenska, dále předpoklad, že pojištěnec nepobírá starobní důchod, předčasný starobní důchod či invalidní důchod z důvodu poklesu pracovní schopnosti nad 70 %, invalidní důchod po dovršení důchodového věku a účastní se i dobrovolného důchodového pojištění. Účastníkem dobrovolného důchodového pojištění může být fyzická osoba, která nepobírá předčasný starobní důchod. Osobu dobrovolně se účastnící pojištění v nezaměstnanosti může být jen osoba, která je účastníkem dobrovolného nemocenského a tím i důchodového pojištění. Dobrovolné pojištění spravuje také Sociální pojišťovna Slovenské republiky, ať už u ní pojištěnec hradí zákonné sociální

pojištění (zaměstnanci, OSVČ, zaměstnavatelé), či nikoliv (studenti, nezaměstnaní). Sociální pojišťovna nabízí speciální balíčky dobrovolného pojištění, ze kterých si občané vybírají. Pouze důchodci mají výběr omezen, mohou se účastnit jen některých balíčků. Pokud se osoba účastní povinně zákonného pojištění a k tomu je ještě dobrovolně pojištěna, v případě pojistné události si zvyšuje částku poskytovaných dávek. Když splní podmínku nároku na příslušnou dávku u obou pojištění (zákonné i dobrovolné), výplata dávky bude v zákonné výši poskytována z obou pojištění. Osoba dobrovolně pojištěná si sama určí svůj vyměřovací základ, který je limitně omezen. Vyměřovací základ nesmí být nižší než 402,50 Euro a vyšší než 3 930 Euro. Sazby dobrovolného pojištění znázorňuje následující tabulka č. 19. [57]

Tabulka č. 19: Výše dobrovolného pojistného na sociální zabezpečení v SR

Druh pojištění	plátce	pojištěnec
Důchodové pojištění	Starobní důchod	18 %
	Invalidní důchod	6 %
Nemocenské pojištění		4,4 %
Úrazové pojištění		-
Garanční pojištění		-
Pojištění v nezaměstnanosti		2 %
Rezervní fond solidarity		4,75 %

Zdroj: <http://www.socpoist.sk/baliky-dobrovolneho-poistenia/55401s#Baliky>

2. Státní sociální podpora

Státní sociální podpora spadá do pravomoci Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny (dále jen MPSVR) a představuje především peněžité dávky pro rodiny. Tyto dávky přispívají rodičům na výdaje spojené s narozením dítěte a na výdaje spojené s péčí, výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Při poskytování dávek ze státní sociální podpory se nesledují příjmy ani netestují příjmy rodiny, s výjimkou jediné dávky – Náhrady výživného. Dávky jsou vypláceny místními úřady práce, sociálních věcí a rodiny, které spadají pod dohled Ústředního úřadu práce, sociálních věcí a rodiny. [20]

Dávky státní sociální podpory jsou vypláceny výlučně ze státního rozpočtu a jsou upraveny mnoha zákony, které jsou uvedeny v Příloze A. [35]

2. Sociální pomoc

System sociální pomoci poskytuje peněžité a věcné dávky občanům, kteří mají závažné finanční nesnáze nebo osobám, které jsou fyzicky postižené. Dávky sociální pomoci spadají do pravomoci MPSVR a Ministerstva zdravotnictví a jsou přiznávány a vypláceny příslušnými úřady práce, sociálních věcí a rodiny, orgány místní samosprávy obcí a měst, anebo v rámci třetího sektoru, což jsou různé organizace soukromého sektoru. [20]

Do tohoto sektoru patří osoby v hmotné nouzi, kterým jsou vypláceny dávky pomoci v hmotné nouzi. Hmotná nouze je stav, kdy příjem občana nedosahuje životního minima a není schopen si příjem zabezpečit, anebo zvýšit vlastními silami. Pomoc v hmotné nouzi je součástí systému sociální ochrany a je upravena **zákonem č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdži a o zmene a doplnení niektorých zákonov a nařízením vlády SR č. 324/2009 Z. z. , ktorým sa upravujú sumy dávky v hmotnej núdži a sumy príspevku na bývanie.** [36]

Další formou sociální pomoci jsou sociální služby, jejichž prostřednictvím stát podporuje sociální začlenění občanů a uspokojování sociálních potřeb lidí, kteří se nachází v nepříznivé sociální situaci. Činnost sociálních služeb je upravena **zákonem č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.** [37]

4.2 Podpora rodin s dětmi na Slovensku

Dále se kapitola zabývá jen dávkami poskytovaných rodinám s dětmi.

4.2.1 Těhotenství, péče o dítě

Dávky v oblasti těhotenství a péče o dítě jsou vypláceny z nemocenského pojištění nebo ze státní sociální podpory. Níže jsou dávky podrobněji analyzovány.

Vyrovňovací dávka v těhotenství a mateřství

Nárok na dávku má zaměstnanec, OSVČ je-li účastníkem nemocenského pojištění, nebo osoba dobrovolně se účastní nemocenského pojištění. Nemocenské pojištění je upraveno v **zákoně č. 461/2003 Z. z. o sociálním poistení v znení neskorších predpisov**, ve kterém je upravena i tato dávka. Nárok má zaměstnankyně, která je během těhotenství předělena na jinou práci z důvodu ohrožení těhotenství, a při této práci dosahuje ne vlastním zaviněním nižšího výdělku, než měla dříve. Pak zaměstnankyně, která je v době mateřství do konce devátého měsíce předělena na jinou práci, při které dosahuje nižšího výdělku. Výše se vypočítá z měsíčního vyměřovacího základu (dále jen MVZ), což je **30,4167násobek DVZ**, ve kterém měla zaměstnankyně po přeražení na jinou práci příjem. Rozhodné období je kalendářní rok předešlý tomu, ve kterém vznikl nárok na vyrovňovací dávku. Nedosahuje-li pojištěnec účasti nemocenského pojištění celého předešlého kalendářního roku, je rozhodné období 90 dní předešlých dní, ve kterém vzniká nárok na dávku. Výše dávky je 55 % rozdílu mezi MVZ a vyměřovacím základem, ze kterého zaměstnankyně platí nemocenské pojištění v jednotlivých kalendářních měsících po přeražení na jinou práci. Nárok na dávku trvá po dobu přeražení na jinou práci a zaniká většinou s nástupem na mateřskou dovolenou nebo uplynutím devátého měsíce po porodu. [62]

Peněžité pomoci v mateřství

Tato dávka náleží osobě v případě, že se účastní nemocenského pojištění již od doby těhotenství. Účast musí trvat alespoň 270 dní za poslední dva roky před nástupem na tuto PPM. Při zániku nemocenského pojištění je ochranná lhůta pro nárok na tuto dávku, i přes zánik pojištění, 7 dní. V případě zániku pojištění během těhotenství pojištěnce, je ochranná lhůta 8 měsíců. Výše dávky je závislá na předešlých příjmech žadatele a vypočítá se z denního vyměřovacího základu (DVZ), či pravděpodobného denního vyměřovacího základu (PDVZ). DVZ jsou příjmy pojištěnce, kdy se účastnil nemocenského pojištění, za rozhodné období vydělené počtem dní rozhodného období. Rozhodné období je kalendářní rok předešlý tomu, ve kterém vznikl nárok na PPM. Nedosahuje-li pojištěnec účasti nemocenského pojištění celého předešlého kalendářního roku, je rozhodné období 90 dní předešlých dní, ve kterém vzniká nárok na dávku. V případě, že nelze pro výpočet dávky použít DVZ, výpočet se provede na základě

PDVZ. PDVZ je jedna třicetina vyměřovacího základu, ze kterého by se platilo pojistné na nemocenské pojištění za kalendářní měsíc, ve kterém vznikl nárok na poskytnutí dávky. Vládou jsou stanoveny maximální hranice DVZ (maximálně 1,5násobek 1/12 všeobecného vyměřovacího základu platného v daném roce, 2014 je to částka 38,7617 Eur) a PDVZ (maximálně 1/30 minimálního vyměřovacího základu, 2014 je to částka 13,10 Eur).

Výše PPM je určena procentuální částkou DVZ nebo PDVZ, a to ve výši 65 % již od prvního dne nároku na dávku. Dávku vyplácí a spravuje Sociální pojišťovna na základě lékařského potvrzení. Podpůrčí doba činí 34 týdnů, u žadatelky samoživitelky je podpůrčí doba 37 týdnů a při narození více než jednoho dítěte najednou je podpůrčí doba 43 týdnů. Z toho 6 týdnů (maximálně 8 týdnů) před porodem a zbytek po porodu. Při převzetí dítěte do péče je podpůrčí doba PPM 28 týdnů (31 týdnů u samoživitele a 37 týdnů u více dětí převzatých najednou) ode dne převzetí dítěte do péče. Dávku může pobírat i otec dítěte, ale nejdříve od 7. týdne po porodu na základě písemné dohody mezi matkou a otcem dítěte. [58]

Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je dávka státní sociální podpory a je poskytována rodiči, osobě, která převzala dítě do péče, nebo manželovi rodiče, který žije s rodičem dítěte v domácnosti. Je to státní sociální dávka oprávněné osobě, která se řádně stará o nejmladší dítě v rodině až do věku 3 let dítěte, v případě těžkých zdravotních problémů dítěte až do věku 6 let. Výše příspěvku je odvozena od koeficientu, kterým se každoročně upravuje částka životního minima, a je zveřejněna vyhláškou Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny. Jeho výše činí 203,20 Euro na měsíc, má na něj nárok jen jeden rodič a pouze na jedno nejmladší dítě v rodině. Pokud se narodí dvě a více dětí současně, výše příspěvku se zvyšuje o 25 % na každé další dítě. Nárok na příspěvek zaniká v kalendářním měsíci následujícím po tom, ve kterém dítě dovršilo 3 let věku (6 let věku pokud má závažné zdravotní problémy) nebo smrtí dítěte. Pokud oprávněná osoba nedbá tři po sobě jdoucí kalendářní měsíce o plnění povinné školní docházky jiného dítěte, které má v péči, rodičovský příspěvek se snižuje o 50 %. Rodičovský příspěvek je upraven v **zákoně č. 571/2009 Z.z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.** [38]

Ošetřovné

Dávka Ošetřovného je nemocenskou dávkou a je poskytována z důvodu celodenního ošetřování nemocného dítěte, manžela/manželky, rodiče, rodiče manžela/manželky, anebo z důvodu celodenní péče o zdravé dítě do věku 10 let, pokud tomuto dítěti byla nařízena karanténa nebo předškolní, či školní zařízení, které navštěvuje, bylo uzavřené z důvodu karantény, či rozhodnutím příslušného orgánu, nebo osoba, která o dítě pečuje, se o dítě nemůže starat. Nárok na tuto dávku má osoba, které trvá účast nemocenského pojištění, nebo je v ochranné lhůtě, jež činí 7 dní. Ošetřovné se určuje z DVZ za rozhodné období nebo PDVZ. Výpočet probíhá stejně jako u výpočtu dávky PPM. Výše Ošetřovného je určeno procentuální částkou DVZ nebo PDVZ, a to ve výši 55 % již od prvního dne potřeby péče o člena domácnosti, maximálně však trvá po dobu 10 dní. [59]

Níže je uvedena tabulka č. 20, která znázorňuje dávky vyplacené z nemocenského pojištění. Částka vyplacených výdajů je přepočtena na Kč dle kurzu Slovenské koruny a Eura k datu 31. 12. aktuálního roku a zaokrouhlena na celé mil. Kč.

Tabulka č. 20: Vyplacené dávky nemocenského pojištění v SR v období 2005-2012

Dávky NP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Peněžité pomoc v mateřství	2 029	2 152	2 332	2 936	1 793	1 940	2 766	3 246
v mil. Eur	38,94	41,82	46,37	55,9	67,93	76,65	107,12	128,87
v mil. Sk	1 173	1 260	1 397	1 684				
Vyrovnávací dávka v těhotenství a mateřství	1,63661	1,6206	1,58422	1,65945	1,32	1,26525	1,5492	1,2595
v mil. Eur	0,03	0,03	0,03	0,03	0,05	0,05	0,06	0,05
v mil. Sk	1	1	1	1				
Ošetřovné	235,07	261,424	315,366	388,741	216,48	223,696	270,594	241,068
v mil. Eur	4,51	5,08	6,27	7,4	8,2	8,84	10,48	9,57
v mil. Sk	136	153	189	223				

Zdroj: http://www.statistics.sk/pls/elisw/casovy_Rad.procDlg

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je poskytován oprávněné osobě na výchovu a výživu nezaopatřeného dítěte. Je to opět dávka státní sociální podpory. Výše přídatku na dítě je 23,52 Eur za

měsíc na jedno dítě a je poskytována na dítě až do 25 let jeho věku, ale jen v případě, že studuje na vysoké škole a nepřekračuje standardní délku studia. Písemná žádost se zasílá na ÚPSVR dle místa trvalého nebo přechodného bydliště. O přídavku se rozhodne ve správním řízení podle **zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov** a příslušný orgán zašle žadateli písemné rozhodnutí. Přídavek na dítě je upraven v **zákoně č. 600/2003 Z.z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zák. č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov**. [41]

Příplatek k přídavku na dítě

Příplatek k přídavku na dítě je doplňující dávka a je vyplácena oprávněné osobě, která si nemůže uplatnit daňový bonus dle §33 zákona č. 595/2003 Zb., o dani z příjmov., na výchovu a výživu nezaopatřeného dítěte. Takovou osobou může být druhý rodič, druhý náhradní rodič, anebo manžel rodiče nezaopatřeného dítěte, který žije s nezaopatřeným dítětem ve společné domácnosti. Nárok na příplatek má osoba splňující nároky na přídavek na dítě, dále osoba, která pobírá starobní, předčasný starobní či invalidní důchod (blíže uvedeno v **zákoně č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov**). Výše příplatku je 11,02 Eur na dítě za měsíc a vyplácí ho ÚPSVR. [42]

Příspěvek při narození dítěte

Tato dávka je dávkou státní sociální podpory a slouží k pokrytí nákladů spojených se zabezpečením nevyhnutelných potřeb novorozence. Oprávněnou osobou, která má nárok na tento příspěvek je matka, která dítě porodila, nebo otec, a to v případě, že matka zemřela, je nezvěstná, nebo dítě bylo soudem svěřeno do péče otce. Další podmínkou příspěvku je trvalý pobyt oprávněné osoby na území SK. Příspěvek je jednorázový a jeho výše je 829,86 Eur na dítě z prvního až třetího porodu, dožilo-li se nejméně 28 dní. Výše 151,37 Eur náleží matce nebo otci na dítě, které se narodilo ze čtvrtého a každého dalšího porodu, nebo na dítě z prvního až třetího porodu, které se nedožilo 28 dní. Jestliže se narodí více dětí současně, příspěvek na narozené dítě se vyplácí na každé dítě. Ale pokud se narodí dvě nebo více dětí najednou a alespoň dvě se dožijí 28 dní, vzniká matce či otci ještě nárok na příplatek ve výši 75,69 Eur za každé dítě, které se dožilo více než 28 dní. Dávka je vyplácena na základě písemné žádosti od ÚPSVR a je upravena v **zákoně č. 383/2013 Z.z. o príspevku pri narodení dieťaťa**

a o příspěvku na viac súčasne narodených detí a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [39]

Příspěvek rodičům, kterým se současně narodily tři a více dětí

Tato dávka patří do státní sociální podpory a zohledňuje rodiče, kterým se současně narodily tři, anebo více dětí, nebo se jim v průběhu dvou let narodily opakovaně dvojčata. Dávka je směřována rodičům, nebo osobě, která převzala dítě do péče na základně rozhodnutí soudu. Výše příspěvku je 110,36 Eur a je vyplácen jednou za rok na každé dítě až do věku 15 let dítěte. V případě, že je příspěvek nárokován rodině se za sebou narozenými dvojčaty v průběhu dvou let, sleduje se věková hranice prvně narozených dětí. Nárok vzniká až po dovršení jednoho roku narozených tří a více dětí najednou či po dovršení dvou let opakovaně narozených dvojčat. Písemná žádost musí být podána příslušné pobočce ÚPSVR dle místa trvalého pobytu a je upravena **zákonem č. 383/2013 Z.z. o příspěvku pri narodení dieťaťa a o příspěvku na viac súčasne narodených detí a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [40]**

Příspěvek na péči o dítě

Jedná se o příspěvek státní sociální podpory, který slouží na úhradu výdajů vynaložených na péči o dítě do 3 let věku dítěte (do 6 let pokud má dítě vážné zdravotní problémy). Příspěvek slouží na úhradu péče dítěte v době, kdy rodič vykonává pracovní činnost nebo studuje denní studium střední či vysoké školy. Příspěvek slouží na úhradu péče, kterou vykonává jiná osoba či nějaké zařízení, ať už soukromé, nebo státní (jesle, soukromá školka, atd.). Maximální výše příspěvku je 230 Eur za měsíc, ale musí být doloženy prokazatelné náklady minimálně v této výši. Pokud se o dítě stará jiná fyzická osoba, která nepobírá rodičovský příspěvek (např. příbuzní), je výše 41,10 Eur za měsíc. Nárok na příspěvek se uplatňuje podáním písemné žádosti na ÚPSVR a je upraven v **zákoně č. 561/2008 Z.z. o příspěvku na starostlivost' o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [43]**

Částky životního minima jsou ustanovené v **Opatření Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR č. 186/2013 Z. z., o úprave súm životného minima v znení neskorších predpisov.**

Částky životního minima platné od 1. 7. 2013 jsou:

- pro jednotlivce 198,09 Eur
- pro další dospělou osobu v domácnosti 138,19 Eur
- pro nezaopatřené dítě 90,42 Eur

Životní minimum rodiny pak tvoří suma částek životních minim jednotlivců. [45]

Náhrada výživného

Náhradní výživné je dávka na zabezpečení výživy nezaopatřenému dítěti a směřuje rodiči, jiné fyzické osobě, která má svěřené dítě do péče, nebo nezaopatřenému dítěti, je-li plnoleté. Nárok na ni vzniká v případě, že povinná osoba, ač na základě soudního rozhodnutí, neplní svou vyživovací povinnost. Dále si příspěvek lze nárokovat v případě, že nezaopatřenému dítěti nevznikl nárok na sirotčí důchod anebo poskytovaný sirotčí důchod nedosahuje minimálního výživného **stanoveného zákonem 36/2005 Z. z., o rodině a o změně a doplnění některých zákonů v znení neskorších predpisov**. Podmínkou pro uznání nároku je, že nezaopatřené dítě povinné školní docházkou, musí tuto docházku řádně plnit, a příjem žadatele je nižší než **2,2násobek** sumy životního minima. Výše výživného je stanovena soudem, ale nesmí přesahovat **1,2násobek** životního minima nezaopatřeného dítěte. Pokud osoba povinná platit výživné hradí výživné alespoň částečně, výše příspěvku je určena rozdílem výživného stanoveného soudem a částkou hrazenou povinnou osobou. Sirotci mají nárok na výživné ve výši minimálního výživného, pokud nedostávají sirotčí důchod. V případě, že dostávají sirotčí důchod, mají nárok na rozdíl minimálního výživného a částky vyplacené. Pokud je výše minimálního výživného nižší než 0,66 Euro za měsíc, úřad práce, sociálních věcí a rodiny tuto částku nevyplácí. [44]

Finanční prostředky vynaložené na dávky státní sociální podpory za léta 2005-2012 jsou zaevidovány v následující tabulce č. 21.

Tabulka č. 21: Vyplacená dávky státní sociální podpory v SR v letech 2002-2012 (v mil. Eur)

Státní sociální dávky	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
celkem	521,04	527,42	530,14	545,77	609,81	703,26	718,38	710,91
z toho								
Přídavek na dítě	287,99	280,89	273,98	268,04	304,59	319,11	315,02	316,48
Rodičovský příspěvek	216,79	234,32	244,64	250,88	259,21	329,23	349,62	340,98
Příspěvek při narození dítěte	7,1	7,6	7,5	22,77	40,79	43,92	44,46	44,31
Příspěvek na pohřeb	3,98	3,95	4,02	4,08	4,06	4,11	4,01	3,99
Příspěvek na péči o dítě					1,16	6,89	5,27	5,15
Dávky pěstounské péče	5,18	0,66						

Zdroj: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=14600>

Většina dávek vyplácených v hmotné nouzi může být nárokována osobami, které mají omezené příjmy, tzn., jejichž příjmy nedosahují částky životního minima jednotlivce, či rodiny. Při posuzování osoby v hmotné nouzi se zkoumají příjmy a majetek domácností žádajících o dávky hmotné nouze. Příjem se posuzuje za kalendářní měsíc, ve kterém je podána žádost o dávku a dále po celou dobu poskytování dávky. Dávky poskytované v hmotné nouzi jsou upraveny **zákonem č. 417/2013 Z. z., o pomoci v hmotnej núdzi v znení neskorších predpisov**. Mezi dávky v hmotné nouzi patří dávky: Dávka v hmotné nouzi, Ochranný příspěvek, Aktivační příspěvek, Příspěvek na nezaopatřené dítě a Příspěvek na bydlení. Dávky v hmotné nouzi jsou spravovány a vypláceny příslušnými ÚPSVR. Vzhledem k zaměření na podporu rodin jsou níže podrobněji analyzovány jen dávky vztahující se k této problematice. [66]

Příspěvek na nezaopatřené dítě

Tato dávka je směřována pro rodinu s dětmi v hmotné nouzi a slouží na podporu výchovy, vzdělání a všestranného rozvoje. Dítě musí řádně plnit povinnou školní docházku. Výše příspěvku je 17,20 Eur měsíčně. [66]

Dotace na podporu výchovy dítěte

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SK ještě poskytuje dva druhy dotace na podporu výchovy dítěte. Tyto dotace slouží rodinám, které mají příjmy na hranici životního minima nebo pobírají dávky v hmotné nouzi a příspěvky k dávce.

- **Dotace na podporu výchovy k stravovacím návykům dítěte ohroženého sociálním vyloučením**

Žadatelem je obec, zřizovatel mateřské či základní školy nebo samo školní zařízení, které dítě, žijící v rodině v hmotné nouzi, navštěvuje. Výše je maximálně 1 Eur na den, ve kterém se dítě zúčastnilo vyučování, či trávilo den v předškolním zařízení a mělo tam oběd. Dávku je možné poskytnout na všechny děti ve školním či předškolním zařízení, je-li tam alespoň 50 % dětí z celkového počtu z rodin v hmotné nouzi. Dávku lze poskytovat maximálně do ukončení základní školní docházky, jsou-li splněny podmínky nároku.

- **Dotace na podporu výchovy k plnění školních povinností dítěte ohroženého sociálním vyloučením**

Školními pomůckami se rozumí sešity, psací potřeby, učebnice, nezbytné individuální pomůcky, které přímo souvisí se vzděláváním a přípravou dítěte. Výše dotace je maximálně 33,20 Eur na dítě za rok. Žadatel, maximální doba poskytování dotace i podmínka na dotaci jsou pro všechny děti stejné jako u dotace na podporu výchovy k stravovacím návykům dítěte ohroženého sociálním vyloučením. [46]

4.2.2 Podpora bydlení

V rámci pomoci v hmotné nouzi je poskytován **Příspěvek na bydlení**. Tento příspěvek je směřován jednotlivci či rodinám na částečnou úhradu nákladů spojených s bydlením. Výše příspěvku záleží na počtu osob v domácnosti. Pro jednotlivce je výše příspěvku 55,80 Eur za měsíc a pro domácnost s více nájemci je příspěvek 89,20 Eur za měsíc. Příspěvek náleží vlastníku bytu či domu nebo nájemci, který tam má trvalé bydliště. Nárok na příspěvek se přezkoumává po 6 měsících poskytování dávky nebo po 12 po sobě jdoucích kalendářních měsících od posledního přezkoumání a schválení dávky, platí-li výdaje ročně.[66]

Státní výdaje vynaložené na pomoc v hmotné nouzi uvádí následující tabulka č. 22. Částka celkových vyplacených výdajů je přepočtena na Kč dle kurzu Slovenské koruny a Eura k datu 31. 12. aktuálního roku a zaokrouhlena na celé mil. Kč.

Tabulka č. 22: Výplata dávek pomoci v hmotné nouzi v SR v období 2005-2012

Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Výdaje na pomoc v hmotné nouzi (mil. Kč)	12 206	14 854	14 024	11 904	6 534	7 167	7 060	6 801
mil. Euro	234,28	288,62	278,9	226,65	247,53	283,24	273,439	269,994
mil. Sk	7 058	8 695	8 402	6 828				

Zdroj: http://www.statistics.sk/pls/elisw/casovy_Rad.procDlg

4.2.3 Úmrtí v rodině

V případě úmrtí člena rodiny vzniká pozůstalým za určitých podmínek nárok na dávky důchodového pojištění, či státní sociální podpory.

Příspěvek na pohřeb

Příspěvek na pohřeb je státní sociální dávka, kterou stát přispívá na úhradu výdajů spojených se zabezpečením pohřbu. Je nutné podat písemnou žádost na Úřad práce, sociálních věcí a rodiny, žádost musí být potvrzena příslušnou pohřební službou. Příspěvek je jednorázový ve výši 79,670 Eur a jeho právní úprava je zakotvena v **zákoně č. 238/1998 Z.z. o příspěvku na pohřeb v znení neskorších predpisov.** [39]

Vdovský a vdovecký důchod

Na Vdovský/vdovecký důchod má nárok občan, kterému zemřel manžel/manželka. Podmínkou nároku je, že zemřelý v den svého úmrtí pobíral starobní důchod, předčasný, nebo invalidní důchod, v den svého úmrtí splňoval podmínky pro přiznání invalidního, starobního důchodu, nebo zesnulý zemřel následkem pracovního úrazu či nemoci z povolání. Od 1. ledna 2004 již nemá nárok rozvedený pozůstalý i přesto, že splňuje podmínky nároku. Výše důchodu činí 60 % částky důchodu zesnulého. Vyplácí se po dobu jednoho roku od úmrtí. Doba výplaty Vdovského/vdoveckého důchodu prodlužuje, splňuje-li pozůstalý alespoň jednu z následujících podmínek:

- pečuje o nezaopatřené dítě, které pobírá sirotčí důchod v důsledku téhož úmrtí nebo které je vychováváno v rodině zesnulého
- je postižen s mírou ztráty pracovní schopnosti nejméně 70 %
- dosáhl důchodového věku

- vychoval tři nebo více dětí
- vychoval dvě děti a dosáhl věku 52 let

Podrobnější výpočet a informace o vdovském/vdoveckém důchodě je v **zákoně č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov**. Dávku spravuje Sociální pojišťovna SR a patří do oblasti důchodového pojištění. [61]

Sirotčí důchod

Sirotčí důchod slouží jako finanční příspěvek nezaopatřenému dítěti v případě úmrtí jednoho či obou rodičů. Nárok na důchod vzniká splněním podmínek, které jsou uvedeny u Vdovského/vdoveckého důchodu (viz text výše). Výše důchodu je 40 % důchodu, na který by měl zemřelý nárok. Výplata dávky zaniká ukončením vzdělání dítěte nebo v případě, kdy je dítě osvojeno do jiné rodiny. Dávku spravuje a vyplácí Sociální pojišťovna SK a je upravena v **zákoně č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov**. [60]

Níže v tabulce č. 23 jsou uvedeny vyplacené pozůstalostní důchody za období 2005-2012. Částka celkových vyplacených důchodů je přepočtena na Kč dle kurzu Slovenské koruny a Eura k datu 31. 12. aktuálního roku.

Tabulka č. 23: Vyplacené pozůstalostní důchody v SR v období 2005-2012

Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vyplacené důchody celkem (v tis.)	345	346	364	366	367	364	365	364
v tom:								
vdovské a vdovecké	313	316	334	337	338	336	337	337
sirotčí	32	30	30	29	29	28	28	27
Vyplacené dávky na důchodové pojištění (vmil. Kč)	21 422	22 640	23 818	27 851	15 229	14 930	15 547	15 689
v tom:								
vdovské a vdovecké (v Sk)	11 507	12 259	13 041	14 721				
vdovské a vdovecké (v Eurech)	381,96	406,92	432,88	488,65	532,37	547	559,06	580,01
sirotčí (v Sk)	880	993	1 229	1 253				
sirotčí (v Eur)	29,21	32,96	40,8	41,59	44,49	43	43,06	42,8

Zdroj: http://www.statistics.sk/pls/elisw/casovy_Rad.procDlg

4.2.4 **Dávky pěstounské péče**

I na Slovensku existuje podpora nejen pěstounů, ale veškeré náhradní péče, do které je dítě svěřeno soudem. Dávky pěstounské péče se řídí zákony č. 627/2005 a č. 383/2013, které jsou v celém znění uvedeny v Příloze B. Stát podporuje pěstounskou péči poskytováním pěti finančních příspěvků.

Jednorázový příspěvek dítěti při převzetí do náhradní péče

Tato dávka spočívá v jednorázovém finančním příspěvku na úhradu ošacení, obuvi, hygienických potřeb, nábytku a jiných věcí, které jsou nutné k uspokojení potřeb dítěte. Příspěvek je poskytován jednorázově, na jedno dítě ve výši 500 Eur, na základě písemné žádosti na Úřad práce, sociálních věcí a rodiny. [47]

Jednorázový příspěvek dítěti při zániku náhradní péče

Tento příspěvek slouží jako finanční výpomoc na osamostatnění dítěte při zániku náhradní péče. Nárok na příspěvek má plnoleté dítě, které bylo v náhradní péči alespoň jeden rok před dosažením plnoletosti. Výše příspěvku činí 922,29 Eur a je poskytována jednorázově. Písemná žádost se podává na ÚPSVR. [48]

Opakovaný příspěvek dítěti svěřenému do náhradní péče

Opakovaný příspěvek dítěti svěřenému do náhradní péče slouží jako finanční výpomoc pro uspokojování potřeb dítěte na výživu, výchovu, vzdělání a bydlení. Nárok na dávku plyne nezaopatřenému dítěti svěřenému do náhradní péče, nebo plnoletému nezaopatřenému dítěti, které před dosažením plnoletosti bylo svěřeno do náhradní péče a stále žije v domácnosti s fyzickou osobou, které bylo dítě svěřeno do péče. V tomto případě však příjmy plnoletého nezaopatřeného dítěte nesmí přesáhnout výši poskytovaného příspěvku, což je částka 138,13 Eur za měsíc. Dávka se vyplácí každý měsíc po trvání nároku ve výši 138,13 Eur nebo ve výši rozdílu příjmů nezaopatřeného plnoletého dítěte a částky příspěvku. Písemná žádost se podává na ÚPSVR. [49]

Opakovaný příspěvek náhradnímu rodiči

Oprávněnou osobou opakovaného příspěvku náhradnímu rodiči je náhradní rodič dítěte a příspěvek slouží na osobní péči o dítě. Pokud jsou náhradními rodiči manželé, příspěvek náleží jen jednomu z nich. Nárok na příspěvek zaniká, pokud má rodič nárok

na dávky nemocenského pojištění, rodičovský příspěvek anebo dítě svěřené do péče je jeho příbuzným v přímé linii. Příspěvek se poskytuje měsíčně po dobu trvání nároku ve výši 175,62 Eur. Pokud se oprávněná osoba stará o tři a více dětí, kteří jsou sourozenci, opakovaný příspěvek se zvyšuje o částku 124,91 Eur měsíčně. Písemná žádost se podává na ÚPSVR. [50]

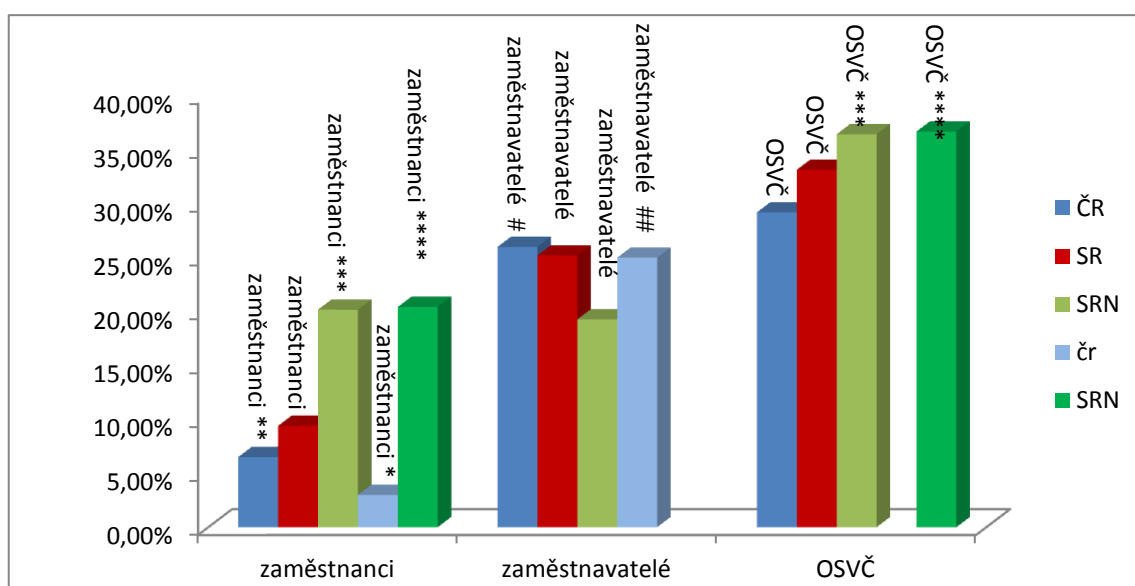
Osobní opakovaný příspěvek náhradnímu rodiči

Tato dávka slouží náhradnímu rodiči, kterému je svěřeno do péče dítě s těžkým zdravotním postižením. Pokud jsou náhradními rodiči manželé, příspěvek náleží jen jednomu z nich. Nárok na příspěvek zaniká, pokud opatrovníkovi byl přiznán peněžitý příspěvek za opatrování, náhradní rodič poskytuje dítěte asistenční službu nebo byl dítěti přiznán peněžitý příspěvek na osobní asistenci. Příspěvek se vyplácí měsíčně ve výši 72,36 Eur na každé svěřené dítě s těžkým zdravotním postižením. Písemná žádost se podává na ÚPSVR. [51]

5 KOMPARACE SOCIÁLNÍCH SYSTÉMŮ VYBRANÝCH ZEMÍ

Struktura a organizace sociálního systému v ČR je velice podobná struktuře a organizaci na Slovensku. Sociální systémy obou zemí lze rozčlenit do tří pilířů: sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc, což znázorňují obrázky č. 2 a č. 4. Oproti tomu v Německu sociální systém lze rozdělit jen do dvou pilířů: sociální pojištění a sociální pomoc, viz obrázek č. 3. Pilíř sociálního pojištění v každé zemi obsahuje jiný počet a druhy pojištění. Na Slovensku je navíc od ČR součástí sociálního pojištění úrazové a garanční pojištění a v Německu přebývá oproti ČR pojištění pro případ odkázanosti na dlouhodobou péči a úrazové pojištění. Všechny země však disponují nemocenským, důchodovým pojištěním a pojištěním pro případ ztráty zaměstnání. Výše povinných odvodů na sociální pojištění v jednotlivých zemích je znázorněno následujícím grafem, obrázek č 5.

Obrázek č. 5: Komparace odvodu povinného sociálního pojištění dle osob

Zdroj: vlastní zpracování

* odvod sociálního pojištění bez účasti důchodového spoření

** odvod sociálního pojištění s účastí důchodového spoření

*** odvod sociálního pojištění v SRN nesplňující podmínku – bezdětnost, od věku 23 let, narození od 31. 12. 1939

**** odvod sociálního pojištění v SRN splňující podmínku – bezdětnost, od věku 23 let, narození od 31. 12. 1939

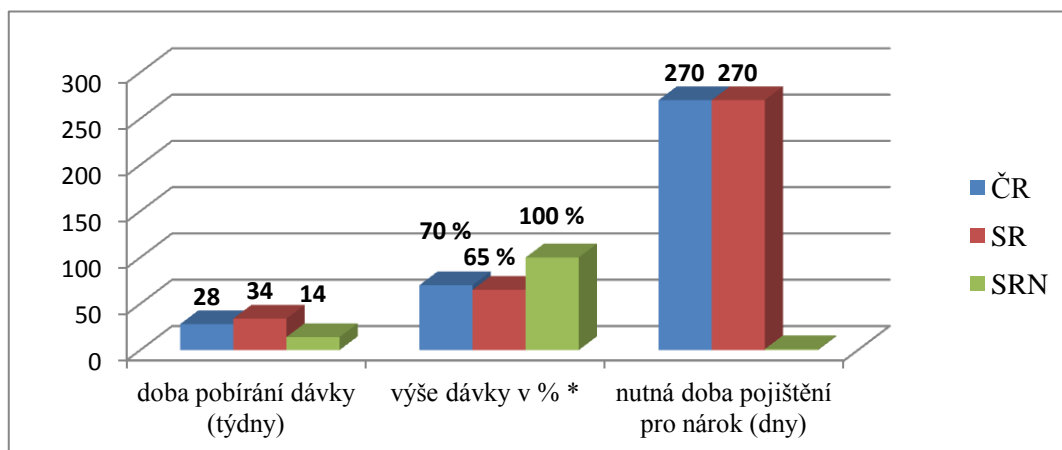
zaměstnavatelé \leq 25 zaměstnanců

zaměstnavatelé \geq 26 zaměstnanců

Ve výše uvedeném obrázku jsou komparovány jen povinné odvody na státní sociální pojištění do státního rozpočtu. OSVČ v ČR se mohou ještě dobrovolně účastnit nemocenského pojištění a odvádět navíc 2,3 % a OSVČ v Německu se mohou ještě dobrovolně účastnit pojištění pro případ nezaměstnanosti a odvádět navíc 3 % z vyměřovacího základu. V ČR je ještě možnost účastnit se důchodového spoření, kdy je zaměstnancům či OSVČ odváděno navíc 5 % z vyměřovacího základu, a ty jsou posílány na soukromý účet u vybrané penzijní společnosti. Účast důchodového spoření v SR nijak neovlivní odvody plátců, Sociální pojišťovna Slovenské republiky po obdržení platby odesílá 4 % z přijaté sumy na soukromý účet libovolného správce důchodového spoření. Právní úprava sociálního pojištění je v ČR a SR stanovena několika zákony, zatímco v Německu vše spadá pod Sociální zákoník (Sozialgesetzbuch), který se skládá z dvanácti samostatných knih.

Dávky nemocenského pojištění zaměřené na podporu rodin s dětmi jsou ve všech třech zemích obdobné. Pouze dávka vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství není v Německu zákoně upravena, ale na základě soukromého pojištění lze sjednat pojištění pro obdobnou situaci. VPTM je v ČR a SR velice podobný, liší se jen ve výši příspěvku, kdy v ČR je vyplácen celý rozdíl ale *redukováného* denního vyměřovacího základu ke dni převedení na jinou práci a průměru příjmů určených na jeden den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení a v SR je vypláceno pouze 55 % rozdílu mezi MVZ a vyměřovacím základem, ze kterého zaměstnankyně platí nemocenské pojištění v jednotlivých kalendářních měsících po přeřazení na jinou práci. Délka poskytování je stejná, v těhotenství od doby převedení do nástupu na PPM, v mateřství maximálně do 9 měsíců věku dítěte. Pro výpočet nemocenských dávek se používá DVZ, jen v ČR se DVZ ještě redukuje pomocí redukčních hranic, viz str. 46, což může výši poskytované dávky v komparaci značně zkreslovat. Nárok na dávky nemocenského pojištění je podmíněn trvalým bydlištěm v daném státě ve všech zemích a v ČR a SR ještě minimální dobou účasti pojištění. Následující grafy srovnávají ve všech třech zemích dávky PPM (v Německu nazváno dávka v mateřství), uvádí obrázek č. 6, a dávku ošetřovného, uvádí obrázek č. 7. Správu a výplatu dávek nemocenského pojištění má na starosti ČSSZ v ČR, Sociální pojišťovna na Slovensku a státní nebo soukromá zdravotní pojišťovna v SRN.

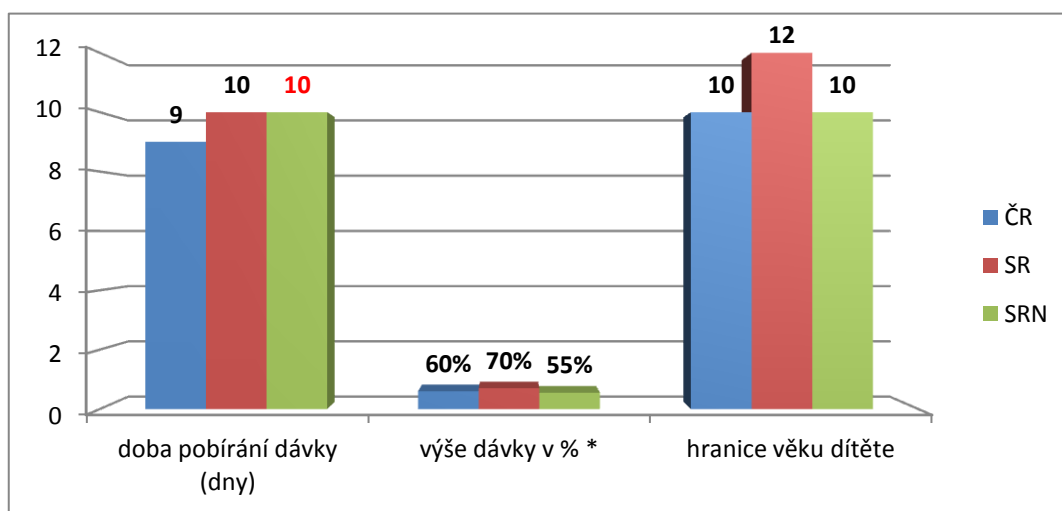
Obrázek č. 6: Komparace dávky PPM ve vybraných zemích

Zdroj: Vlastní zpracování

Ochranná lhůta pro nárok na dávku PPM je v ČR stanovena na 180 dní a v SR na pouhých 7 dní, ale v době těhotenství 8 měsíců. V Německu není ochranná lhůta stanovena, je určena jen podmínka účasti nemocenského pojištění.

Obrázek č. 7: Komparace dávky ošetřovné ve vybraných zemích

Zdroj: Vlastní zpracování

*procentní výše z DVZ v SR a SRN, z **redukováného** DVZ v ČR

Doba poskytování Ošetřovného v SRN je omezena na 10 dní za rok na jedno dítě a maximálně si rodič může za rok vybrat 25 dní (v případě více dětí), samoživitel má nárok na dvojnásobek dní.

Oblast státní sociální podpory není v Německu určena, ale některé vyplácené dávky ze státní sociální podpory v ČR a SR jsou srovnatelné s dávkami poskytovaných ze sociálního pojištění v SRN. Rodičovský příspěvek je vyplácen ve všech zemích a jeho výše a doba vyplácení jsou rozdílné. Ani v jedné zemi není nutná účast pojištění pro nárok na RP, přestože v SRN patří tento příspěvek do oblasti sociálního pojištění. Výše RP v Německu závisí na předešlých výdělcích za posledních 12 kalendářních měsíců (zaměstnanci i OSVČ musí z výdělku povinně hradit odvody na sociální pojištění). Poté se dle výše výdělku stanovuje procentní sazba (65-100 %), ze které se určí RP (max. však ve výši 1 800 Eur za měsíc). Pokud nelze vyměřit příspěvek z předešlých příjmů, dávka spadá do oblasti sociální pomoci a je stanovena ve výši 300 Eur za měsíc. Oproti tomu v ČR má nárok na RP za splnění určitých podmínek (nárok na PPM, nebo je 70 % jeho třicetinásobku denního vyměřovacího základu menší nebo roven částce 7 600 Kč) každý občan a v případě předešlých příjmů může libovolně určovat výši měsíčního příspěvku. Stát totiž garantuje poskytnutím sumy 220 000 Kč a poté je už na pobírateli, jak si sám vydanou částku rozdělí na měsíční příspěvky. Doba pobírání RP je v ČR libovolná, max. však 4 roky. Ale v případě, že si rodič nemůže zvolit podpůrní dobu libovolně (ani jeden z rodičů nemá nárok na PPM), je doba pevně stanovena na 4 roky a výše příspěvku je v prvních 9 měsících 7 600 Kč a po zbytek RP 3 800 Kč. Na Slovensku je to jednodušší, je pevně stanovena doba 3 roky trvání RP a poskytovaná výše v částce 203,20 Eur za měsíc. V Německu je podpůrní doba max. 14 měsíců, a to jen v případě účasti pobírání dávky RP v minimální délce dvou měsíců druhého rodiče, anebo u samoživitele. Ve všech zemích se shoduje návaznost RP na PPM, bez nároku PPM je RP vyplácen ode dne porodu. RP je spravován a vyplácen ve všech zemích příslušným úřadem práce dle místa bydliště žadatele.

Výše uvedené informace jsou pro lepší přehlednost shrnuty v tabulce č. 24. Částky uvedené pro ČR jsou přepočteny na Eura dle kurzu ČNB platného k 25. 4. 2014 a jsou zaokrouhleny na celá Eura nahoru.

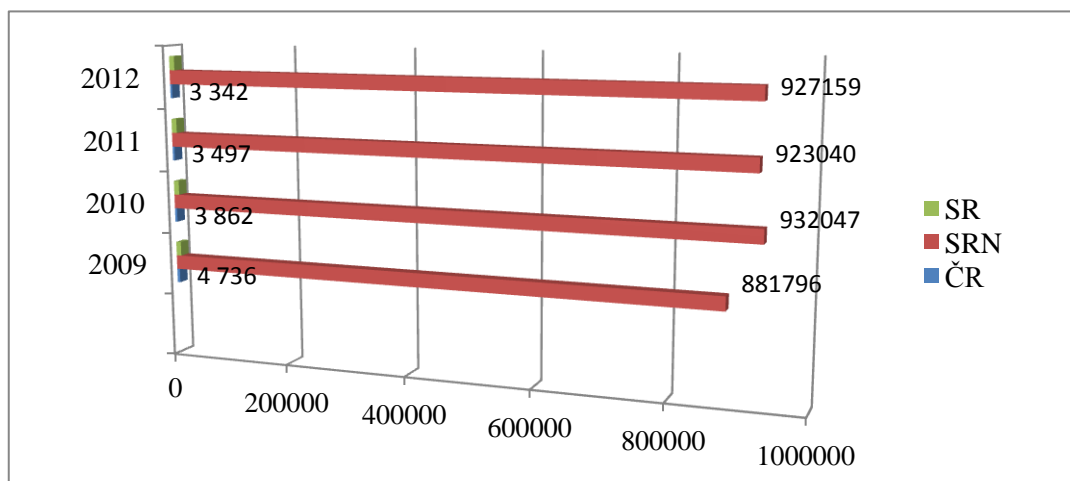
Tabulka č. 24: Komparace rodičovského příspěvku ve vybraných zemích

Rodičovský příspěvek	max. doba poskytování RP	poskytovaná výše	Měsíční příspěvek pokud není nárok na PPM	Poznámka
ČR	4 roky	220 000 Kč (celkem), (8 012 Eur)	do 9 m. 7 600 Kč (277 Eur) poté 3 800 Kč (138 Eur) do 4 let	-
SR	3 roky	203,20 Eur (měsíčně)	203,20 Eur	-
SRN	14 měsíců	67 % z příjmu v rozmezí 1000-1200 Eur (měsíčně) 100 % z příjmu pod 1000 Eur (měsíčně) 65 % z příjmu nad 1240 Eur (měsíčně)	300 Eur	u příjmu nad 500 000, 250 000 Eur ročně u samoživitelů, není nárok na RP

Zdroj: Vlastní zpracování

Níže je uveden graf, obrázek č. 8, s výdaji státního rozpočtu na vyplacené přídatky na dítě za období 2009-2012.

Obrázek č. 8: Komparace výdajů na rodičovský příspěvek v období 2009-2012 (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování

Poznámka: Částky jsou uvedeny v mil. Kč, Eura jsou přepočteny dle kurzu ČNB k 25. 4. 2014.

V Německu vzniká ještě nárok na příspěvek na sourozence ve výši 10 % vyměřeného RP, je-li v rodině více malých dětí, což je min. 75 Eur měsíčně. Na rodičovské dovolené může být rodič v SRN až po dobu 3 let, ale jen 14 měsíců pobírá RP, poté navazuje

nově vzniklý příspěvek na péči. Tento příspěvek se poskytuje ve výši 150 Eur měsíčně na dítě do 3 věku, nejdříve ale od jeho 15. měsíce. Nárok vzniká na děti narozené od 1. srpna 2012.

Další srovnatelnou dávkou je přídavek na dítě, ale i tento přídavek se v každé zemi výrazně odlišuje. Nárok na přídavek mají rodiče nezaopatřených dětí do věku až 25 let v SRN a SR a do věku až 26 let v ČR. Ale jen v ČR je tento přídavek dávkou testovanou příjmem rodiny. Náleží jen rodinám s příjmy nižšími než je 2,3násobek životního minima, sazby životního minima jsou uvedeny na str. 50. Ostatní země poskytují přídavek na dítě všem rodinám s dětmi bez ohledu na jejich příjmy. Výše přídavku se v ČR odvíjí od věku dítěte, v SR je plošně stanovena a v SRN se určuje dle pořadí narozeného dítěte. Výše přídavku na dítě je uvedena podle jednotlivých zemí v tabulce č. 25. Na Slovensku je možné obdržet ještě příplatek k přídavku na dítě, za podmínky, že si rodič nemůže uplatnit daňový bonus dle 33 zákona č. 595/2003 Zb., o dani z příjmov. V Německu mohou ještě nízkopříjmové rodiny s dětmi dostat sociální příplatek na dítě ve výši 140 Eur měsíčně na každé dítě. Limitní hranice pro nárok je 600 Eur měsíčně pro samoživitele a 900 Eur měsíčně pro pár. Doplnkovým příspěvkem sociálního příplatku je vzdělávací balíček, který slouží k úhradě různých školních aktivit, školních potřeb, vícedenních kurzů, dopravy žáků do školy, stravného atd. Dávka spadá do sociální pomoci a je limitována příjmem rodiny. V ČR žádné příplatky k přídavkům na děti neexistují.

Tabulka č. 25: Komparace výše přídavku na dítě ve vybraných zemích

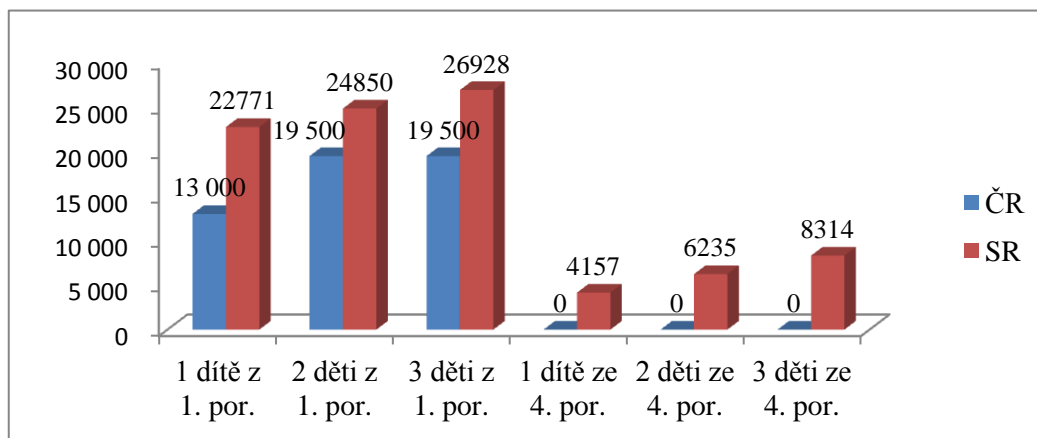
Přídavek na dítě	0-6 let	6-15 let	15-26 let
ČR	500 Kč (18,20 Eur)	610 Kč (22,21 Eur)	700 Kč (25,49 Eur)
SR	23,52 Eur		
SRN	184 Eur (1. a 2. dítě)		
	190 Eur (3. dítě)		
	215 Eur (4. dítě a víc)		

Zdroj: Vlastní zpracování

Poznámka: Částky jsou uvedené pro ČR jsou přepočteny na Eura dle kurzu ČNB k 25. 4. 2014.

Další srovnatelnou dávkou státní sociální podpory je porodné. V SRN neexistuje, komparace je tedy jen ve vztahu ČR a SR. V ČR je nárok opět omezen testováním hranicí příjmu žadatele. Nárok na porodné má žadatel, jehož jsou nižší nebo rovny 2,3násobku životního minima. Dávka je poskytována jen jednorázově na první dítě (nebo více současně narozených dětí). V SR je porodné poskytováno plošně, pouze od 4. porodu se jeho výše snižuje. Dávka se vyplácí také jednorázově. Při narození 2 a více dětí současně je v ČR stanovena pevná suma porodného ve výši 19 500 Kč, v SR je za 2. a každé další dítě narozené současně připočtena částka 75,69 Eur. Níže v grafu, obrázek č. 9, je vypočtena výše porodného na 1-3 současně narozené děti z prvního porodu žadatele a na 1-3 současně narozené děti ze 4. porodu žadatele. Touto modelovou situací je zdůrazněn rozdíl obdržného porodného pro ženu, která rodila jen jednou, a která rodila čtyřikrát. Matka, která rodila dvakrát nebo třikrát, dostane na Slovensku stejné porodné, jako kdyby rodila jen jednou. Ale v ČR již od druhého porodu nedostane žádné porodné.

Obrázek č. 9: Výše porodného dle počtu dětí a porodů v ČR a SR (v Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování

Poznámka: Částky jsou uvedeny v Kč, Eura jsou přepočteny dle kurzu ČNB k 25. 4. 2014.

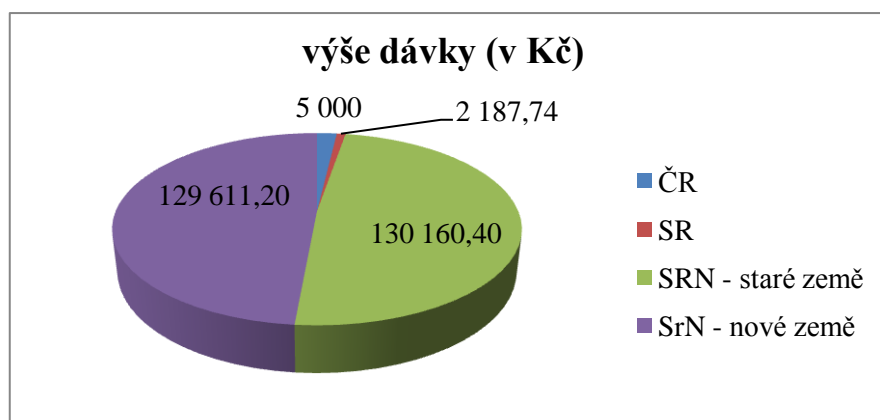
Na Slovensku je navíc ještě finančním příspěvkem řešena situace, ve které se rodičům narodí tři a více dětí současně anebo v období dvou let dvoje dvojčata (či „vícerčata“) za sebou. Rodičům pak náleží příspěvek ve výši 110,36 Eur ročně na každé dítě až do jeho věku 15 let.

Ze státní sociální podpory jsou na Slovensku vypláceny příspěvek na péči o dítě a náhrada výživného. Obdobná dávka náhrada výživného je vyplácena i v Německu,

a to výživné. V obou případech se jedná o náhradu alimentů, které povinní i přes rozhodnutí soudu neplatí. Nízkopříjmové rodiny na Slovensku si mohou nárokovat dávky hmotné nouze v podobě jednorázové dávky v hmotné nouzi, příspěvek na nezaopatřené dítě a dotace na podporu výchovy dítěte. Dávky jsou omezeny limitní hranicí příjmů rodiny. V Německu se k podpoře rodin vztahuje ještě jedna dávka sociální pomoci, a to sociální příplatek. Dále jsou stanoveny plošné dávky pro občany v tíživé finanční situaci, jsou to dávky „běžné potřeby“. Ostatní poskytované dávky sociální pomoci jsou dle individuálních sazeb každé země SRN, schvalované na základě doložených příjmů a nákladů žadatele.

Pokud se rodina potýká s úmrtím člena rodiny, dávky vyplácené v této situaci jsou ve všech třech zemích velice podobné. Všechny země vyplácí vdovský a vdovecký důchod, sirotčí důchod a pohřebné. Pohřebné je ve všech vybraných zemích jednorázová dávka určená na pokrytí nákladů spojených s vypravením pohřbu. V ČR je dávka poskytována na pokrytí vypravení pohřbu jen nezaopatřenému dítěti nebo rodiči nezaopatřeného dítěte. Zatímco v ČR a SR je to netestovaná dávka státní sociální podpory, v SRN je to dávka spadající pod úrazové pojištění a její výše je individuálně stanovena příslušnou pojišťovnou v pojistné smlouvě. Pevně stanovené částky pohřebného jsou v Německu vypláceny jen Sociální pojišťovnou pro zemědělce, lesníky a zahradníky. Níže v grafu, obrázek č. 10, jsou uvedeny dávky pohřebného (pro SRN je použita pevná částka vyplácené Sociální pojišťovnou pro zemědělce, lesníky a zahradníky).

Obrázek č. 10: Výše pohřebného ve vybraných zemích (v Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování

Poznámka: Částky jsou uvedeny v Kč, Eura jsou přepočteny dle kurzu ČNB k 25. 4. 2014.

V oblasti bydlení se poskytované dávky značně liší. Srovnatelný je všude poskytovaný příspěvek na bydlení, který je určen pro nízkopříjmové rodiny jako částečná úhrada nákladů spojených s bydlením. Nárok na příspěvek podléhá ve všech zemích testování příjmů. Zatímco v ČR spadá pod dávky státní sociální podpory, v SR je to dávkou pomoci v hmotné nouzi a v SRN je samostatnou dávkou upravenou zvláštním zákonem a její nárok se odvíjí od dávek sociální pomoci. Výše příspěvku na bydlení je v SR stanovena pevnou částkou (55,80 Eur pro jednotlivce a 89,20 Eur pro vícečlennou domácnost), v ČR a SRN je složitě počítána dle normativních nákladů na bydlení, které jsou stanoveny pro každou obec (ČR) nebo zemi (SRN) individuálně dle počtu obyvatel v obci nebo zemi a výše nákladů na bydlení v dané lokalitě. Délka poskytování příspěvku na bydlení je v ČR poskytována na 84 měsíců v období posledních 10 let, v SRN na 1 rok a v SR není délka limitována, jen se po 6 měsících nárok přezkoumává (s ročními výdaji a již s jedním schváleným přezkoumáním po 12 měsících). V oblasti bydlení je v SRN poskytován ještě příspěvek na bydlení a vytápění, což je minimální dávkou v nezaměstnanosti II. typu, a vyplácí se ve výši nákladů na bydlení. V ČR je v rámci pomoci v hmotné nouzi poskytován ještě doplatek na bydlení, který je též určený na úhradu nákladů spojených s bydlením. Českým občanům v hmotné nouzi ještě náleží dávka příspěvek na živobytí, kdy po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nezbývá rodině částka na živobytí (výše životního minima).

Dávky pěstounské péče jsou v ČR a SR velice podobné. V obou zemích je poskytováno pět druhů dávek pěstounské péče. V Německu jsou dávky pěstounské péče individuálně stanoveny každou spolkovou zemí. Jejich množství a výše záleží na štedrosti jednotlivé spolkové země.

6 ZHODNOCENÍ A SHRNU TÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

Komparací sociálních systému vybraných zemí, lze dojít k závěru, že v rámci celého systému, ať už se jedná o strukturu, či poskytované dávky, je Česká republika velice srovnatelná se Slovenskem. Německo se od těchto dvou zemí liší již uspořádáním sociálního systému pouze do dvou pilířů a nejednoznačností určení nároku a výše dávek sociální pomoci. Z hlediska podpory rodin s dětmi je Německo nejvíce štedré. Jeho krédem je podpora rodin s dětmi, což provádí nejen prostřednictvím sociálních dávek, ale i mnoha poradenskými centry. Ve státní režii je i Spolková nadace Matka a dítě, která se zabývá pomocí budoucím matkám v tíživé finanční situaci.

V oblasti sociálního pojištění jsou v ČR pouze tři druhy pojištění, v SRN a SR pět druhů a v SR navíc ještě rezervní fond solidarity, do kterého povinně platí odvody zaměstnavatelé a OSVČ. Co se týče zatížení dle jednotlivých osob, lze konstatovat, že největší odvody z platu zaměstnanců na sociální pojištění mají v Německu (přes 20 %), na druhém místě jsou Slováci (9,4 %) a nejméně odvádí čeští zaměstnanci (6,5%, 8 % v případě důchodového spoření, kdy 3 % jdou do státního rozpočtu a 5 % do soukromého penzijního fondu). Zaměstnavatelé v ČR a SRN mají srovnatelnou povinnost odvodů za své zaměstnance na sociální pojištění (okolo 25 %) a v SRN odvádí o cca 5 % méně (19,275 %). OSVČ, pokud povinně hradí odvody na sociální pojištění, jsou nejvíce zatíženi v SRN (přes 36 %) a k tomu si dobrovolně mohou hradit pojistné na úrazové pojištění. V SR je výše sazby pro OSVČ o něco málo nižší, ale stále je to přes 30 % (33,15 %) a dobrovolně se mohou účastnit ještě pojištění pro případ nezaměstnanosti. České OSVČ v komparaci s ostatními zkoumanými zeměmi hradí nejnižší odvody (29,2 %, 31,2 % pokud se účastní důchodového spoření, kdy 26,2 % jde do státního rozpočtu a 5 % do libovolného penzijního fondu).

Z pohledu nároků na poskytované dávky je evidentní, že Německo a Slovensko vyplácí dávky více plošně než ČR. V ČR jsou dávky častěji testovány hranicí příjmu žadatele. Dávky jsou zde určeny spíše sociálně slabším rodinám, běžné rodině často nárok na spoustu poskytovaných dávek vůbec nevznikne. Např. porodné lze v ČR nárokovat jen jednou, tedy na první dítě nebo více současně narozených dětí v rodině,

ale jen po splnění podmínky nízkého příjmu rodiny. Výše je pevně stanovena pro narozené jedno dítě a zvláště pro narozených více dětí najednou. V Německu není tato dávka vůbec legislativně upravena. V SR je porodné poskytováno za každý porod ve stanovené výši, pouze od 4. a dalšího porodu se výše snižuje. Existuje ještě příplatek při více narozených dětí najednou. Dalším příkladem je přídavek na dítě, kdy v ČR je jeho nárok opět limitován příjmem rodiny. V ostatních zemích je poskytován na každé dítě a při splnění určitých podmínek až do věku 25 let, bez ohledu na hranici příjmu. Ohledně množství poskytovaných dávek je ČR oproti SR a SRN opět značně omezena. K přídavku na dítě si v SR a SRN lze v případě sociálně slabší rodiny nárokovat ještě další dávku: sociální příplatek na dítě (SRN) a příplatek k přídavku na dítě (SR). Obě tyto země ještě nabízí řešení situace, kdy je rodič samoživitel a druhý rodič neplní svou povinnost platby alimentů, i přes soudní rozhodnutí. Poté je poskytována dávka výživného (SRN) náhradního výživného (SR).

Pro matky na „mateřské dovolené“ jsou nejlépe stanoveny podmínky v ČR, ať už z hlediska délky trvání či možnosti přizpůsobování. Ve všech zemích je lidově řečená „mateřská dovolená“ rozdělena do dvou druhů dávek. První dávka je podmíněna účastí nemocenského pojištění a na druhou dávku má nárok každý, splňuje-li podmínku celodenní péče o nejmladší dítě v rodině a má trvalý pobyt v dané zemi. Ve všech zemích se na „mateřskou dovolenou“ nastupuje již 6 (v ČR a SR lze i 8) týdnů před porodem, čímž se začíná vyplácet dávka PPM. Poskytuje se až po dobu 28 týdnů v ČR, 34 týdnů v SR a pouze 14 týdnů v SRN. V případě nároku na PPM na ni navazuje dávka rodičovský příspěvek, pokud žadatel nárok na PPM nemá, vyplácí se rodičovský příspěvek rovnu ode dne porodu. Toto je ve všech komparovaných zemích stejné. V ČR může být rodič s dítětem doma až do 4 let věku dítěte, kdy dobu čerpání dávky RP si za určitých podmínek může sám libovolně stanovovat. Oproti tomu v SR je nejen pevně stanovena doba čerpání na 3 roky, ale i výše poskytované dávky na 203,20 Eur měsíčně. V SRN může rodič pobírat RP jen po dobu 14 měsíců, ale doma s nejmladším dítětem může být až do jeho věku 3 let, ovšem poté už bez nároku na peněžní dávku. V ČR výše měsíčního čerpání závisí na příjemci (v případě, že měl nárok a PPM) až do doby vyčerpání pevně stanoveného limitu 220 000 Kč, max. doba je 4 roky. Jen v Německu výše dávky závisí na předešlých příjmech žadatele. Dávka se vypočítává procentní sazbou průměrného měsíčního příjmu. Sazba je stanovena v rozmezí 65-100% a její

výše pro každého jednotlivce se odvíjí od jeho předešlých příjmů. V SRN teď nově vznikl ještě příspěvek na péči, kdy po vyčerpání RP má rodič nárok ještě na další finanční podporu až do 3 let věku dítěte. Podmínkou je, že dítě není umístěno v žádném předškolním zařízení denní péče. Slovensko je oproti ČR a SRN o krok napřed, protože tam existuje ještě příspěvek, který napomáhá ženám či mužům na „mateřské dovolené“ postupně se vrátit do práce. Příspěvek na péči o dítě podporuje matku či otce, pokud na „rodičovské dovolené“ pracuje či studuje. Tento příspěvek slouží k pokrytí nákladů vynaložených na péči o dítě v době studia či práce rodiče a lze ho pobírat do 3 let věku dítěte, tudíž současně s RP.

Pomoc v hmotné nouzi je v SR a ČR podobná, jen poskytované dávky z této oblasti jsou rozdílné. Ale podstata této pomoci je shodná, slouží lidem, kteří se dostanou do tíživé finanční situace, ve které jejich příjmy či majetek nestačí k uspokojení základních životních potřeb. V Německu slouží pro tyto situace oblast sociální pomoci. Ale oproti dávkám poskytovaných v ČR a SR je výpočet těchto dávek individuální v každé zemi Německa. Žadatel musí na příslušný úřad doložit veškeré potřebné potvrzení o příjmech a nákladech a další požadované dokumenty, a teprve na základě toho, příslušný úřad nárok a výši poskytované dávky stanovuje. Každá země Německa má své vlastní stanovené sazby, se kterými při výpočtu pracuje. Naopak v ČR a SR jsou plošně stanovené hranice příjmů, které jednoznačně určí, zda žadatel má, či nemá nárok na dávku pomoci hmotné nouze nebo některé dávky státní sociální podpory.

Obecně k sociálnímu systému jako celku, lze konstatovat, že, jelikož německá sociální politika spíše odpovídá komparativnímu modelu, velká míra sociálního zabezpečení spočívá na soukromých institucích. Např. zdravotní pojištění, občané se mohou pojistit u státní či soukromé pojišťovny a celkem na německém území operuje až 145 pojišťoven. Každá soukromá pojišťovna se snaží být atraktivní a nabízí různorodé služby nad rámec povinného pojištění. Právní rámec je jednoznačně určen, a to v Sociálním zákoníku. V ČR a SR se sociální politika nepřibližuje jednoznačně určitému modelu, ale je to spíše směsice všech tří modelů dohromady. Velkou roli v těchto zemích hraje stát, ale existuje možnost i dobrovolného připojištění u soukromých institucí.

7 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce byla komparace sociálních systémů v České republice, Německu a na Slovensku. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretické části se věnuje první kapitola, ve které jsou zprvu vysvětleny základní pojmy vztahující se k řešené problematice. Dále je v této kapitole podrobně popsán proces transformace sociálního systému v České republice. Při zpracování teoretické části byla použita odborná literatura.

Praktická část diplomové práce obsahuje pět kapitol. První tři kapitoly se zabývají detailní analýzou sociálního systému v každé z vybraných zemí. Každá z těchto tří kapitol je zaměřena na jednu vybranou zemi a je rozdělena do dvou podkapitol. V první podkapitole je uvedena struktura a organizace sociálního systému a v druhé je podrobná analýza vyplácených dávek rodinám s dětmi. Poskytované dávky jsou strukturovány do čtyř oblastí dle situace, ve kterých jsou nárokovány, a to na oblasti: těhotenství a péče o dítě, podpora v oblasti bydlení, úmrtí v rodině a dávky péčovské péče. Jednotlivé oblasti jsou zaměřeny na konkrétní dávky a jejich detailní analýzu. Čtvrtá kapitola praktické části se zabývá komparací sociálních systémů ve vybraných zemích.

V poslední kapitole praktické části je provedeno shrnutí a zhodnocení řešené problematiky. V této kapitole lze dojít k závěru, že v Německu a Slovensku je poskytování dávek více plošné, oproti tomu v České republice je většina dávek testována hranicí příjmu žadatele. V ČR si většinu dávek státní sociální podpory mohou nárokovat jen sociálně slabší rodiny. Příkladem takovýchto dávek jsou porodné a přídavek na dítě. Z hlediska množství poskytovaných dávek vychází nejhůře ČR. V Německu i na Slovensku existují dávky, které český sociální systém vůbec nezahrnuje. Jedná se zejména o dávky zaměřené na podporu rodin s nízkými příjmy, (např. sociální příplatek na dítě, vzdělávací balíček, příplatek k přídavku na dítě) nebo řeší situaci, která v ČR řešena vůbec není (např. příspěvek na péči o dítě, příspěvek rodičům, kterým se současně narodily tři a více dětí). Ale naopak z pohledu „rodičovské dovolené“ jsou na tom nejlépe rodiče v ČR. Mohou řádně a celodenně pečovat o nejmladší dítě v rodině až do 4 let jeho věku, kdy si délku a výši při splnění určitých podmínek mohou libovolně stanovit. Oproti tomu v ostatních zemích je délka

„rodičovské dovolené“ nejdéle 3 roky. V rámci zabezpečení rodin s dětmi s nízkými příjmy jsou v SR a ČR poskytovány dávky pomoci hmotné nouzi, v Německu tuto oblast řeší dávky sociální pomoci. Pro zpracování praktické části byly využity zejména zákony a internetové zdroje příslušných ministerstev a úřadů práce.

8 SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Výše pojistného na sociální zabezpečení

Tabulka č. 2: Vývoj redukční hranice v letech 2009-2014

Tabulka č. 3: Výdaje na dávky nemocenského pojištění dle osob 2005-2012

Tabulka č. 4: Výše přídatku na dítě v Kč

Tabulka č. 5: Vyplacené pozůstalostní důchody 2005-2012

Tabulka č. 6: Výplata dávek pomoci v hmotné nouzi 2005-2012

Tabulka č. 7: Příspěvek při převzetí dítěte do pěstounské péče

Tabulka č. 8: Vyplacené dávky státní sociální podpory 2005-2012

Tabulka č. 9: Výše pojistného na sociální zabezpečení v Německu

Tabulka č. 10: Vyplacené dávky sociální pomoci v Německu v letech 2009 a 2013

Tabulka č. 11: Výdaje na Rodičovský příspěvek v Německu v letech 2009, 2010

Tabulka č. 12: Počet vyplacených dávek na RP rozdělen dle pohlaví v Německu za období 2009-2012

Tabulka č. 13: Počet vyplacených dávek na RP rozdělen dle délky čerpání v Německu za období 2009-2012

Tabulka č. 14: Vyplacené dávky na Přídatek na dítě v Německu z období 2005-2012

Tabulka č. 15: Vyplacené dávky na Příspěvek na bydlení v Německu za období 2009, 2012 a 2013

Tabulka č. 16: Dávky pěstounské péče v oblasti Bádensko-Württembersko

Tabulka č. 17: Dávky pěstounské péče v oblasti Bavorsko

Tabulka č. 18: Výše pojistného na sociální zabezpečení na Slovensku.

Tabulka č. 19: Výše dobrovolného pojistného na sociální zabezpečení na Slovensku

Tabulka č. 20: Vyplacené dávky nemocenského pojištění v SR v období 2005-2012

Tabulka č. 21: Vyplacená dávky státní sociální podpory v SR v letech 2002-2012
(v mil. Eur)

Tabulka č. 22: Výplata dávek pomoci v hmotné nouzi v SR v období 2005-2012

Tabulka č. 23: Vyplacené pozůstalostní důchody v SR v období 2005-2012

Tabulka č. 24: Komparace Rodičovského příspěvku ve vybraných zemích

Tabulka č. 25: Komparace výše Přídavku na dítě ve vybraných zemích

9 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Proces sociální politiky

Obrázek č. 2: Struktura sociálního zabezpečení v ČR

Obrázek č. 3: Struktura sociálního zabezpečení v Německu

Obrázek č. 4: Struktura sociálního zabezpečení na Slovensku

Obrázek č. 5: Komparace odvodu povinného sociálního pojištění dle osob

Obrázek č. 6: Komparace dávky PPM ve vybraných zemích

Obrázek č. 7: Komparace dávky Ošetřovné ve vybraných zemích

Obrázek č. 8: Komparace výdajů na Rodičovský příspěvek v období 2009-2012
(v mil. Kč)

Obrázek č. 9: Výše Porodného dle počtu dětí a porodů v ČR a SR (v Kč)

Obrázek č. 10: Výše Pohřebného ve vybraných zemích (v Kč)

10 SEZNAM ZKRATEK

ČR... Česká republika

ČSSR... Československá socialistická republika

ČSSZ... Česká správa sociálního zabezpečení

DVZ... denní vyměřovací základ

MPSV... Ministerstvo práce a sociálních věcí

MPSVR... Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny

OSSZ... Okresní správa sociálního zabezpečení

OSVČ... osoba samostatně výdělečně činná

PPM... peněžitá pomoc v mateřství

RP... rodičovský příspěvek

SGB... Sozialgesetzbuch = Sociální zákoník Německa

SPZ... státní politika zaměstnanosti

SR... Slovenská republika

SRN... Spolková republika Německa

SSP... státní sociální podpora

ÚPSVR... Úřad práce, sociálních věcí a rodiny

VPTM... Vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství

11 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ARNOLDOVÁ, A.: *Sociální zabezpečení I*. Grada Publishing a.s., Praha 2012. ISBN 978-80-247-3724-9
- [2] Bundesagentru für Arbeit. [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.arbeitsagentur.de/web/content/DE/BuergerinnenUndBuerger/Arbeitslosigkeit/Arbeitslosengeld/Detail/index.htm?dfContentId=L6019022DSTBAI485758>>. [cit. 2014-04-21]
- [3] Bundesagentur für Arbeit. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.arbeitsagentur.de/web/content/DE/BuergerinnenUndBuerger/FamilieundKinder/KindergeldKinderzuschlag/Detail/index.htm?dfContentId=L6019022DSTBAI494673>>. [cit. 2014-04-07]
- [4] Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/familie,did=76746.html>>. [cit. 2014-04-07]
- [5] Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/familie,did=34088.html>>. [cit. 2014-04-23]
- [6] Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.mfkjks.nrw.de/familie/finanzielle-hilfe/sozialgeld.html>>. [cit. 2014-04-23]
- [7] Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/Familie/kinderzuschlag,did=29178.html>>. [cit. 2014-04-22]
- [8] Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/Ministerium/aufgaben.html>>. [cit. 2014-04-23]
- [9] Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/Service/themen-lotse,did=33804.html>>. [cit. 2014-04-07]

- [10] Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/Service/themen-lotse,did=194622.html>>. [cit. 2014-04-22]
- [11] Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/Service/rechner,did=76746.html>>. [cit. 2014-04-22]
- [12] Bundesministerium für Gesundheit. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.bmg.bund.de/krankenversicherung/leistungen/krankengeld.html>>. [cit. 2014-04-24]
- [13] ČÁMSKÝ, P., a kol.: *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-262-0027-7
- [14] Deutsche Rentenversicherung. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.deutsche-rentenversicherung.de/Allgemein/de/Inhalt/2_Rente_Reha/01_rente/01_grundwissen/03_rentenarten_und_leistungen/07a_renten_an_hinterbliebene/01_half_und_vollwaisenrente.html>. [cit. 2014-04-23]
- [15] Deutsche Rentenversicherung. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.deutsche-rentenversicherung.de/Allgemein/de/Inhalt/2_Rente_Reha/01_rente/01_grundwissen/03_rentenarten_und_leistungen/07a_renten_an_hinterbliebene/00_witwer_und_witwenrente.html>. [cit. 2014-04-23]
- [16] Deutsches Sozialversicherung. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.deutsche-sozialversicherung.de/de/arbeitslosenversicherung/finanzierung.html>>. [cit. 2014-04-21]
- [17] Deutsches Sozialversicherung. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.deutsche-sozialversicherung.de/de/krankenversicherung/finanzierung.html>>. [cit. 2014-04-21]
- [18] Deutsches Sozialversicherung. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.deutsche-sozialversicherung.de/de/unfallversicherung/dokumente.html>>. [cit. 2014-04-21]

- [19] DUNKOVÁ, I. a kol.: *Sociální politika, Učebnice pro obor sociální činnost*. Grada Publishing, a. s., Praha 2013, ISBN 978-80-247-3880-2
- [20] Evropská unie: *Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení na Slovensku*. Evropská unie, 2012
- [21] Evropská unie: *Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení v Německu*. Evropská unie, 2012
- [22] LUHMANN, N.: *Sociální systémy: nárys obecné teorie*. CDK, Brno 2006, ISBN 978-80-732-5100-0
- [23] Karlsruhe. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.karlsruhe.de/b3/soziales/einrichtungen/pflegekinderdienst/vollzeitpflege/finanzielles.de>>. [cit. 2014-04-23]
- [24] KOTOUS, J.; MUNKOVÁ, G.; - ŠTEFKO, M.: *Obecné otázky sociální politiky*. Ústav státu a práva AV ČR, Praha 2013. ISBN 978-80-87439-08-1
- [25] KREBS, V.: *Sociální politika*. 4. vydání ASPI, Praha 2007. Str. 24. ISBN 978-80-7357-276-1
- [26] MATOUŠEK, O. a kol.: *Sociální služby: Legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Portál, s.r.o., Praha 2007. ISBN 978-80-7367-310-9
- [27] MATOUŠEK, O. a kol.: *Základy sociální práce*. Portál, s.r.o., Praha 2001, ISBN 80-7178-473-7
- [28] Ministerium für Familie, Kinder, Jugend, Kultur und Sport des Landes Nordrhein-Westfalen. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.mfkjks.nrw.de/familie/finanzielle-hilfe/bildungs-und-teilhabepaket.html>>. [cit. 2014-04-23]
- [29] Ministerium für Familie, Kinder, Jugend, Kultur und Sport des Landes Nordrhein-Westfalen. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.mfkjks.nrw.de/familie/finanzielle-hilfe/elterngeld.html>>. [cit. 2014-04-22]
- [30] Ministerium für Familie, Kinder, Jugend, Kultur und Sport des Landes Nordrhein-Westfalen. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.elterngeld.nrw.de/elterngeld/index.php>>. [cit. 2014-04-22]

- [31] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *System sociálního zabezpečení v ČR*. Brno: Reppress, 2009.
- [32] Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online] Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/zivotni_min>. [cit. 2014-03-25]
- [33] Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online] Dostupné na WWW: <<http://portal.mpsv.cz/upcr/oup>>. [cit. 2014-04-14]
- [34] Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/socialne-poistenie/>>. [cit. 2014-04-15]
- [35] Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/>>. [cit. 2014-04-17]
- [36] Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/hmotna-nudza/>>. [cit. 2014-04-17]
- [37] Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/>>. [cit. 2014-04-17]
- [38] Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/penazna-pomoc/rodicovsky-prispevek/>>. [cit. 2014-04-18]
- [39] Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/penazna-pomoc/prispevek-pri-narodeni-dietata/>>. [cit. 2014-04-18]
- [40] Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/penazna-pomoc/prispevek-rodicom-ktorym-sucasne-narodili-tri-deti/>>. [cit. 2014-04-18]

- [41] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/penazna-pomoc/pridavok-dieta/>>. [cit. 2014-04-18]
- [42] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/penazna-pomoc/priplatok-k-pridavku-dieta/>>. [cit. 2014-04-18]
- [43] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/penazna-pomoc/prispevok-starostlivost-dieta/>>. [cit. 2014-04-18]
- [44] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/nahradne-vyzivne/>>. [cit. 2014-04-20]
- [45] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/hmotna-nudza/zivotne-minimum/>>. [cit. 2014-04-20]
- [46] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/hmotna-nudza/prispevky-k-davke-hmotnej-nudzi/>>. [cit. 2014-04-20]
- [47] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/nahradna-starostlivost-dieta/jednorazovy-prispevok-dietatu-pri-zvereni-do-nahradnej-starostlivosti/>>. [cit. 2014-04-20]
- [48] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/nahradna-starostlivost-dieta/jednorazovy-prispevok-dietatu-pri-zaniku-nahradnej-starostlivosti/>>. [cit. 2014-04-20]

- [49] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/nahradna-starostlivost-dieta/opakovany-prispevok-dietatu-zverenemu-do-nahradnej-starostlivosti/>>. [cit. 2014-04-20]
- [50] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/nahradna-starostlivost-dieta/opakovany-prispevok-nahradnemu-rodicovi/>>. [cit. 2014-04-20]
- [51] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/nahradna-starostlivost-dieta/osobitny-opakovany-prispevok-nahradnemu-rodicovi/>>. [cit. 2014-04-20]
- [52] Muenchen – das offizielle Stadportal [online]. Dostupné na WWW: <file:///C:/Users/Luk%C3%A1%C5%A1/Desktop/bar%C3%A1%C4%8Dek/wir_wollen_pflegeeltern_werden.pdf>. [cit. 2014-04-23]
- [53] MUNKOVÁ, G., a kol.: *Sociální politika v evropských zemích*. Karolinum, Praha 2004. ISBN 80-246-0780-8
- [54] PARSONS, T.: *The Social System*. Routledge, Londýn 1991. ISBN 978-04-150-6055-4
- [55] Přeshraniční partnerství EURES TriRegio. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.eures-triregio.eu/grundprinzipien-254.html>>. [cit. 2014-04-21]
- [56] SIROVÁTKA, T.: *Česká sociální politika na prahu 21. stol., efektivnost, selhávání, legitimita*. Brno 2000. ISBN 8021023074.
- [57] Sociálna poisťovňa. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.socpoist.sk/dobrovolne-poisteny/55168s>>. [cit. 2014-04-15]
- [58] Sociálna poisťovňa. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.socpoist.sk/matenske/1293s>>. [cit. 2014-04-17]
- [59] Sociálna poisťovňa. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.socpoist.sk/osetrovne/1294s>>. [cit. 2014-04-18]

- [60] Sociálna poisťovňa. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.socpoist.sk/sirotsky-dochodok/1291s>>. [cit. 2014-04-20]
- [61] Sociálna poisťovňa. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.socpoist.sk/vdovsky-dochodok/1289s>>. [cit. 2014-04-20]
- [62] Sociálna poisťovňa. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.socpoist.sk/vyrovnacia-davka/1295s>>. [cit. 2014-04-17]
- [63] Statistisches Bundesamt: *Soziale Mindestsicherung in Deutschland*. Statistische Ämter des Bundes und der Länder, Wiesbaden 2012.
- [64] TOMĚŠ, I.: *Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost*. Socioklub, Praha 2001. ISBN 80-86484-00-9.
- [65] Sozialversicherung für Landwirtschaft, Forsten und Gartenbau. [online]. Dostupné na WWW: <https://www.svlfg.de/40-leistung/leis01_bg/leis0108_hinterbl_leist/leis010803_sterbegeld/index.html>. [cit. 2014-04-24]
- [66] Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/hmotna-nudza/pomoc-v-hmotnej-nudzi.html?page_id=363675>. [cit. 2014-04-20]
- [67] Wohngeld – Ratgeber. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.wohngeld.org/einkommen.html>>. [cit. 2014-04-23]
- [68] Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*, ve znění pozdějších předpisů. Portál veřejné správy ČR, [online]. Dostupné na WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=62334&fulltext=&nr=108~2F2006&part=&name=&rpp=15#local-content>>. [cit. 2014-03-27]
- [69] Zákon č. 111/2006 Sb., *o pomoci v hmotné nouzi*, ve znění pozdějších předpisů. Portál veřejné správy ČR, [online]. Dostupné na WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=62337&fulltext=&nr=111~2F2006&part=&name=&rpp=15#local-content>>. [cit. 2014-03-27]
- [70] Zákon č. 117/1995 Sb., *o státní sociální podpoře*, ve znění pozdějších předpisů. Portál veřejné správy ČR, [online]. Dostupné na WWW:

<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=43008&fulltext=&nr=117~2F1995&part=&name=&rpp=15#local-content>>. [cit. 2014-03-25]

[71] Zákon č. 155/1995 Sb., *o důchodovém pojištění*. Portál veřejné správy ČR, [online]. Dostupné na WWW:

<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=43085&fulltext=&nr=155~2F1995&part=&name=Z~C3~A1kon~20o~20d~C5~AFchodov~C3~A9m~20poji~C5~A1t~C4~9Bn~C3~AD&rpp=15#local-content>>. [cit. 2014-03-19]

[72] Zákon č. 187/2006 Sb., *o nemocenském pojištění*. Portál veřejné správy ČR, [online]. Dostupné na WWW:

<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=62555&fulltext=&nr=187~2F2006&part=&name=Z~C3~A1kon~20o~20nemocensk~C3~A9m~20poji~C5~A1t~C4~9Bn~C3~AD&rpp=15#local-content>>

[73] zákon č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., *o důchodovém pojištění*, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., *o organizaci a provádění sociálního zabezpečení*, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Portál veřejné správy ČR, [online]. Dostupné na WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=67323&fulltext=&nr=306~2F2008&part=&name=&rpp=15#local-content>>. [cit. 2014-03-19]

[74] Zákon č. 329/2011 Sb., *o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů*, ve znění pozdějších předpisů. Portál veřejné správy ČR, [online]. Dostupné na WWW:

<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=75290&fulltext=&nr=329~2F2011&part=&name=&rpp=15#local-content>>. [cit. 2014-03-27]

[75] Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů. Portál veřejné správy ČR, [online]. Dostupné na WWW:

<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=48272&fulltext=&nr=359~2F1999&part=&name=&rpp=15#local-content>>. [cit. 2014-03-25]

[76] Zákon č. 397/2012 Sb., *o pojistném na důchodové spoření*. Portál veřejné správy ČR, [online]. Dostupné na WWW:

<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=78546&fulltext=&nr=397~2F2012>>

012&part=&name=Z~C3~A1kon~20o~20pojistn~C3~A9m~20na~20d~C5~AFchodov
~C3~A9~20spo~C5~99en~C3~AD&rpp=15#local-content>. [cit. 2014-03-18]

>. [cit. 2014-03-18]

[77] Zákon č. 435/2004 Sb., *o zaměstnanosti*, ve znění pozdějších předpisů. Portál veřejné správy ČR, [online]. Dostupné na WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=58235&fulltext=&nr=435~2F2004&part=&name=&rpp=15#local-content>>. [cit. 2014-03-23]

[78] ŽIŽKOVÁ, J. a spol.: *Úvod do studia sociální politiky*. 1. vydání, Praha 1995. ISBN 807079450X

12 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Legislativa státní sociální podpory na Slovensku

Příloha B: Legislativa pěstounské péče na Slovensku

Příloha A

Legislativa státní sociální podpory na Slovensku

- Zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov,
- Opatrenie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 450/2013 Z. z. o úprave súm prídavku na dieťa a príplatku k prídavku na dieta,
- Zákon č. 571/2009 Z. z., o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Opatrenie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 451/2013 Z. z. o ustanovení sumy rodičovského príspevku,
- Zákon č. 383/2013 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa a príspevku na viac súčasne narodených detí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 201/2008 Z. z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z. v znení zákona č. 554/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 235/1998 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa, o príspevku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony v znení neskorších predpisov, a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony
- Zákon č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení zákona č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Opatrenie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 239/2012 Z. z. o ustanovení súm príspevkov na podporu náhradnej starostlivosti o dieta v znení neskorších predpisov

Příloha B

Legislativa dávek pěstounské péče na Slovensku

- Zákonem č. 627/2005 Z. z., o o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení zákona č. 561/2008 Z. z., o príspevku na starostlivosť o dieťa v znení neskorších predpisov, zákonom č. 468/2011 Z. z., o príspevku pri narodení dieťaťa a o príspevku rodičom v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 383/2013 Z. z., o príspevku pri narodení dieťaťa a viac súčasne narodených detí v znení neskorších predpisov a Opatrenie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 239/2012 Z. z., o ustanovení súm príspevkov na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa.

Abstrakt

NOVOTNÁ, A. *Sociální systém – komparace ve vybraných zemích*. Diplomová práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 122 s., 2014

Klíčová slova: sociální systém, sociální politika, státní sociální podpora, hmotná nouze, sociální pojištění

Tématem diplomové práce je Sociální systémy – komparace ve vybraných zemích. Práce se skládá ze dvou částí: teoretické a praktické. Teoretická část je zaměřena na vysvětlení základních pojmů sociálního systému pro lepší pochopení řešené problematiky. V praktické části jsou analyzovány sociální systémy České republiky, Slovenska a Německa. Analýza je následně komparována zejména z pohledu poskytovaných dávek pro rodiny s dětmi. V závěru jsou shrnuty a zhodnoceny výsledky komparace.

Abstract

NOVOTNÁ, A. *Social systems – comparison of selected countries*. Graduation thesis. Pilsen: Faculty of Economics University of West Bohemia in Pilsen, 122 pages, 2014

Key words: social system, social policy, social support, material poverty, social insurance

The theme of this graduation thesis is Social systems - comparison of selected countries. The work consists of two parts: theoretical and practical. The theoretical part focuses on explanation of the basic concepts of the social system for a better understanding of this problem. The practical part analyzes the social systems of the Czech Republic, Slovakia and Germany. Then the analysis is compared mainly in terms of benefits for families with children. In conclusion the results of the comparison are summarized and evaluated.